

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 33.

Fredagen den 9 maj.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, statsutskottets utlåtanden nr 136—142, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden nr 1 och 2, bevillningsutskottets betänkanden nr 22—24, andra lagutskottets utlåtanden nr 32 och 33 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 64—69.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial, nr 70, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för vissa föranstaltanden för ortsbefolkningen i östra Norrbotten blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4 och 5.

§ 5.

Ordet lämnades nu till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan till morgondagens plenum må sist uppföras jordbruksutskottets utlåtande nr 56.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om godkännande av en konvention angående internationella utställningar;

från statsutskottet:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kraftstation vid Malfors;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan Vättern och Roxen sammanhängande frågor m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i regleringen av sjön Torrön;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö jämte vissa till densamma anslutande statsbanelinjer;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till statens järnvägar för skenfria vägkorsningar m. m.;

nr 195, på grund av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i anledning av Markaryd—Veinge järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 118, gjorda framställning angående ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande av en parallellavdelning i realskolan vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm till Katarina realskola därstädes;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för medikolegala besiktningar;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbildningskurs för rättsobducenter;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till återuppförande av en nedbrunnen gymnastikbyggnad vid statens uppfostringsanstalt å Bona m. m.;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till resor för patienter vid vissa anstalter för radiumbehandling jämte en i ämnet väckt motion;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till överståthållarämbetet;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdagande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till arbetsrådet;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fögderiförvaltningarna m. m.;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss årlig ledighet för häradsskrivarna;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att med Danmark träffa överenskommelse beträffande isbrytningen i Öresund samt vissa angränsande farvatten; och

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ytterligare ett statens isbrytarfartyg; samt

från bankoutskottet:

nr 216, i anledning av väckt motion om ändring av viss bestämmelse rörande tilläggsersättning å livränta av statsmedel till följd av olycksfall i arbete;

nr 217, i anledning av väckt motion om ersättning åt Knut Sigurd Bexelius för olycksfall vid ett av arbetslöshetskommissionen anordnat arbetsföretag;

nr 218, i anledning av väckta motioner om årliga understöd åt fyra genom misstag under tjänstutövning av barnmorska skadade barn;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension; och

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets memorial, nr 29, med förslag till skrivelse angående utredning rörande ändring av § 7 riksdagsordningen; och

bevillningsutskottets

betänkande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; samt

memorial,

nr 26, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 20 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövan- det av statens tobaksmonopol jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 21 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Johansson</i> i Bro	under 3 dagar fr. o. m. den 10 maj och
» <i>Johansson</i> i Väby	» 4 » » 12 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 10 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 29 och bevillningsutskottets betänkande nr 25 samt memorial nr 26 och 27.

§ 2.

Vidare föredrogos vart för sig:

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen); och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa ändringar i den internationella luftfartskonventionen; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt och av lotsverket disponerat markområde vid Oxelösund.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

I fråga om importerade lantmannan- och trädgårdsprodukter. Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av väckta motioner angående vissa föreskrifter beträffande importerade lantmannan- och trädgårdsprodukter.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 3 i första kammaren av herr andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson m. fl.* samt nr 5 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av bestämmelser om märkningstvång för importerade lantbruksprodukter och därmed jämförliga varor.

I samband härmed hade utskottet till behandling upptagit en inom andra kammaren väckt, likaledes till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 127, av herrar *Magnusson* i Skövde och *Aronson*, vari föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av en förordning, i vilken bestämdes, att, då följande från utländsk ort importerade varuslag, nämligen: äpplen, färsk potatis, tomater, gurkor, meloner, blomkål och sallat, salubjödtes, varupartiet i fråga skulle vara försett med iögonenfallande skylt, varpå funnes utsatt: »*Utländsk vara*», samt att i förordningen måtte bestämmas, att vid all partiförsäljning av utländska trädgårdsprodukter av ovan nämnda varuslag å fakturan skulle angivas, att den vara, som vore föremål för överlåtelse, vore utländsk.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande införande — utöver vad som redan nu gällde — av föreskrifter om ursprungsbeteckning av importerade lantman- och trädgårdsprodukter samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill en dylik utredning kunde giva anledning.

I fråga om importerade lantman- och trädgårdsprodukter.
(Forts.)

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson*, *Granath*, *Dalberg*, *Sköld* och *Uddenberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid verkställande av den begärda utredningen rörande åtgärder för angivande av trädgårdsprodukters ursprung i samband med saluförandet inom riket även måtte taga under övernående huruvida och i vilken omfattning dylika åtgärder jämväl borde vidtagas med avseende på lantmannaprodukter.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Sköld: Herr talman! Föreliggande motioner äro ju av två slag. Dels yrkas det i ett par av dem, att utöver vad som nu gäller man skall skrida till märkning av lantmannaprodukter vid deras införsel hit till riket. I en annan motion yrkas det, att man vid en utredning, som för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, skall överväga, huruvida icke skyldigheten att vid varan ha uppsatt en skylt, som anger en varas utländska ursprung, bör utsträckas utöver vad hittills varit ifrågasatt. Utskottets förslag går ut på ett bifall till båda lagen av motioner, under det att den reservation, som finnes fogad vid utlåtandet av herr Johansson i Uppmälby, endast avser bifall till den av herr Magnusson i Skövde väckta motionen rörande ursprungsbeteckning vid försäljning av utländska trädgårdsprodukter. I reservationen har emellertid gjorts en utvidgning, så att yrkandet även kan omfatta vissa slag av lantmannaprodukter.

Anledningen till att reservanterna icke kunnat ansluta sig till utskottets hemställan är först och främst en rent praktisk. För närvarande gälla bestämmelser om märkning av en hel mängd produkter, framför allt animaliska. Det finns emellertid en mängd vegetabiliska produkter, som icke äro stämplade, och om man nu skulle genomföra en utsträckning av märkningsskyldigheten, måste densamma komma att omfatta även dessa senare. Vi ha då frågat oss, huru man skulle kunna effektuera ett sådant önskemål. Vi ha undrat, huru man skulle kunna bära sig åt för att märka t. ex. råg och vete. Man har ju skridit till färgning av havre, men jag antager, att så långt sträcker sig icke riksdagens fördomsfrihet, att den skulle vilja gå med på färgning av råg och vete för människoföda. Och hur skall man bära sig åt för att märka potatis, spenat, holländsk lök, australiska äpplen o. s. v.? Var och en förstår, att detta är fullkomligt ogenomförbart. Det har väl från vissa håll framkommit den meningen, att man skulle märka emballaget, d. v. s. de korgar och lådor, vari frukt och olika produkter importeras. Men när man vet, att detta emballage aldrig finnes tillgängligt i de butiker, där minuthandeln sker, är det självklart, att en sådan märkning saknar varje som helst betydelse. Vi ha alltså icke kunnat upptäcka, vilka produkter det skulle kunna vara, för vilka man på ett ändamålsenligt, lämpligt och genomförbart sätt skulle kunna utsträcka det märkningstvång, som i vissa avseenden redan föreligger. När man kan konstatera sådana praktiska svårigheter och när man måste säga sig, att det i själva verket icke finns någon grupp produkter, som skulle kunna falla under ett dylikt utsträckt märkningsförfarande, anse vi, att det är fullkomligt ändamålslost att påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på detta spörsmål.

*I fråga om
importerade
lantmanna-
och trädgårds-
produkter.
(Forts.)*

Därtill kommer, att man måste av principiella skäl ställa sig avvisande gentemot den handelspolitik, som går ut därpå, att man vill hindra handelsutbytet länderna emellan genom att fördärva till människoföda avsedda varor. Det är klart, att stämplings- och märkningsförfarandet framför allt tager sikte på att man skall få det svenska folket att avstå från att använda utländska varor och förmå det att i stället använda svenska. Men detta kan man icke göra, så vida icke den svenska varan i sig själv är bättre, förutsatt att man icke genom direkta ingripanden fördärvar utländska varor. Om jag t. ex. sprutar över spenat med någon rödfärg, kan jag naturligtvis upphäva konkurrensen med utländsk spenat, och om jag färgar råg och vete, kan jag också förhindra, att den användes till människoföda. Ett sådant tillvägagångssätt är emellertid orimligt. Det får väl ändå vara någon anständighet även i de handelspolitiska mellanhavandena folken emellan. Man kan — om man har makt därtill — höja tullar eller införa importförbud, men jag tycker, att man icke bör sträcka sig så långt, att man direkt förstör en vara.

Vi ha som nämnt ansett, att det icke finns någon anledning att motsätta oss det yrkande, som framställts i herr Magnussons i Skövde motion. Han har yrkat, att vid försäljning av trädgårdsprodukter skulle det finnas angivet, att varan är av utländskt ursprung. Jag kan tänka mig vissa fall, där detta skulle kunna ha sin betydelse. Det kunde tänkas, att på försommaren, när handeln på färsk potatis börjar, det finnes några samvetslösa mellanhänder, som vilja lura på folk t. ex. italiensk eller holländsk potatis under förespegling, att den är svensk. Ett sådant bedrägeri kan ju icke vara någonting att hålla om ryggen. Vi ha därför icke velat motsätta oss, att man antager sådana bestämmelser, varigenom en dylik ursprungsbeteckning vid försäljning av utländska produkter måste förekomma. Men vi vilja bestämt säga ifrån, att vi icke tro, att därmed följer någon lättnad i konkurrensen. Om jag sätter upp en skylt, som säger ifrån, att det är sydafrikanska päron, är det väl ingen som tror, att dessa päron därför säljas mindre. Tvärtom tror jag, att skylten snarare skulle bli en reklam för den saluförda varan. Men när man från producenternas sida sätter värde på en sådan anordning och då vi icke kunna finna, att den skulle leda till några praktiska svårigheter, ha vi som sagt icke velat motsätta oss förslaget.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den av herr Johansson i Uppmälby avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Herr Sköld anförde som skäl mot förevarande förslag, att märkningen av en del tilltänkta varor skulle medföra en varuförstöring. Nu vet jag icke, om herr Sköld tror, att själva utredningen skulle medföra en sådan varuförstöring, ty vad utskottet hemställer om är ju endast en utredning, vars resultat man får se framdeles. Såväl utredningsmännen som Kungl. Maj:t få ju då tillfälle att diskutera, i vilken omfattning märkningen kan utföras. Det finns ju många möjligheter att genomföra en märkning, många möjligheter att i de affärer, där varorna skola säljas, angiva, att desamma äro av utländskt ursprung. Nu säger herr Sköld, att man genom sådana åtgärder förhindrar det fria handelsutbytet. Ja, det är möjligt, men då det är en otalig massa länder, som förfara så, kunna vi naturligtvis icke i oändlighet befrämja det fria handelsutbytet på ett sätt, som uteslutande tjänar andra länder, då dessa tillämpa metoder, som icke äro ur vår synpunkt legitima. Jag kan icke finna annat än att det är oriktigt att, då nu blott en utredning föreslås, måla ut svårigheterna såsom här skett. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Sköld: Herr talman! Herr Pehrssons i Bramstorp replik till mig var så till vida belysande, att den framställning han kom med var alldeles

missvisande. Mitt huvudargument låg ju på den rent praktiska sidan. Jag frågade, vilka produkter man ville ha märkta och vad det skulle finnas för utsikter att få dem märkta. Så länge vi icke ha fått svar på den frågan, ha vi väl anledning att säga, att det är oriktigt att anmoda Kungl. Maj:t att göra en utredning, som icke kan leda till något resultat.

Men för det andra säger herr Pehrsson i Bramstorp, att här ingenting annat begäres än en utredning och att det kan vara tids nog att tala om de svårigheter som kunna uppkomma, när utredningsresultatet skall behandlas. Herr Pehrsson har tydligen icke observerat, att de åtgärder, som här skulle genomföras, falla inom Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsområde och att denna fråga icke vidare skulle komma att underställas riksdagens prövning. Utskottets majoritet förklarar, att det är angeläget, att åtgärder av ifrågavarande slag vidtagas, och så ger man Kungl. Maj:t en anmodan i detta avseende. Detta innebär, att riksdagen härmed intagit sin ställning och att frågan icke kommer tillbaka. Det finns därför anledning att se en smula på de faror och olägenheter, som följa av detta förfarande.

I fråga om importerade lantmannas- och trädgårdsprodukter.
(Forts.)

Herr Carlström: Herr talman! Jag föreställer mig att många av kammarens ledamöter vid studiet av de olika förslagen i detta betänkande ha frågat sig, vad som egentligen skiljer utskottets förslag från reservanternas. För min del anser jag, att det icke är så synnerligen stor skillnad. Även reservanterna ha funnit, att man i samband med frågan om ursprungs-beteckningen för trädgårdsprodukter bör taga under överblickande, huruvida och i vilken omfattning dylika åtgärder jämväl må företagas med andra lantmannaprodukter.

Nu har herr Sköld sökt framkonstruera en avsevärd skillnad, och han anför två skäl till att han icke kan gå med på utskottets förslag. Han talar först om den rent praktiska möjligheten att märka t. ex. potatis eller spenat utan att förstöra varan, och han håller vidare på den rent principiella synpunkten, att man icke bör fördärva varorna genom märkning. Jag tror icke, att utskottet med sitt förslag syftar till vare sig det ena eller andra. Man har icke velat märka varje potatis eller överspruta spenat med rödfärg o. s. v., och man har också insett svårigheten med märkning. Men utskottet anser i likhet med de hörda myndigheterna, att en undersökning bör äga rum därom, huruvida det är praktiskt utförbart att tillgripa s. k. märkning. Jag har också samma uppfattning som herr Sköld, att man icke bör förstöra varorna, och jag tror icke, att sådana åtgärder komma att tillgripas. Emellertid får man ju ofta i pressen se stora rubriker om att man skall köpa svenska varor och man vädjar till allmänheten att köpa produkter, som här i landet kunna framställas. Jag tycker att detta är en riktig princip, men då är det också nödvändigt, att man kan skilja på de svenska och de utländska varorna. Det är dit utskottet syftar med de åtgärder, som möjligtvis kunna komma till stånd, och jag tror därför icke, att utskottets förslag kommer att medföra några farliga praktiska eller principiella konsekvenser. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord! Då jag är motionär i frågan, vill jag framhålla, att jag verkligen icke avsett att man skulle märka varje importerad potatis eller varje kålhuvud. Men vad jag tycker, att t. o. m. herr Sköld skulle kunna gå med på är, att köparna få klart för sig, att det är en importerad vara de köpa. Den som nödvändigt vill köpa utländska varor och konsumera dessa, kan ju icke ha någon olägenhet av en sådan anordning. Det går väl icke sämre att svälja sådana varor, om de få klart för sig, att de äro importerade. Vi hade samma debatt när det gällde köttet och märkningen av detta, och jag trodde, att frågan i stort sett var utage-

*I fråga om
importerade
lantmanna-
och trädgårds-
produkter.
(Forts.)*

rad därmed. Här importeras ju kött ännu, och det har ju icke blivit så, som herrarna förutsade, att kött skulle komma att förstöras genom märkningen.

Jag vill särskilt framhålla, att i nästan alla andra länder finns det bestämmelser om att ursprungsbeteckning å importerad vara skall angivas. Så t. ex. beträffande smör; det går icke att sälja smör i England, om det icke står på dritteln, att det är svensk produkt. Varför skola vi vara ett sådant unicum i hela Europa, att vi icke skola klargöra, när varan är importerad? Jag förstår som sagt icke, att detta kan skada konsumenterna. Däremot kan det hända, att mellanhänderna icke tycka det är trevligt. Men vi lagstifta icke bara för mellanhänderna utan för konsumenterna och producenterna, och mellanhänderna få rätta sig efter förhållandena så som vi bestämma att de skola vara. Man kan icke påstå, att det är några extrema saker vi begära, då vi hemställa om att det skall angivas, att varan är importerad. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Med anledning av herr Skölds replik till mig skulle jag vilja säga, att man i första hand under själva utredningen får undersöka, vilken möjlighet som finnes att vidtaga åtgärder på detta område, och att det sedan i andra hand blir Kungl. Maj:t, som får pröva förslaget och se till, om man kan förverkliga detsamma. Även om frågan icke kommer tillbaka till riksdagen, skall den alltså prövas i två instanser, innan åtgärder vidtagas.

Herr Carleson: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets förslag och reservationen är väl alldeles klar. Utskottets förslag går ju ut på, vilket framgår av motiveringen, att man ävenledes skulle kunna tänka sig möjligheten att genom märkning markera ursprungsbeteckning beträffande jordbruksprodukter i allmänhet. Det är på den punkten, som striden står. Både reservanterna och utskottsmajoriteten äro nämligen ense om, att varan vid *salubjudandet* skall ha en ursprungsbeteckning. Beträffande märkningsförfarandet skulle man då kunna bagatellisera det genom att säga, att här är det inte fråga om något annat än en märkning, som inte på något sätt skall kunna skada varan. Jag fäster uppmärksamheten på, att under märkningsförfarandet faller färgning av havre, som redan är beslutad av Kungl. Maj:t. Det föreligger ju en motion — som icke i detta sammanhang behandlas — om att utsträcka denna färgning av havre från att nu vara begränsad till principiellt utsädeshavre till att avse även havre, som skall komma till användning vid grynkvárnarna. Sålunda, om man överhuvud taget resonerar såsom utskottet gjort om möjlighet för Kungl. Maj:t att utsträcka märkningsförfarandet — såsom i en motion, vilken bl. a. legat till grund för utskottets förevarande utlåtande, angivits — till bestämmande av ursprungsbeteckning för lantbruksprodukter i allmänhet och inte tager avstånd från märkningsförfarandet beträffande spannmål, har man faktiskt från riksdagens sida skilt sig från denna fråga i detta nu och överlämnat den helt och hållet åt Kungl. Maj:t. Ty jag vill med herr Sköld säga, att när denna fråga faller under Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning och riksdagen, om den skulle antaga utskottets förslag, inte har begärt att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning skulle för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, har riksdagen överlämnat till Kungl. Maj:ts avgörande de åtgärder, sittande regering kan anse påkallade av utredningen.

Under sådana förhållanden och då jag för min del av flera skäl icke finner märkning av spannmål, som nu stadgats och föreslagits beträffande havre, lämplig, får jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Med herr Carleson förenade sig herr Prytz.

Herr **Sköld**: Herr talman! Jag kan icke uraktlåta att ge en replik till herr Olsson i Kullenbergstorp och herr Carlström.

Herr Olsson i Kullenbergstorp anslår en sentimental ton och säger, att det kunde icke vara för mycket begärt att köparna få veta, varifrån varan kommer. Men reservanterna ha ju gått med på en skrivelse till Kungl. Maj:t om att köparna skola få veta, när varan är av utländskt ursprung. Vi föreslå, att Kungl. Maj:t skall undersöka, huruvida det inte är möjligt att påbjuda, att vid försäljning av trädgårds- och lantmannaprodukter det vid varan skall finnas så att säga en skylt, som angiver, att det är utländsk vara. Hur herr Olsson i Kullenbergstorp därför kan argumentera på det sättet, som han gjort, emot reservanterna, begriper jag inte. Herr Olsson i Kullenbergstorp liksom herr Carlström säger, att det är inte meningen att varje potatis skall märkas. Skall man då märka var tionde potatis? Herr Olsson i Kullenbergstorp har tydligen glömt, att han motionerat om märkningstvång på importerade lantmannaprodukter utan någon som helst begränsning. Det som skiljer reservanterna från utskottsmajoriteten är, att vi säga, att både av praktiska och principiella skäl finns det ingen anledning att gå med på denna märkning. Så länge man från förespråkarna för utskottets ståndpunkt inte kan peka på, vilken vara det är fråga om och hur märkningsförfarandet skall tillgå, finns det icke något skäl att antaga förslaget. Vad spelar det för roll för handlarna, om man bestämmer, att på smördrittlarna skall finnas en stämpel, som säger, att det är t. ex. finskt smör. Denna drittel få kunderna inte se. Vad tjänar det till att på en korg med importerade äpplen finnes angivet, att de äro från Australien? Den korgen få kunderna inte se. Emballagefrågan kunna vi därför lämna ur sikte. Skall det bli något av, så fram med annilinstämpeln och stämpla spenatbladen. Hur man skall stämpla rödlöken, har jag emellertid inte klart för mig, och värre blir det, när man kommer till märkning av vetekornen. Så länge man inte kan komma med ett enda praktiskt förslag i fråga om märkning och säga att det är det vi vilja, så länge tycker jag, att kammaren kan säga nej till detta principiellt vidriga förfarande, att man skall märka och stämpla allting. Vi motsätta oss inte, att folk få veta, vad det är för vara, som man köper, men vi motsätta oss, att man under skylten av omtanke för köparna skola tillgripa åtgärder, vilkas innersta syfte ingenting annat är än att fördärva produkterna.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Om den siste ärade talaren ville göra ett uttalande in absurdum, kan jag förstå, att han kommit till det resultat, vartill han kommit. Om vi emellertid hålla oss till märkning av exportsmör, så sker ju denna märkning på drittlarna, på omslaget, och när smöret säljes i England kan var och en se, att det är utländskt smör. Kan inte detta uppfylla allan rättfärdighet, när omslaget märkes och detta tillkännagivande sålunda sker, att det är utländsk vara? Herr Sköld tycktes emellertid visst tro, att man skulle märka varenda knivsudd smör, om man överhuvud taget skulle ha märkning av smör. Så ser inte jag saken, och vad det hela innebär förstår nog herr Sköld också precis lika bra som jag, nämligen att man blott och bart skall ha klart för sig, att det är importerad vara.

Herr **Sköld**: Herr talman! Jag måste säga, att jag inte kan förstå huru herr Olssons i Kullenbergstorp resonemang kan gå i läs. Å ena sidan säger han, att det skall vara för köparnas räkning och inte för mellanhändernas, som vi skola märka, och å andra sidan, att det räcker med att stämpla emballaget. Vilken köpare av smör i England vet, om han köper runmärkt smör? Vi veta allesammans, att det praktiskt taget icke säljes något smör i England i minuthandeln under beteckningen svenskt smör. Runmärket är ett märke för de engelska mellanhänderna och inte för den engelska smörkunden och

I fråga om importerade lantmannas- och trädgårdsprodukter.
(Forts.)

*I fråga om
importerade
lantmanna-
och trädgårds-
produkter.*

(Forts.)

kan under sådana förhållanden inte alls vara någon argumentation att komma med, herr Olsson i Kullenbergstorp.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Herr Sköld utgår från den förutsättningen, att varan genom anbringande av ursprungsbezeichnung blir delvis förstörd. När man begär en utredning bör man väl i stället hålla på den förutsättningen, att ursprungsbezeichnung kan åstadkommas utan en försämring av varan. Först när utredningen är avslutad, kan man taga ställning till frågan, huruvida en ursprungsbezeichnung kan vara liktydig med ett importförbud. Jag kan heller inte förstå herr Skölds tankegång, då han säger, att trädgårdspotatis bör märkas. Ursprungsbezeichnung bör angivas, yttrade han, därför att man kan tänka sig, att folk inte vill ha utländsk potatis därför att den svenska är bättre. Men herr Sköld, man odlar även tidig potatis på småbrukarnas åkrar. Skall det då vara skillnad mellan trädgårdsodlarnas och småbrukarnas potatis? Jag förstår inte riktigt denna tankegång.

Jag kan inte heller följa herr Carleson. Jag väntade, att herr Carleson efter sitt anförande skulle yrka rent avslag på såväl utskottets hemställan som reservationen, ty det vore, synes mig, den riktiga följden av hans anförande. Såväl utskottet som reservationen gå vad klämman beträffar någorlunda i samma riktning. I tidningar av alla färger, socialdemokratiska och högertidningar, finner man uppmaningar, att köpa svensk vara. Nåväl, när man framställer den uppmaningen från alla håll, bör man väl också se till, att folk, som vill ha svensk vara, skall ha någon garanti för att varan inte är av utländskt ursprung. Skillnaden mellan reservationens kläm och utskottets kläm synes mig icke vara stor. Om man får en utredning, kan man få klarhet i denna sak, och då synes mig det riktigaste vara, att man begär en allsidig utredning och alltså biträder utskottets förslag.

Herr talman! Jag ansluter mig till dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nygren**: Herr talman! Det var närmast ett yttrande av herr Olsson i Kullenbergstorp, som föranledde mig att begära ordet. Han yttrade, att det kanske inte är så trevligt för mellanhänderna att få till stånd denna lagstiftning, men att detta spelar mindre roll. Om herr Olsson i Kullenbergstorp med mellanhänder menar minuthandlarna, har från det hållet inget motstånd rests mot förslaget. Tvärtom ha minuthandlarnas organisation mycket livligt tillstyrkt förslaget. Vi ha inte yttrat oss i samband med utskottsbehandlingen av ärendet, men det förslag, som på sin tid framförts av Stockholms Gartner-sällskap är i stort sett detsamma som det, som framkommit i motionen, och över detta förslag ha såväl Svenska köpmannaförbundet som Stockholms spe-
cerihandlareförening och flera andra detaljhandlaresammanslutningar yttrat sig och funnit sig böra tillstyrka förslaget. Det är helt naturligt, att köpmannakåren gjort det, ty vi ha under hela den tid, vår organisation arbetat, sökt komma till rätta med allt slag av illojal eller ohederlig konkurrens. Herr Sköld nämnde någonting om, att det kan finnas ohederliga och samvetslösa mellanhänder, som gärna skulle vilja ha frihet på området för att kunna lura på folk italiensk potatis såsom svensk o. s. v. Ja, herr Sköld, det kan finnas sådana, och det finns det också liksom det finns ohederliga människor inom alla samhällsgrupper, men jag tror, att man inte får — och det gjorde ju inte herr Sköld heller — generalisera. Jag är övertygad om att från detaljhandlarnas sida möter detta förslag ingen opposition, även om det kan vara ägnat att vålla dem vissa svårigheter. Då de nämligen äro på det klara med, att

lantbruks- och trädgårdsodlingen behöver skyddas, äro de också beredda att för sin del göra de små offer, som härför erfordras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

*I fråga om
importerade
lantmannas-
och trädgårds-
produkter.*

(Forts.)

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Herr Sköld påstår, att det i England icke säljes något smör med svensk ursprungsbeteckning utan endast runmärkt. Detta är felaktigt, ty det inte blott säljes såsom svenskt utan till och med varje svenskt mejeri har sitt märke. Det mejeri, som jag tillhör, har sålt smör till samma kund i England under de sista tio åren, och cirka tredjedelen av mejerierna i landet har sitt speciella smörmärke och exporterar smör till bestämda kunder i England. Herr Skölds uppgift i detta avseende är således helt och hållet felaktig.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Det är ju såsom här framhållits, mycket liten skillnad mellan utskottets förslag och reservationen. Vi ha inte motsatt oss, att allmänheten, när den köper en vara, skall få reda på, om varan är svensk. Den saken äro vi ense om. Jag förstod inte herr förste vice talmannen, när han sade, att man inte får reda på, om det är utländsk potatis, om man bifaller reservanternas förslag, ty det finns ju även småbrukare, som odla tidig potatis. Vad är det vi föreslagit? Vi ha föreslagit, att om en minuthandlare för utländsk vara, skall han vara pliktig att vid den varan ha en skylt, som visar, att varan är av utländskt ursprung. Har han inte det, får han böta. Vi ha nämligen ansett, att det inte hjälper med att endast angiva ursprungsbeteckningen på emballaget. Om det t. ex. kommer en skuta med potatis, och man på varje säck sätter en skylt, har detta ingen betydelse, ty när minuthandlaren forslat hem säcken, tömmer han den. Det är därför, som vi kräva, att det vid potatisens försäljning skall stå på en skylt, att potatisen är utländsk. Jag tror, det är ett enklare förfarande än att märka varje säck. Skillnaden är emellertid inte stor. Jag vill gentemot herr förste vice talmannen säga, att vi icke motsätta oss, att allmänheten får reda på, om det är svensk eller utländsk potatis, men den får det även om man bifaller reservationen.

Herr **Aronson**: Herr talman! Då jag tillsammans med herr Magnusson i Skövde undertecknade motionen nr 127 i andra kammaren, har jag ett visst intresse av att tendensen i densamma inte blir missförstådd. Jag har fått den uppfattningen, att herr Skölds anförande lätt skulle kunna leda till det missförståndet, att man med denna motion även avsett att fördärva de importerade varorna och på så sätt göra sig oberoende av konkurrensen från främmande länder. Jag ber emellertid de herrar, som äro intresserade av saken, läsa igenom motionen, och jag är övertygad om, att man då skall finna, att detta inte är meningen. Vi ha i motionen påpekat och poängterat, att det i många fall förekommer, att utländska varor utbjudas under den falska beteckningen, att de äro svenska varor. Vi ha därför i motionen sagt, att det då inte är mer än rimligt, att köparen verkligen skall veta, att det inte är svensk vara utan utländsk. Vi ha nog också insett svårigheterna att komma till rätta med det problem, som föreligger, men oaktat svårigheter onekligen föreligga, ha vi ändå ansett, att det kan vara skäl att på allvar taga itu med problemet. Fördenskull ha vi begärt den ifrågasatta utredningen.

För övrigt är ju motionen av såväl utskottsmajoriteten som reservanterna så välvilligt behandlad, att vi vad detta beträffar inte ha någon anledning att vara missnöjda utan tvärtom. Vi ha också intresse av skydd åt jordbruksnäringen och sålunda ha vi även intresse av den motion, som är behandlad i sammanhang med denna, och till vilken vår motion avser att vara supplement.

*I fråga om
importerade
lantmannas-
och trädgårds-
produkter.
(Forts.)*

Vi ha även intresse av att den förra motionen blir så välvilligt behandlad som möjligt och i anledning därav har jag de största sympatierna för utskottsmajoritetens yrkande och ber därför, herr talman, att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag erkänner befogetheten av herr Nygrens anmärkning mot mig, ty jag avsåg inte precis att säga, såsom orden i hastigheten föllo. Jag erkänner och anser mig skyldig att uttala, att det stora flertalet av mellanhänderna, d. v. s. minuthandlarkåren, utgöres av mycket hederligt och respektabelt folk, som visst inte vilja dra sina kunder vid näsan. Men herr Nygren var ju själv också inne på, att det fanns rötägg i kullen, och det var dem jag avsåg. Jag har ansett mig skyldig att uttala detta för att icke mina ord skola missförstås och tydas så, som jag icke avsåg att de skola tydas. Detta gäller blott dem, som icke äro så precis nogräknade i handel ochandel och som, om de kunna förtjäna något, göra geschäft utan att vara så kinkiga med hur det går till. Men det stora flertalet minuthandlare äro icke, det erkänner och vet jag, av den sorten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sköld begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna lägenheten Åsumtorp ³⁴¹ i Norra Åsums socken av Kristianstads län;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område av kronoegendomen 1 mantal Spenshult nr 1 i Hallands län m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Anna Jonsson från erläggande av viss arrendeavgäld; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av trädgårdsskola för norra Sverige m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 5.

Härefter föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskottets utlåtande, nr 7, med anledning av väckt motion angående användning inom statens verk av generatorgasdrivna vagnar.

*Ang. ifrågasatt
användning
inom statens
verk av
generatorgas-
drivna vagnar.*

Därvid anförde:

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman, mina herrar! Jag och några av mina kamrater i denna kammare ha vid denna riksdag väckt tvenne motioner, som till sin syftning i stort sett sammanfalla. Den ena rörde vidtagande av åtgärder till användning i större utsträckning än som hittills skett av inhemskt bränsle för uppvärmning av rum och bostäder i stället för importerat bränsle. Denna motion är redan behandlad av riksdagen, som också bifallit de däri gjorda yrkandena. Den andra motionen rör nu föreliggande spörsmål. Däri ha vi yrkat, att statens verk, där så befinnes lämpligt, vid behov av lastbilar och omnibusar, skulle gå in för att anskaffa ett antal generatorgasdrivna, driftsäkra och driftekonomiska dylika fordon. Den sistnämnda motionen är av utskottet avstyrkt.

Jag förstår, att större delen av kammarledamöterna anse, att detta är smådetaljer, som ha ringa betydelse, och som man icke behöver fästa så stort avseende vid. Så är emellertid icke fallet. Om vi på allvar och målmedvetet inriktade oss på att omsätta motionärernas förslag i handling i det praktiska livet, så skulle vi sannolikt kunna spara miljoner. Vad som gjort att jag intresserat mig för dessa spörsmål är ursprungligen de ekonomiska synpunkterna. Men därtill kommer också säkerhetssynpunkterna, d. v. s. självförsörjning, så långt som görligt är, även på ifrågavarande område.

De välgörande verkningar, som en övergång till generatorgasdrift i så stor utsträckning som möjligt skulle ha, stannar ej endast vid den besparing, man gör genom minskad import av brännolja och bensin. De sträcka sina verkningar mycket längre än så. Tänk om vi i vårt skogrika land finge den här saken väl ordnad och praktiskt genomförd. Det skulle betyda, först och främst arbete åt månghundrade, ja tusende armar och bröd åt många fler munnar, och det vore väl ändå bra i dessa arbetslöshetens tider. Skogsägaren skulle få en slant för sitt gallrings- och avfallsvirke, vilket han nu i många fall ej har någon avsättning för. Skogarna skulle därigenom bli bättre gallrade och skötta vilket i sin tur innebär snabbare tillväxt och en ökning av skogskapitalet. Därtill kommer, att driftkostnaden för en generatorgasdriven bil icke går upp till ens tredjedelen av kostnaden för en bensindriven sådan.

Ja, herr talman, det är huvudsakligen och ursprungligen dessa, såväl för den enskilde, som för det allmänna, betydelsefulla ekonomiska synpunkterna, som gjort, att jag har intresserat mig för dessa spörsmål: vedbränsle och träkolsgas. Jag vill framhålla, att det icke alls är några egoistiska synpunkter, som här spela in. Jag är icke i den ställningen, att jag kan ha någon direkt nytta av detta. Jag skall emellertid icke i detta sammanhang närmare ingå på vilken betydelse ett planmässigt ordnande av hithörande angelägenheter i god tid skulle ha ifall vi, av en eller annan anledning, bleve avstängda från tillförsel av utländskt bränsle. Jag har verkligen, det må jag säga, gått och väntat, att den här saken skulle ta fart av sin egen inneboende kraft, men då jag tyckte, att det gick väl sakta, tänkte jag, att det var bäst att giva den en stöt framåt. Nu har ju utskottet avstyrkt motionen och anser att de åtgärder, som äro vidtagna, äro tillfyllest. Men det må jag säga, att det tycker icke jag. Dessa åtgärder äro alltför vidlyftiga, omständliga och tidsödande. Ett bifall till motionen skulle säkerligen mycket snart ha öppnat ögonen på det praktiska livets män och troligen gjort en hel del s. k. vetenskapliga rön

Ang. ifrågasatt
användning
inom statens
verk av
generatorgas-
drivnaagnar.
(Forts.)

och experiment överflödiga. Ty, mina herrar, *denna sak är utexperimenterad*, det är bara att acceptera den och inrätta sig därefter. Om vederbörande verk och myndigheter hade handlagt den här saken med den snabbhet, som hade varit önskvärd, så hade denna motion och detta yrkande icke behövt framkomma. Jag vill påpeka att redan den 27 mars förra året var denna fråga ute på remiss bland olika myndigheter. Sveriges kemiska industrikontor, som haft att yttra sig, säger bland annat: »Vad införandet av träkolsgasgeneratorer och motorer i den allmänna marknaden beträffar, äro försök med dylika redan i gång. Deras införande är en fråga av stort intresse för vårt land och bör för den skull på allt sätt stödjas av statsmakter och myndigheter. Kontoret får därför på det livligaste tillstyrka den gjorda framställningen.» Kommerskollegium har också yttrat sig och säger bland annat: »Det framgår av den översikt Ingenjörsvetenskapsakademien i sitt bifogade yttrande lämnat rörande de inhemska resurserna i fråga om bränsle för framdrivande av motorfordon, att uppmärksamheten länge varit riktad på de möjligheter generatorgas erbjuder såsom ersättning för flytande bränslen, särskilt bensin. Råmaterial för framställning av dylik gas finnes inom landet, bl. a. okolad eller kolad ved från våra skogar.» Ingenjörsvetenskapsakademien yttrar bland annat: »Lika med chefen för generalstaben är Ingenjörsvetenskapsakademien av den uppfattningen, att åtgärder böra vidtagas från det allmännas sida för undersökning av de generatorgasdrivna motorfordonens användning i vårt land och därmed i samband stående problem avseende bl. a. ändamålsenliga bränslen samt lämpliga åtgärder för befrämjande av användningen av dylika motorer.» Det slutar sitt yttrande med följande: »Som en första åtgärd därvidlag synes lämpligt att ett antal generatorgasdrivna automobiler bleve inköpta från Frankrike och sätta i drift här hemma under effektiv driftskontroll.» Det är just, vad vi i vår motion påyrkat. Det är ingenting annat, som vårt yrkande går ut på. Men detta har utskottet avstyrt. Utskottet citerar ett yttrande, där det säges bland annat att »generatorgasen utan tvivel måste framställas på sådant sätt, att den lätt kan anbringas som kraftkälla vid vanlig bensinmotor». Ja, mina herrar, jag tror icke på dessa experiment, som man nu försöker här i landet med att konstruera sådana där påhängsgeneratorer varmed man skulle kunna driva en vanlig bensinbil. Det går aldrig att på sådant sätt få full kraft ur motorn. Man måste bygga särskilda maskiner härför. Vidare säger utskottet, att »det förefaller dock, som om en generator, i vilken även kan användas vanligt virke (träflis, trätugg o. d.) borde vara lika lämplig som en generator, i vilken endast kan användas träkol». Jag må säga att detta också är någonting, som man ännu icke har lyckats framkonstruera och de försök, som gjorts, ha i vanliga fall varit så vidlyftiga och konstlade att jag icke tror på dessa experiment. Tro icke herrarna, att det skulle bli något liknande bränslekommissionens trätuggare, om vi skulle giva oss in på detta. Jag tror, att det vore klokast, om vi finge gå direkt på saken, såsom vi i motionen föreslå, och låte införskriva några bilar att sätta i praktisk drift. Då skulle frågan taga fart, och det är av vikt att vi få saken ordnad så fort som möjligt.

Nu vågar jag naturligtvis icke framställa något yrkande om bifall till min motion, men jag vågar uttala den förhoppningen att motionen ändå har fört frågan ett litet stycke på väg, ty först sedan motionen framkommit, ha vederbörande börjat intressera sig för saken.

Med dessa ord, herr talman, skall jag sluta mitt anförande och har alltså icke något yrkande att framställa.

Herr **Källman**: Herr talman! Jag skall blott säga några ord för att icke vad motionären nyss yttrat skall stå alldeles oemotsagt.

Vi äro ense med honom därom att det är ett nationalekonomiskt intresse att få den väckta frågan löst, i syfte att undvika import av alltför stora mängder utländskt bränsle. I princip föreligger det alltså icke någon oenighet mellan motionären och utskottet, annat än i så måtto att utskottet funnit att ett svenskt företag, som tillverkar generatorer, bör få tillfälle att konkurrera med en fransk företagare på området, vars generatorer motionären vill påtvinga våra svenska statsinstitutioner. Vi anse att dessa tvenne enskilda intressen, det franska och det svenska, som nu slåss om var sin speciella generator, skola få tillfälle att tillsvidare kämpa utan statens inblandning. Utskottet giver emellertid företräde åt de svenska generatorerna särskilt därför att bränslefrågan då lättare skulle kunna lösas. Den franska generatorm förutsätter för sin drift uteslutande träkol och i stora delar av landet kan man icke utan stora kostnader åstadkomma sådant. Följaktligen har utskottet större intresse för en generator, för vars drift man kan använda trätugg och vilket slags trä som helst som halvfabrikat, utan förädling alltså. Det är således endast i dessa avseenden, som utskottets mening skiljer sig från motionärens. Vi företräda då emellertid i detta avseende ett betydligt större svenskt intresse än vad motionären gör. Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ifrågasatt användning inom statens verk av generatorgasdrivna vagnar.
(Forts.)

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman, mina herrar! Jag vill visst icke påtvinga oss några franska bilar, om vi kunna få fram lika bra bilar här hemma i Sverige. Men man har ju hållit på i flera år med detta här och misslyckats därmed. Man har icke kommit dithän, att man kunnat få ut den kraft av motorn, som behöves och som man måste ha för att kunna hålla den i normal drift. Jag undrar, om man icke — men det är kanske en sak, som jag icke förstår mig på att bedöma — skulle kunna skaffa sig licens och bygga likadana bilar hemma i vårt eget land. Jag bara frågar. Jag misstänker, att man kunde göra det.

Utskottets ärade ordförande sade, att det icke var så lätt att överallt åstadkomma träkol. Men det är väl ändå ett misstag. Man har väl lättare att åstadkomma sådant och utportionera det, som man nu utportionerar bensin vid bensinstationerna än att skaffa trätugg, som icke alls är så lätt att torka och hantera, som kanske många av herrarna tro. Det är tungt att handskas med i alla avseenden. Däremot är träkol lättare och torrare om den är riktigt och väl skött. Det finnes god tillgång därpå, ty det finnes i varenda smedja lite var stans. Det är mycket lättare att ordna med träkol än med trätugg.

Jag har fått det intrycket att armén svärmar för dessa påhängsgeneratorer på vanliga bensinbilar. Jag undrar dock, hur det skulle komma att se ut i kolonnerna om man skulle giva sig in i dem med dessa påhängsgeneratorer till de vanliga bensinmotorerna. Det skulle nog bli åtskilliga missräkningar och stagnationer och svårigheter. Man har ju ännu icke, som jag nyss nämnde, kunnat konstruera en generator, som har varit till belåtenhet, när det gällt att anbringa den på vanliga bensinmotorer.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion angående ändrad arbetsfördelning mellan riksdagens justitieombudsman och dess militieombudsman begärdes ordet av

Herr Forssell, som anförde: Herr talman! I det förevarande utlåtandet har jag biträtt utskottets yrkande, men jag har bifogat en blank reservation mot motiveringen, varför jag i största korthet skall redogöra för mina skäl till denna reservation.

Ang. ändrad arbetsfördelning mellan riksdagens justitieombudsman och dess militieombudsman.

*Ang. ändrad
arbetsfördel-
ning mellan
riksdagens
justitie-
ombudsman
och dess
militie-
ombudsman.
(Forts.)*

Jag anser nämligen att den enda sunda och riktiga slutsatsen av den utveckling, som har ägt rum på förevarande område, är den, att militieombudsmannens ämbete sammanslås med justitiekanslerns ämbete. Vill man därvidlag bevara de folkpsykologiska värden, som man anser vara förknippade med militieombudsmannens ämbete och taga vara på den tradition, som kan ha vuxit upp kring detsamma, vill jag nu, liksom jag gjorde för några år sedan, förorda att detta nya förenade ämbetet benämnas justitiekanslers- och militieombudsmannaämbetet.

Den arbetsbörda, som åvilar militieombudsmannen har minskats år från år. Likvisst har han till sitt förfogande en militär sakkunnig. Denne skulle ju givetvis överflyttas till det förenade ämbetet och så skulle denna fråga få en praktisk och ekonomiskt riktig lösning. Detta har varit min tankegång, då jag för några år sedan motionerade för denna sammanslagning, liksom nu i år, när jag har instämt i utskottets slutsats att icke tillstyrka den Schlyterska motionen.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

*Ang. tillfälliga
lönетillägg åt
vissa vakt-
mästare m. fl.*

Å föredragningslistan var härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönетillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte en i ämnet väckt motion.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under åberopande av statsrådsprotokollet över finansärenden samma dag, under rubrik »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» (punkten 3) föreslagit riksdagen att

dels besluta, att till ordinarie vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, tekniska läroverken i Örebro, Malmö och Härnösand, tekniska elementarskolorna i Norrköping och Borås, elektrotekniska fackskolan i Västerås, lantbruksinstitutet vid Ultuna, lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp samt flottans pensionskassa skulle under budgetåret 1930/1931 utgå tillfälliga lönетillägg enligt enahanda bestämmelser som för budgetåret 1929/1930;

dels förklara, att i fråga om tillerkännande av tillfälliga lönетillägg åt icke-ordinarie befattningshavare skulle för budgetåret 1930/1931 gälla vad i sådant hänseende blivit för budgetåret 1929/1930 beslutat;

dels ock besluta, att nu ifrågavarande tillfälliga lönетillägg skulle bestridas, vad anginge flottans pensionskassa, av pensionskassans medel och i övrigt av under vederbörande huvudtitlar för ändamålet uppförde extra förslagsanslag.

Statsutskottet hade till behandling förehaft ifrågavarande framställning, i vad den avsåg de delar av statsverkspropositionen, vilka blivit till utskottet remitterade.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Stockholm väckt motion, nr 312, vari föreslagits, att riksdagen måtte för beredande av tillfälligt lönетillägg åt två vaktmästare vid Tekniska skolan i Stockholm bevilja det härför erforderliga anslagsbeloppet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i nu behandlade delar och med avslag å ovanberörda motion,

a) besluta, att till ordinarie vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, tekniska läroverken i Örebro, Malmö och Härnösand, tekniska elementarskolorna i Norrköping och Borås samt elektrotekniska fackskolan i Västerås skulle under budgetåret 1930/1931 utgå tillfälliga lönetillägg enligt enahanda bestämmelser som för budgetåret 1929/1930; samt

*Ang. tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare m. fl.
(Forts.)*

b) förklara, att ifråga om tillerkännande av tillfälliga lönetillägg åt icke-ordinarie befattningshavare skulle för budgetåret 1930/1931 gälla vad i sådant hänseende blivit för budgetåret 1929/1930 beslutat.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Andersson i Stockholm: Jag har på hemställan av vederbörande personal framfört en motion om tillfälligt lönetillägg åt några vaktmästare vid Tekniska skolan i Stockholm. Nu har utskottet i sitt utlåtande yrkat avslag på motionen och gjort det med den motiveringen att en utredning, som länge har stått på dagordningen, skulle slutföras, innan man kunde göra någonting åt den här saken. Med den utredningen, som det här är fråga om, förhåller det sig ju så, såvitt till mig lämnade uppgifter äro riktiga, och jag har ingen anledning att tro att så icke är fallet, att man här för Stockholms stads vidkommande har tillsatt en kommitté, som skall ordna med den fråga, som det här gäller, alltså Stockholms samhörighet eller beröring med Tekniska skolan. Denna kommitté har emellertid så nyligen tillsatts, att den ännu icke haft något sammanträde, och denna utredning kan väl alltså sägas icke vara påbörjad ännu. Ledande män inom staden ha emellertid den uppfattningen att vad Stockholms stad kan komma att göra i fortsättningen på sin höjd kan vara att lämna medel till lokaler för skolans räkning. Men när det gäller personalen har man ansett det vara statens skyldighet att svara för vad som bör förekomma i det avseendet. När det då gäller den utredning, som staten skulle verkställa på detta område, ligger det, enligt vad jag inhämtat, till så, att skolöverstyrelsen redan för 2 år sedan skrev till Kungl. Maj:t och begärde att få igångsätta en sådan här utredning. Men skolöverstyrelsen har ännu icke fått svar på denna sin skrivelse. Det förefaller alltså, som om man skulle avvakta den där utredningen, innan man giver vaktmästarna vid Tekniska skolan ett tillfälligt lönetillägg, så att de skulle bli ungefär likställda med övriga liknande befattningshavare. De skulle få vänta länge, därest denna utredning skall vara avgörande för, när detta lönetillägg skall bifallas. Utredningen skall, enligt vad jag inhämtat, avses att omfatta undervisningsplaner för Tekniska skolan och kan väl i och för sig icke ha någon som helst inverkan på i vilken utsträckning vaktmästare skola finnas därstädes. Sådana lär man väl i allt fall ha behov av och utredningen kan, när det gäller personalen vid skolan, ha inflytande endast på de lärarkrafter, som skola finnas vid skolan, men beträffande vaktmästarna lär väl utredningen som sagt vara tämligen utan betydelse. Men även om denna utredning skulle ha något inflytande över antalet vaktmästare, som skola finnas vid skolan, förefaller det mig i alla fall, att man borde, utan hänsyn till utredningen, kunna bifalla förslaget om tillfälligt lönetillägg till dessa liksom man har kunnat göra det när det gällt befattningshavare på andra områden. Vi ha här i riksdagen i år behandlat frågan om en lantbrukshögskola, och den frågan sammanhänger givetvis med frågan om lantbruksskolornas organisation överhuvud. Den omständigheten har emellertid i och för sig icke utgjort något hinder för beviljande av tillfälliga lönetillägg åt vaktmästare vid lantbruksskolorna, ehuru väl denna omständighet medfört, att en definitiv lönereglering för denna personal icke genomförts. Det

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 33.

Ang. tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare m. fl. förefaller mig innebära ett undanskjutande utan något verkligt skäl, när man i utskottets utlåtande visar på utredningen angående omorganisationen av Tekniska skolan.

(Forts.)

Vad sedan angår utskottets utlåtande i övrigt, så har utskottet sagt, att det är fyra vaktmästare vid skolan och icke två, som det har uppgivits i motionen. Vad den saken beträffar vill jag rikta utskottets uppmärksamhet på, att det lär förhålla sig så, att två av dessa vaktmästare ha ständig sysselsättning vid skolan och sålunda kunna betraktas såsom ordinarie vaktmästare, under det att de båda andra, som utskottet väl också räknat med, äro anställda vid skolan allenast nio månader av året. Beträffande den senare kategorien har det icke ansetts, att dessa vaktmästare kunde betraktas såsom ordinarie, och för den skull har jag, sedan jag närmare sett efter vad riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t beslöt år 1923, kommit till den slutsatsen, att när det gäller dessa mera tillfälligt anställda vaktmästare, så är det Kungl. Maj:t och icke riksdagen, som har att bestämma om avlöningsvillkoren. Jag har därför icke ansett, att frågan om deras löneförmåner i och för sig borde bli föremål för riksdagens prövning.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 138 vid 1923 års riksdag heter det nämligen: »Såsom redan nämnts avser nu angivna lönetillägg endast ordinarie befattningshavare. Emellertid torde vid någon eller några av omförmälda institutioner finnas anställda icke-ordinarie befattningshavare, vilka med avseende å avlöning och tjänstgöring likställts och fortfarande böra likställas med motsvarande ordinarie befattningshavare. Det vill synas mig», anför statsrådet vidare, »som om billigheten krävde, att jämväl dessa befattningshavare komma i åtnjutande av nu berörda lönetillägg. Det torde emellertid lämpligen kunna överlätas åt Kungl. Maj:t att tilldela dylika befattningshavare ett lönetillägg, som med tillämpning av för motsvarande ordinarie befattningshavare gällande beräkningsgrunder må kunna dem tillerkännas.»

Det var sålunda vad Kungl. Maj:t anförde vid det tillfället, och jag har med stöd därav haft den uppfattningen, att dessa tillfälligt anställdas lönefråga måste få ordnas på annat sätt och att man alltså, när det gäller för riksdagen att bestämma om likställigheten mellan dessa och de övriga vaktmästarna, skulle inskränka sig till dem, som ha ständig sysselsättning vid skolan. — Detta om den saken.

I samma proposition vid 1923 års riksdag anfördes också beträffande dylika lönetillägg till vaktmästare följande: »Detta», d. v. s. det tillfälliga lönetillägget, »skulle så avpassas, att det sammanlagda beloppet av begynnelseavlöningen å ordinarie stat och lönetillägget med därå belöpande dyrtidstillägg enligt för icke nyreglerade verk bestämda grunder skulle stå i viss relation till den för en befattningshavare i den nya lönegraden B 1 (expeditionsvakt) å vederbörande ort fastställda begynnelselöner jämte därå belöpande dyrtidstillägg enligt de för nyreglerade verk gällande grunder.»

Detta var alltså vad Kungl. Maj:t förklarade med avseende på dessa tillfälliga lönetillägg. Vidare heter det i fråga om det skäliga i att bevilja dylika lönetillägg: »En särskild anledning att taga upp denna fråga föreligger däri, att genom den omläggning av dyrtidstillägget, som Kungl. Maj:t beslutat föreslå 1923 års riksdag, gruppen av icke löne reglerade vaktmästare skulle komma att träffas särskilt hårt.»

Detta var sålunda vad som anförts i det sammanhanget. Nu ligger det ju till på det sättet, att vaktmästare vid sådana statens verk, där löne reglering icke genomförts, i allmänhet ha fått tillfälligt lönetillägg i avvaktan på den blivande löne regleringen. Detta gäller kanske även en del andra vaktmästare. Vaktmästarna vid Tekniska skolan hava däremot icke tilldelats dylika lönetillägg, och under sådana förhållanden tycker jag, att rättvisa och billighet borde

fordra, att riksdagen beslöte, att dessa vaktmästare skulle tilldelas ett sådant tillfälligt lönetillägg i avvaktan på den utredning, som här ställdes i utsikt, i avvaktan sålunda på möjligheten att genomföra en definitiv lönereglering för dessa befattningshavare.

*Ang. tillfälliga
lönetillägg åt
vissa vakt-
mästare m. fl.*

(Forts.)

Jag har naturligtvis den uppfattningen, att en sådan lönereglering slutligen skall omfatta hela den med dessa befattningshavare likställda personalen vid sådana institutioner, där lönereglering ännu icke genomförts, men jag har ansett, att saken lämpligen borde aktualiseras i speciellt det här sammanhanget.

Slutligen vill jag säga, att den omständigheten att man här väntar på en utredning, som är ställd i utsikt, och för den skull avstyrker beviljandet av tillfälliga lönetillägg åt här ifrågavarande personal, beträffande vilken alla skäl tala för att de borde ha ett sådant tillägg, den omständigheten förefaller mig litet egendomlig, då jag ju vet, att riksdagen här i år har, trots att utredning pågår angående lönerna för statens befattningshavare i allmänhet, beslutat vissa uppflyttningar i löneklasser för högre tjänstemän vid olika statens verk, åtgärder, som jag tycker — det har jag tidigare tillkännagivit — att man borde ha kunnat skjuta på, tills den definitiva regleringen var klar. Men då jag nu har visat på en liten grupp av befattningshavare i statens tjänst, som helt enkelt har blivit bortglömd, och det gäller en tillfällig löneförbättring, då tycker jag rättvisan borde kräva, att man beviljar dem denna lilla löneförbättring, tills tiden är inne för den slutliga löneregleringen.

Då definitiva kostnadsberäkningar icke framlagts i motionen, går det väl icke att yrka bifall till densamma, och följaktligen låter det sig förmodligen icke göra att få ett definitivt beslut vid denna riksdag, men då jag anser, att utskottet förbisett en del viktiga punkter, bl. a. vad som beslöts vid 1923 års riksdag, ber jag att på den föreliggande punkten, i vad gäller den motion jag väckt, få yrka återremiss till utskottet.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! När vi i utskottet talat om en utredning, så är det icke någon speciell löneutredning vi syftat på, utan vi syfta på den utredning, som skall verkställas angående själva organisationen av skolan. Vi anse det nämligen nödvändigt, att man får klart besked om på vad sätt utgifterna för de löner, som skola tilldelas befattningshavarna vid Tekniska skolan, skola fördelas mellan staten och Stockholms stad. Det är den utredningen vi ha syftat på, och vi ha ansett, att så länge den saken icke är klar, så fanns det ingen möjlighet för oss att kunna tillstyrka ett tillfälligt lönetillägg efter samma principer, som utgå till dessa befattningshavare vid andra skolor, där denna organisationsfråga redan är löst.

I fråga om antalet vaktmästare vid skolan vidhåller jag bestämt den uppfattningen, att det icke funnits någon möjlighet för oss inom utskottet att kunna avgöra, vilka av dessa vaktmästare, som motionären syftar på. De äro samtliga anställda på precis samma villkor, alla ha de rätt till ålderstillägg och alla ha de viss tjänstgöring. Allesammans ha vidare bostadsförmån, lyse och värme. Vi ha icke kunnat upptäcka någon skillnad i fråga om deras anställningsvillkor, annat än att det är två av dem, som ha tjänstgöring under hela året, medan de andra endast tjänstgöra under nio månader, men detta beror ju på att undervisningen icke pågår mer än nio månader om året. Vid tillfrågan hos skolans styresmän ha vi icke heller kunnat erhålla någon upplysning om vilka två vaktmästare, som motionären syftar på. Jag menar därför, att vi ha fullt fog för den erinran, som vi på denna punkt framfört i vår motivering.

Vad nu själva saken angår vill jag för mitt vidkommande understryka vad motionären här har framhållit, nämligen att det är både önskvärt, lämpligt och nödvändigt, att denna utredning kommer till stånd, så att saken blir

Ang. tillfälliga
lönetilllägg åt
vissa vakt-
mästare m. fl.
(Forts.)

ordnad. Det är naturligtvis icke alls meningen, att riksdagen, därest omorganisationen går i den riktningen, att statsverket skall vidkännas det ena eller andra beloppet att utgå till befattningshavarnas löner, skall hesitera för den saken. För att undvika ytterligare motionerande i frågan menar jag, att det torde vara lämpligt, att en organisationsplan fortast möjligt blir framlagd för riksdagen, så att vi sedan få fatta beslut.

Jag ber, som frågan nu ligger, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande det av herr Andersson i Stockholm framställda yrkandet i fråga om återremitterande till utskottet av förevarande ärende i vad detsamma avsåge hans motion, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därpå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehålllet i den senare propositionen.

Härefter blev på herr talmannens däri framställda proposition utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Vidare föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till statens byggnadsbyrå;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen jämte en i ämnet väckt motion;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från återbetalning av vissa för kronan tillhöriga fastigheter erlagda kommunalutskylder m. m.;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. ifrågasatt
restitution till
Svegs kommun
av stämpel-
skatt för en
donation.

Till behandling upptogs härpå statsutskottets utlåtande, nr 142, i anledning av väckta motioner om restitution till Svegs kommun av erlagd stämpelskatt för en till kommunen gjord donation.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 145, inom första kammaren av herr *Frändén m. fl.* och den andra, nr 176, inom andra kammaren av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*, vilka motioner hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade föreslagits, att riksdagen ville besluta, att det stämpelbelopp, 85,240 kronor, som av Svegs kommun såsom mottagare av viss i motionerna omförmäld donation till jordbrukets främjande blivit erlagt, måtte till kommunen restitueras för att tillföras donationsfondens kapital.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Asplund* och *Olofsson* i Digernäs förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa om bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Som herrarna finna, har jag jämte herr Asplund reserverat mig mot utskottets beslut. Jag ber att få relatera något om hur den här frågan ligger till och skall då först påpeka, hurudana förhållandena egentligen äro i Härjedalen.

*Ang. ifrågasatt
restitution till
Svegs kommun
av stämpel-
skatt för en
donation.
(Forts.)*

Härjedalen är en fattig provins, där befolkningen till stor del består av fattiga arrendatorer. Härjedalen har en gång varit en rik provins i fråga om skog, men bolagen ha lagt sig till med skogarna i gemen, och stora pengar ha statskassan och enskilda personer fått från dessa skogar. Jag skall taga mig friheten att bara peka på Hallwylska palatset här i Stockholm, som troligen är tillkommet genom skogspengar från Härjedalen. För övrigt finnes det nog åtskilliga större byggnader i Stockholm, som blivit uppbyggda med samma slags medel. Det är som sagt knalt ställt över allt i Härjedalen, och det är fattigt och kient på mångahanda sätt.

Nu var det en person, som arbetat och sparat under hela sitt liv, kan man säga, och samlat en ganska stor förmögenhet, som han donerade till Svegs kommun, icke till Svegs municipalsamhälle, jag vill särskilt framhålla det, utan till Svegs kommun, där man är i stort behov av hjälp för att kunna driva det lilla jordbruk, som finnes där uppe, på ett något så när rationellt sätt. Jordmänen är karg, så karg att man nästan skulle kunna säga, att det finnes skäl att avfolka Härjedalen, och den meningen har förresten också framställts någon gång. Sedan skogen gått till bolagen och vandrat utför älvarna till sågverken, ha förhållandena naturligtvis blivit ännu svårare för dem, som skola driva jordbruk. Svegs kommun ligger i södra delen av Härjedalen, och där är det, som jag redan påpekat, kient med jordbruket. Hur det är i de västra och norra delarna av Härjedalen skall jag visa med några ord.

För två och ett halvt år sedan var jag uppe i en by, som heter Ljungdalen i en socken, som heter Storsjö, ja, det är egentligen bara en kapellförsamling. Där frågade jag gästgivaren i kyrkbyn, om han visste hur stora värden, som bolagen årligen fingo ur skogen i denna socken. Han svarade, att under de många år han bott där uppe, och med den kännedom han hade, var det säkert 40 å 50 år, som ett stort Sundsvallsbolag årligen tagit värden ur skogen för ungefär 200,000 kronor per år. Virket hade flottats ned till Sundsvallskusten. »Hur har kommunen det för övrigt?» frågade jag. »Ja, det är ganska uselt», svarade han. Nu ha de en liten träkyrka där uppe, och den var ganska miserabel. Jag sade honom, att jag hade varit uppe och sett på den lilla kyrkan, och frågade, om de icke vänt sig till det stora Sundsvallsbolaget och bett om litet hjälp för att restaurera denna kyrka. »Jo, det ha vi gjort», sade han, »men vi ha inte fått någon hjälp. Det har kommit nya aktieägare i bolaget och de känna icke något ansvar för kyrkan eller kommunen utan kommunen får reda sig själv så gott den kan.» Sådant är förhållandet. Jag vill tillägga, att denna by för några år sedan fått landsväg upp från Åsarnes station vid Inlandsbanan; den är cirka tio mil lång. Förut saknade man alldeles väg till dessa trakter. Det är alltså knalt för Härjedalen. När så en man, som sparar ihop pengar och vill hjälpa jordbruket i Sveg och det efter hans död föreligger en donation, då kommer staten emellan och tager över 80,000 kr. i stämpelskatt från den donerade förmögenheten. Det kommer att kännas mycket underligt för denna kommun liksom för Härjedalen i sin helhet, om inte riksdagen nu villfar testators i testamentet uttalade önskan, att man skulle ingå till riksdagen med anhållan att arvsskatten för denna fond skulle efterskänkas. Man bör ju såvitt möjligt följa en testators önskan, och i det förevarande fallet borde stämpelskatten efterskänkas.

Utskottet har avstyrkt motionen med hänvisning till de svåra konsekvenserna. Det har i utlåtandet anförts, att statskontoret har påvisat, att en liknande fråga

*Ang. ifrågasatt
restitution till
Svegs kommun
av stämpel-
skatt för en
donation.
(Forts.)*

har framställts av Hälsingsborgs stad. Jag kan inte se, att detta skulle innebära ett tecken på farliga konsekvenser. Något motstycke till det nu förevarande fallet kan nog inte uppletas i Sveriges rike. Då nu en duktig karl efterlämnat pengar och testamenterat dessa till denna fattiga provins, så tycker jag verkligen, att riksdagen inte så hårt skulle hålla på principerna utan bevilja denna avskrivning, varigenom Svegs kommun skulle få vad som rätteligen tillkommer kommunen.

Jag skall inte längre uppehålla tiden utan ber att få yrka bifall till min och herr Asplunds reservation, således bifall till den motion, som är avgiven av herr Frändén i första kammaren och herr Hedlund i Häste m. fl. i denna kammare.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag har intet att erinra mot den skildring som herr Olofsson i Digernäs lämnat av förhållandena uppe i Härjedalen, men jag vill framhålla, att riksdagen dock har beaktat den svåra ställning ifrågavarande landsända intager. När vi för några år sedan behandlade den nya fattigvårdslagstiftningen med särskilda bestämmelser angående lappar m. m., visade sig riksdagen synnerligen tillmötesgående. Vi gingo då mycket längre än vad jämtlänningarnas förre hövding i sin utredning hade kommit till. Jag vill säga, att riksdagen vid det tillfället lade i dagen, att den behjärtar de förhållanden, som däruppe göra sig gällande. Riksdagen har vidare för icke längre tid tillbaka än för några dagar sedan varit med om att bereda ekonomiska förmåner för Jämtlands län, av vilket ju Härjedalen blott är en del, men vilken del också kommer i åtnjutande av dessa förmåner, som intet annat län hittills fått. Ja, ett undantag utgör Norrbottens län, vilket län, när det fick sitt anslag, också befann sig i mycket brydsamma omständigheter. Riksdagen har således beaktat provinsens svåra läge.

Det förslag, som här föreligger, befinner sig ju på ett helt annat plan än en fråga om ett anslag. Då riksdagen gått in för och då riksdagen medvetet sagt ifrån att arvsskatt skall utgå på sådana donationer som denna — däremot äro dessa ju fria från kommunalskatt — ha vi i utskottet icke funnit det rådligt att föreslå ett brytande av principen. Skall det lämnas möjligheter för denna skattebefrielse, då bör riksdagen lägga om denna lagstiftning, som tillkom för inte så synnerligen länge sedan.

Det är de skäl som för oss varit avgörande, när vi tagit ståndpunkt i frågan. Jag tror, att man inte gör klokt i att den ena gången på ett område och den andra gången på ett annat bryta fastställda regler och bestämmelser, utan vill man visa tillmötesgående, ja, då får man lägga om gällande bestämmelser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olofsson i Digernäs: Jag passar på tillfället att framföra mitt tack för den hjälp, som ordföranden på tredje avdelningen nu påpekade, att statsutskottet och riksdagen lämnat Jämtlands län. Jag vill på samma gång säga, att Härjedalen väl inte torde få så synnerligen mycket av den nämnda gåvan, ty bevillningskronorna hos de fattiga bönderna där äro ganska få. Jag vill säga, att om det av formella skäl är omöjligt att komma fram till en befrielse från arvsskatten i fråga, jag vill förbereda riksdagen på, att vi komma igen till nästa år. Vi kunna inte lämna detta utan vidare. Vi tycka, att Härjedalen blivit utsatt för en orättfärdighet, och då få vi, när intet annat hjälper, lov att gå den vägen att föreslå riksdagen att bevilja ett anslag motsvarande stämpelsumman eller i någon annan form.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Vidare företogs till avgörande sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 271, gjorda framställning angående anslag till bestridande av med ortnamnsundersökningarna i riket förenade kostnader jämte tre i ämnet väckta motioner.

Ang. vissa kostnader för ortnamnsundersökningarna i riket.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:ts under punkten 271 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, bland annat, till bestridande av med ortnamnsundersökningarna i riket förenade kostnader för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra anslag av 19,560 kronor att utgå i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet angivit och med den närmare fördelning och enligt de villkor, Kungl. Maj:ts kunde finna gott föreskriva.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade efter överenskommelse mellan statsutskottet och bankoutskottet behandlats av sammansatt utskott.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

ej mindre två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Westman m. fl.*, nr 194, och den andra inom andra kammaren av herr *Wigforss m. fl.*, nr 216, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts framställning i vad den rörde organiserandet av ortnamnsundersökningen, måtte besluta att

dels uttala, att ledningen av undersökningarna av svenska ortnamn måtte organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna förordats;

dels medgiva inrättandet åt professor Gustav Fredrik Jöran Sahlgren av en personlig professor i nordisk ortnamnsforskning vid Uppsala universitet, med rätt att åtnjuta avlöning enligt bestämmelserna i kungörelsen den 6 juni 1925, nr 211, angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållanden för professorer m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet samt med uppdrag för Sahlgren att leda ortnamnsundersökningar och förestå ortnamnsarkivet samt vara ledamot av ortnamnskommittén och sekreteraren för ortnamnsärenden,

än även en inom första kammaren av herr *Westman m. fl.* väckt motion, nr 195, vari föreslagits, att riksdagen måtte under åttonde huvudtiteln till bestridande av med ortnamnsundersökningarna i riket förenade kostnader för budgetåret 1930/1931 bevilja ett extra anslag av 6,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 194 och 195 samt II: 216, motionen I: 195 i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till bestridande av med ortnamnsundersökningarna i riket förenade kostnader för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra anslag av 19,560 kronor att utgå i enlighet med vad departementschefen under punkten 271 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 3 januari 1930 angivit och med den närmare fördelning och enligt de villkor, Kungl. Maj:ts kunde finna gott föreskriva.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Olof Olsson*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *Wigforss*, *Danielsson* och *O. Pettersson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 194 och 195 samt II: 216,

I. medgiva, att ledningen av undersökningarna av svenska ortnamn måtte organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad i Kungl. Maj:ts förslag och ovannämnda motioner förordats;

Ang. vissa
kostnader för
ortnamns-
undersökningarna i riket.
(Forts.)

II: a) medgiva, att för professorn i nordiska språk vid universitetet i Lund, filosofie doktorn Gustav Fredrik Jöran Sahlgren finge vid universitetet i Uppsala från och med den 1 juli 1930 inrättas en personlig professur i nordisk ortnamnsforskning, med uppdrag för Sahlgren att leda ortnamnsundersökningar och förestå ortnamnsarkivet samt vara ledamot av ortnamnsnämnden och sekreterare för ortnamnsärenden ävensom med de åligganden i övrigt för Sahlgren, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

b) föreskriva, att Sahlgren skulle vara skyldig såväl att i tillämpliga delar underkasta sig de för universitetsprofessurer i allmänhet för åtnjutande av nu gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna som ock att vid den ålder, då annan universitetsprofessor vore skyldig avgå från sin tjänst, mot åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder, som stadgats beträffande övriga universitetsprofessorer, frånträda sin ifrågavarande professur; och

c) bestämma, att Sahlgren skulle såsom innehavare av den föreslagna professuren från allmänna indragningsstaten åtnjuta en avlöning av 12,000 kronor, därav 8,000 kronor lön och 4,000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte efter fem års tjänstgöring ett ålderstillägg å lönen å 1,000 kronor, ävensom varda i pensionshänseende likställd med ordinarie universitetsprofessor och följaktligen vara underkastad bestämmelserna i 1907 års lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension; samt

III. till bestridande av med ortnamnsundersökningarna i riket förenade kostnader för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra anslag av 6,500 kronor att utgå i enlighet med vad i reservationen angivits och med den närmare fördelning och enligt de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Wigforss**: Herr talman! Här är en fråga, som andra kammaren hade som allra hastigast till behandling redan föregående år, då Kungl. Maj:t hade lagt fram ett förslag till ordnande av fornminnesforskningen överhuvud taget. I år har Kungl. Maj:t kommit tillbaka med en del av denna fråga, och utav den kungl. propositionen är det återigen endast en del som behandlats i förvarande betänkande, nämligen den del som handlar om ortnamnsforskningen. Man skulle väl kunna säga, att det är den del om vilket det redan förra året rådde minsta meningskiljaktighet.

Det är i grund och botten mycket, mycket litet som skiljer de olika uppfattningarna i denna fråga från varandra. Att den gamla ortnamnskommittén behöver ersättas med en fastare organisation äro alla ense om, och Kungl. Maj:t föreslår, att det för dessa ortnamnsforskningar skall upprättas en tjänst i lönegraden B 28. Dessutom skola till kostnaderna utgå 6,500 kronor jämte 4,000 kronor till särskilda vetenskapliga undersökningar. Kungl. Maj:ts förslag innebär alltså en sammanlagd kostnad av något över 19,000 kronor. När det nu föreligger en reservation mot den ståndpunkt, där det sammansatta utskottet biträtt Kungl. Maj:ts förslag, innebär denna reservation endast i en punkt en avvikelse från Kungl. Maj:ts proposition. I denna reservation föreslås visserligen inrättande av personlig professur åt nuvarande professor Jöran Sahlgren men det ligger dess bättre inte så till, att reservanterna här föreslå riksdagen att inrätta en personlig professur på samma sätt som då det många gånger tidigare varit tal om inrättande av personlig professur. Då har det ju varit så, att tjänsten icke har existerat, och meningen har varit att övertyga riksdagen om att en sådan befattning borde inrättas.

Nu föreligger här fullständig enighet mellan Kungl. Maj:t, utskottet och reservanterna om behovet av en tjänst för att leda dessa ortnamnsundersökning-

gar. På den punkten råder alltså ingen skillnad. Kungl. Maj:t och utskottet föreslå inrättandet av en dylik tjänst, alltså med fast anställning. Man är vidare praktiskt taget ense om att den mest kompetente för att sköta denna tjänst är nuvarande professorn vid Lunds universitet Jöran Sahlgren. Såvitt jag kan förstå är det endast en anledning, som kan ha förmått Kungl. Maj:t att icke gå på den linje, som ortnamnskommittén själv med understöd av de akademiska myndigheterna gått in för, nämligen att professor Sahlgren skulle sättas till att sköta denna befattning, och jag förmodar, att det är den ståndpunkten som riksdagen förra året intog, då den avvisade förslaget om upprättandet av en rad av personliga befattningar för skötande av vår folkminnesforskning. Såvitt jag kan förstå torde detta skäl icke ha tyngt så särskilt mycket för Kungl. Maj:t. När riksdagen avvisade dessa ganska många befattningar var det uppenbarligen därför, att de kommo i sådan samlad trupp. Hade Kungl. Maj:t vid förra årets riksdag endast kommit fram med förslag om ortnamnsforskningens ordnande på detta sätt med en personlig befattning åt Jöran Sahlgren, så är jag alldeles övertygad att däremot icke hade rests någon opposition i riksdagen. Nu ligger saken i alla händelser så till, att Kungl. Maj:t har föredragit att föreslå en befattning i lönegraden B 28, och att reservanterna i stället föreslå, att till denna befattning, som under alla förhållanden skall upprättas, skall förflyttas nuvarande professorn Jöran Sahlgren, då naturligtvis med bibehållande av hans löneförmåner och hans titel som professor. Det är helt enkelt en rent praktisk angelägenhet som denna kammare, lika väl som andra, som sysslat med saken, mycket väl kan bedöma. Man är allmänt enig om att professor Sahlgren är den ojämförligt mest lämplige för att sköta denna befattning. Man är mycket oviss om, huruvida det överhuvud är möjligt att få någon annan, som ens tillnärmelsevis skulle kunna utföra arbetet på samma sätt. Under sådana förhållanden förefaller det ju som om alla praktiska skäl talade för denna anordning. Då därtill kommer, att detta förslag från reservanternas sida icke kostar mera än den kungl. propositionen utan snarare är en smula billigare, bortfaller, tycker jag, den sista anledningen till att man i detta fall skulle föredraga utskottets förslag framför reservationen.

Med framhållande av dessa synpunkter och till dess jag har fått höra några verkligt vägande argument, som kunna framföras mot reservationen, hemställer jag om bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Nylander, Forssell, Lundstedt, Mosesson, Sköld* och *Anderson* i Linköping.

Herr Winkler: Herr talman, mina herrar! Jag har såsom representant för bankoutskottet deltagit i det sammansatta utskottets behandling av denna fråga. Jag vill dock säga, att det här gäller ett ämne, som jag mycket litet behärskar. Det är därför mycket sannolikt, att jag i mitt anförande icke kan lämna det försvar som önskligt vore för utskottets förslag. Jag ber att få erinra om Kungl. Maj:ts mycket vidlyftiga förslag i denna fråga vid föregående års riksdag. Av denna frågas utveckling sedan lång tid tillbaka finns en sammanfattning i årets statsverksproposition under åttonde huvudtiteln s. 673—702. Jag torde inte behöva uppehålla tiden med att genomgå en historik över denna frågas utveckling, för vilken redogjorts i utskottet, vilket låtit sig angeläget vara att på bästa möjliga sätt sätta sig in i frågan. I fjol förelades riksdagen ett mycket betydande förslag i ämnet. Då önskade regeringen, att man skulle tillsätta filosofie doktorn Anders Herman Geijer som ledare av folkmålsundersökningen och giva honom en befattning i lönegraden B 30, vidare nu ifrågasvarande person, dåvarande docenten Gustav

*Ang. vissa
kostnader för
ortnamns-
undersökningarna i riket.
(Forts.)*

Ang. vissa
kostnader för
ortnamns-
undersökning-
arna i riket.
(Forts.)

Fredrik Jöran Sahlgren såsom ledare av ortnamnsforskningen, och folkminnesundersökningen skulle ledas av filosofie doktorn von Sydow. Riksdagen ville emellertid inte gå med på detta förslag, som den ansåg vara för vidlyftigt och dyrbart, och hemställde till Kungl. Maj:t att, om det vore möjligt, låta utarbeta ett mindre, billigare förslag till detta års riksdag. Så har nu skett.

Jag erkänner riktigheten av vad herr Wigforss här yttrade, att meningskiljaktigheten mellan utskottet och reservanterna är ganska obetydlig. Det hela har hakat upp sig därpå att reservanterna fortfarande vilja detsamma som Kungl. Maj:t i fjol, nämligen att Sahlgren, numera professor i nordiska språk i Lund, skulle få en personlig professur. Detta hade emellertid redan framförts till regeringen, innan den framkom med sitt förslag i år, av den vetenskapliga nämnd i Uppsala, som har hand om ifrågavarande forskning. Det har alltså prövats av Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t har icke funnit sig böra framföra förslag därom. Det skulle vara ganska egendomligt, om riksdagen, då den i fjol bestämt avböjde den proposition, som då framlades, nu skulle vägra att gå in för vad den då begärde i fråga om befattningen för ortnamnsundersökningen. Om jag inte missminner mig, var det ju i fjol fråga även om personlig professur för både von Sydow och Geijer. Jag vet inte, vad det kan föreligga för anledning för riksdagen, att, då den fått av regeringen till punkt och pricka det förslag, som den i fjol anhöll om, genom att bifalla en avgiven reservation frångå sin tidigare uttalade önskan. Jag ber också att få säga, att det väl hör till det ovanliga eller aldrig förekommer, att man inrättar en personlig professur på enskild motion. Förslag i den riktningen ha flera gånger avslagits, senast år 1928. Riksdagen ansåg i det fallet, att ett sådant förslag borde komma från Kungl. Maj:t; såvitt jag vet förekommer endast *ett* undantag från den regeln, nämligen då professor Nilsson i Lund fick personlig professur. Han blev ju senare ordinarie professor i sitt ämne.

Som jag nämnde förut, är det icke någon stor skillnad mellan de båda förslagen. Jag kan dock inte finna någon anledning, varför riksdagen inte skulle bifalla det sammansatta utskottets förslag. Nu har herr Wigforss påpekat, att det blir 1,000 kronor billigare enligt reservanternas förslag. Det bör väl inte vara av avgörande betydelse, om det blir 18,500 kronor eller 19,500 kronor, i synnerhet om vi taga i betraktande, att till dessa undersökningar, ortnamns-, folkmåls- och folkminnesundersökningar, skulle utgå av lotterimedel inte mindre än 342,000 kronor. Minskningen skulle vara att hänföra därtill, att professor Sahlgren själv skulle kunna utföra en del av det arbete han annars skulle anförtro åt en sekreterare. Men detta blir väl möjligt endast i början av hans tjänstgöring som ledare för denna avdelning inom forskningen. Inom kort torde enligt min mening behov av medhjälpare komma att uppstå. Då är besparingen slut. Vad det här gäller är väl, om man vill bereda herr Sahlgren personlig professur, ehuru han redan förut är utnämnd till professor i nordiska språk. Det kan ju hända, att det tidigare inträffat, men jag känner icke till att en ordinarie professor tidigare blivit tilldelad personlig professur. Det är väl blott vid sådana tillfällen man plägar inrätta personlig professur, då uppgiften för densamma är så att säga av mera övergående art. Nu har visserligen professor Sahlgren förklarat sig villig att flytta från Lund till Uppsala. Skäl äro dock enligt min mening anförda för att riksdagen icke bör inrätta personlig professur på förslag av enskild motionär utan blott på förslag av Kungl. Maj:t. Då regeringen följt de direktiv, som lämnades av riksdagen i fjol, finns det ingen anledning för riksdagen att icke acceptera det nu föreliggande sammansatta stats- och bankoutskottets förslag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Lindskog**: Herr förste vice talman, mina herrar! Jag står egentligen i ett ganska egendomligt läge här, då det i realiteten gäller en strid mellan det förslag, som jag i fjol framlade på denna punkt, men som då av riksdagen förkastades, och det förslag, som jag på grund därav i år ansett mig böra framlägga. Herrarna kunna nog förstå, att jag under sådana förhållanden inte bara med jämnmod utan till och med med ganska stor tillfredsställelse skulle se, att reservationen segrade. Men saken är ju den, att jag för att få ett positivt resultat i denna fråga, som i högsta grad intresserat mig, verkligen ansett det vara den naturliga vägen att följa de uppenbara och klara direktiv, som riksdagen givit. Det är visserligen sant, att vissa erfarenheter under de gångna åren gjort, att jag nästan måst kasta över bord min gamla barnatro, att det skall finnas ett visst logiskt sammanhang mellan ett riksdagens beslut det ena året och det andra. Men jag har ändå ansett, att jag i egenskap av departementschef varit skyldig att åtminstone söka upprätthålla en fiktion om ett sådant sammanhang.

Med avseende på den punkt, som här är i fråga, kan man ju säga, att det föreligger i år ett annat läge, i så måtto nämligen, att dåvarande docenten Sahlgren nu blivit professor. Men jag vill säga, mina herrar, att den omständigheten var riksdagen i fjol icke oförberedd på. Jag påpekade den uttryckligen i de uttalanden, som jag hade i fjol. Jag sade så här i första kammaren, och jag sade detsamma i andra kammaren: »Jag vill ge kammaren den upplysningen, att en av de personer, som här äro föreslagna som ledare, är fullt säker om att nästa år erhålla ordinarie professur vid ett statsuniversitet. Han har förklarat för mig, att han av intresse för saken går med på en dylik anställning som den föreslagna men som ger honom över 1,000 kronor mindre i årlig inkomst än han skulle få, om han får denna säkra ordinarie professur. Han gör det av intresse för frågan.» Nu ber jag att få vädja till herrarna och fråga, vad herrarna skulle sagt, om jag, sedan riksdagen i fjol förkastat detta av mig då framlagda förslag om att ge en fast anställning åt dåvarande docenten Sahlgren, i år återkommit med förslag om att fortfarande ge honom denna fasta anställning men som i år kostar 1,000 kronor mera än i fjol. Herrarna skulle antagligen ha erinrat mig om den gamla klassiska berättelsen om de sibyllinska böckerna, enligt vilken efter varje förkastat köp det nya köpet blev dyrare. Emellertid, en dylik frontförändring kan ju riksdagen göra. Och, som sagt, jag skall med största glädje acceptera reservanternas förslag. Men jag vill framlägga motiven till att jag inte ansett mig kunna lägga fram detta förslag.

Om man säger, att riksdagen i fjol inte tänkte speciellt på Sahlgren utan på alla de andra, så vill jag säga, att en person, som nu står bland reservanterna, nämligen herr Olof Olsson, i fjol särskilt framdrog ortnamnen och sade, att om det är någon gren av alla dessa, som kan skiljas ut och stå över, så är det inte folkminnena utan just ortnamnen. Att herr Olof Olsson nu i år står bland reservanterna, har ju icke kunnat inverka på min ställning. Nu säger man, att den kungl. propositionen blir 1,000 kronor dyrare än förslaget om personlig professur för professor Sahlgren. På den punkten vill jag emellertid inlägga en viss gensaga. Skillnaden beror därpå, att jag jämte en plats på extra ordinarie stat även föreslagit 4,000 kronor i extra expenser. Men detta har inte för mig stått i något nödvändigt sammanhang med frågan, huruvida den ene eller den andre skulle bli innehavare av denna plats. Jag tror, att de 4,000 kronorna expenser kunna nog behövas, vare sig vi få professor Sahlgren eller inte.

Jag skall nu sluta med att säga, att jag fullständigt instämmer i vad herr Wigforss här yttrade. Det finns för mig ingen tvekan därom, att professor

Ang. vissa kostnader för ortnamnsundersökningarna i riket.
(Forts.)

*Ang. vissa
kostnader för
ortnamns-
undersökning-
arna i riket.*

(Forts.)

Sahlgren är den för platsen mest lämpade av alla dem, som kunna komma i fråga. Vill man se till själva saken, så gör man otvivelaktigt saken det största gagnet, om man bifaller reservationen och därmed alltså ställer sig i denna punkt på samma linje, där jag tillät mig ställa mig i fjol. Men jag vill säga, att jag icke ansåg mig kunna särskilt plocka ut denne man, därför att han under mellantiden råkat bli professor. Det hade knappast varit riktigt för enligt med vare sig Kungl. Maj:ts eller riksdagens värdighet att taga hänsyn till den omständigheten. Ty det kan inte nekas, att samma skäl, som tala för en fast befattning på indragningsstaten för professor Sahlgren, samma skäl tala också i varje fall för docenten Geijers och docenten von Sydows uppflyttning i samma läge.

Jag har således för min del blott och bart velat framlägga skälen till Kungl. Maj:ts förändrade ståndpunkt i år samt framhålla, att ifall reservationen går igenom i riksdagen, så är detta för mig ingalunda en källa till missnöje utan snarare raka motsatsen.

Herr Paulsen: Herr förste vice talman! Då jag deltagit i utskottets behandling av föreliggande fråga, vill jag säga, att saken ställer sig för mig helt enkelt så: skola vi inrätta en personlig professur i detta ämne eller en tjänst i lönegraden B 28? Nu vill jag säga, att själva insamlingsarbetet redan fortskridit så långt, att, om vi inrätta en tjänst i B 28, vederbörande befattningshavare inom ett 15-tal år beräknas vara färdig med arbetet. Frågan blir då, om vi då skola avskeda honom. Nej, det kan givetvis inte komma i fråga, utan man måste söka efter något annat arbete för mannen att syssla med, tills han inträder i pensionsåldern. Då nu insamlingen hunnit så långt, är det egentligen den vetenskapliga bearbetningen man vill lägga största vikten vid. Men för detta har en tjänsteman i B 28 inga eller mycket små kvalifikationer. Där emot är den man, professor Sahlgren, som man här vill ge en personlig professur, högst kvalificerad för uppgiften. Då det inte blir dyrare med en personlig professur än med en tjänsteman i B 28 men all utsikt finnes, att arbetet kommer att skötas på ett vida bättre sätt, därest den personliga professuren kommer till stånd, så har jag för min del kommit till det resultatet, att man bör inrätta denna personliga professur. Och på grund därav ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sandwall: Herr förste vice talman! Det var i början av herr Wigforss' anförande jag begärde ordet. Sedermera ha både han och statsrådet Lindskog kommit fram med sådana upplysningar och sådana skäl, att mitt yttrande numera kanske inte behövde ifrågakomma. Jag ber emellertid att få yrka bifall till reservationen.

Jag har följt detta ärendes behandling i utskottet både i fjol och i år. Huvudanmärkningen mot motionen, sådan den föreligger i år, och därmed också mot reservationen, är att man inte bör inrätta en personlig professur på förslag av enskilda motionärer, utan att en dylik fråga bör gå genom Kungl. Maj:t. Detta är emellertid också motionärernas och reservanternas ståndpunkt. För frågans bedömande i detta avseende ber jag att få hänvisa till ett par omständigheter. I sin proposition i fjol hemställde Kungl. Maj:t, för övrigt i enlighet med ortnamnskommitténs förslag, om en personlig tjänst åt Jöran Sahlgren i lönegraden B 30 med titeln professor och med uppdrag att leda och ordna våra ortnamnsundersökningar. Sahlgren var då ännu docent, och Kungl. Maj:ts förslag innebar sålunda för honom en befordran. Det gällde då inrättande av en personlig professur i vanlig mening, och Kungl. Maj:t har alltså tagit ställning till spörsmålet. Nu är emellertid Sahlgren professor i nordiska språk vid Lunds universitet. Det är alltså blott fråga om att förflytta honom från en

professur till en annan. Då han nu under stark konkurrens fått sin professur i Lund, så var det förnämligast på grund av sina språkvetenskapliga förtjänster på just det område, som nu skulle bli hans verkliga arbetsfält, nämligen ortnamnsforskningen, där han kan göra större nytta än som professor i Lund och där han får tillfälle att fullfölja den verksamhet, som redan tagit måttet av ett stort livsverk, där han enligt inländska och utländska sakkunnigas utsago är hart när oersättlig.

*Ang. vissa
kostnader för
ortnamns-
undersökningarna i riket.
(Forts.)*

För mig är det obegripligt, varför riksdagen skulle neka att sätta honom på den rätta platsen, att ge honom tillfälle att fullfölja den verksamhet, som han i 25 år bedrivit med sådant nit och sådan framgång, och därigenom också rädda undan försening och undan försumpning den föreliggande frågan, vilken ju dock riksdagen så sent som i fjol betecknat såsom en nationell angelägenhet av stora mått och beträffande vilken i eminent mening också gäller, att det är fara i dröjsmål.

Utskottets tvekan är så mycket märkligare, som åtgärden inte skulle bli dyrare utan, i varje fall enligt de föreliggande handlingarna, skulle bli billigare för staten, skulle innebära en besparing. Det är annars inte ofta man får uppleva ett sådant förhållande, att det bättre också är det billigare. Denna lilla, för resten av herr Winkler apostroferade direkta besparing i statsutgifterna, spelar dock för mig en synnerligen liten roll. Den indirekta besparingen skulle däremot under årens lopp bli synnerligen stor. Ty det är naturligtvis alldeles otänkbart, att en ny ledare, hur skicklig han än vore, skulle kunna genomföra arbetet på så kort tid och med sådant resultat som Sahlgren. Sedan decennier är ju Sahlgren förtrogen med arbetets alla detaljer. Ingen levande svensk man behärskar som han det stora och mäktiga materialet. Han har själv utarbetat de normer och metoder, efter vilka materialet skall avvinnas sina vittnesmål. Att bereda en sådan forskare tillfälle att på sin rätta plats få fullfölja sitt livsverk måste betecknas såsom synnerligen god nationalekonomi.

Vi vilja ju alla här i riksdagen befordra saken. Vi äro också på det klara med att det föreligger fara i dröjsmål. Vi veta också, att här föreligger en betydelsefull kulturfråga, ett räddningsarbete, ett räddningsarbete i sista stund, av kulturvärden, som var dag hålla på att försvinna. Sakkunniga i in- och utlandet äro eniga om att Sahlgren är den ledande vetenskapsmannen på den svenska ortnamnsforskningens område. Han är fullt inne inte bara i denna vetenskap såsom sådan utan också i dess nödvändiga hjälpvetenskaper: fornkunskap, folklivs- och folkminnesforskning, kulturhistoria, topografi och han har även så en vidsträckt kameralkunskap. Han har ådagalagt nit och skicklighet inte minst som organisatör och arbetsledare på området, och han har dessutom visat gott och klart ekonomiskt förstånd.

Ur alla synpunkter, ur nationell synpunkt, ur vetenskaplig synpunkt och ur ekonomisk synpunkt, ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag har varit förhindrad att deltaga i utskottets behandling av detta ärende, och i stället har min suppleant deltagit däri. Men då han icke är närvarande, vill jag yttra några ord för att ge till känna hur jag ser detta ärende, som mycket intresserar även mig, ehuru det kanske kan vara onödigt efter herr statsrådets yttrande. Det gjorde mig glad att höra hans uttalande, att saken otvivelaktigt bäst gagnas genom att en personlig professur inrättas åt professor Sahlgren och att han därför skulle hälsa med största tillfredsställelse, om reservationen bifalles av kammaren. Efter ett sådant yttrande från statsrådsbänken skulle jag förmoda, att reservationen här kommer att tagas med stor majoritet. Därtill kommer, att de två motionärerna ju böra sitta inne med god erfarenhet på detta område. Det är

*Ang. vissa
kostnader för
ortnamns-
undersökningarna i riket.*

(Forts.)

naturligtvis inte för att göra en tjänst åt ett visst håll, som de kommit med sin motion, utan för att den stora och viktiga saken, ortnamnsforskningen, skall bli på bästa sätt tillgodosedd. Professor Sahlgrens uppgift i Lund skulle väl, förmodar jag, kunna skötas lika bra av någon annan, som kommer på den platsen. Men däremot vågar jag fastslå — vilket ingen förnekat — att professor Sahlgrens uppgift på detta område icke kan skötas tillnärmelsevis lika bra av någon annan man. Vi veta ju av erfarenheten i livet, hur viktigt det är, att den rätte mannen kommer på den rätta platsen, och jag skulle vilja göra det bestämda uttalandet, att hela denna gärning skulle komma att förvanskas och arbetet icke att leda till ett tillfredsställande resultat, om man satte en annan man än professor Sahlgren att leda denna verksamhet. Jag behöver inte säga mer. Jag förmodar, att kammaren är på det klara med att vi böra gå på bifall till reservationen. Och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag har haft tillfälle att på ganska nära håll se detta arbete, och jag har därvid vunnit den övertygelsen att för såvitt den man, som startat det och som är den främste på området, icke får tillfälle att fullfölja denna uppgift, så kommer hela denna betydelsefulla gren av vetenskaplig forskning att lida ett mycket starkt bakslag. Ty det finns nog i själva verket ingen, som kan taga upp hans mantel. Jag vill därför, utan att förlänga debatten, mycket varmt förena mig med dem, som här ha yrkat bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat:

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 137, angående vissa pensioner, understöd och anslag från allmänna indragningsstaten, under punkt 6:o gjorda framställning angående anslag till materiel för det fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 56 § förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316); och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1931 samt om uppgifter för den allmänna folkräkningen den 31 december 1930; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 12.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen) dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.

Genom en den 19 mars 1930 till riksdagen avlämnad proposition, nr 242, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen).

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma väckta, likalydande motioner, nämligen nr 319 i första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 527 i andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte

1:o) för sin del antaga av motionärerna framlagt förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslag); och

2:o) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de enligt förordningen den 13 juli 1926 med närmare föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om arbetstiden å svenska fartyg åt kommerskollegium givna uppgifterna måtte uppdragas åt arbetsrådet.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen godkännas; och

B) att ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Hagman, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Stockholm, vilka ansett, att det i motionerna innefattade lagförslaget borde av riksdagen antagas med visst tillägg.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Detta ärende har under de senaste tio åren icke fått den behandling, som det borde ha fått. Våra sjömän voro glömda i lagstiftningen intill världskriget, då vi uppskakades av de speciella svårigheter, som denna yrkeskår då fick att dragas med under sin gärning. När u-båtskriget visade för en värld, vad denna yrkeskår kunde utsättas för, igångsattes en förut begärd utredning om den svenska sjölagens beskaffenhet, och den ledde till ganska ingående formella ändringar i vår sjölagstiftning. När senare frågan om reglering av arbetstiden för skilda yrkesgrupper blev aktuell, kom också sjömännens arbetstidsfråga under riksdagens behandling. År 1919 fingo vi en lag om arbetstiden ombord på svenska fartyg. Den lag, som då provisoriskt antogs, var visserligen icke i sin utformning sådan, att sjömännen hade anledning att vara alldeles särskilt belåtna med densamma. Emellertid kan man säga, att dess innehåll dock var av tämligen hygglig beskaffenhet, och klagomålen över 1919 års sjöarbetstidslag voro icke heller så allmänna, att de väckte någon särskild uppmärksamhet. Emellertid, praxis i fråga om tillämpningen av en lag kan utveckla sig på olika sätt. Inom sjömansyrket lär det nog med häusyn till arbetets art finnas mycket större utsikter än på andra arbetsområden att krypa förbi i övrigt

Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.
(Forts.)

mycket klara bestämmelser och få en tillämpning, som förvisso skulle, om den meddelades lagstiftarna, väcka deras häpnad. Också i fråga om 1919 års sjöarbetstidslag kunde visas på en tolkning, som uppenbarligen icke varit lagstiftarnas mening. Emellertid, vi nådde fram till 1925 och 1926, då det var fråga om att ånyo till behandling upptaga de gällande arbetstidslagarna och då även sjöarbetstidslagen. Vid den utredning, som då verkställdes, framkommo sådana uttalanden från de myndigheter, som hade med ärendet att syssla, att de ingåvo sjöfolket den tron, vilken dock sedermera visade sig oberättigad, att även om 1919 års lag kunde betraktas som otillfredsställande med hänsyn till den tillämpning av lagen, som praktiserats, skulle de få behålla själva lagens utbyggnad, som de redan fått den. Det uttalades då i det sammanhanget, att såsom allmän slutsats syntes det »kunna sägas, att här i landet gällande lagstiftning icke innebure något större tvång för vår i utrikes trafik arbetande sjöfart i jämförelse med den konkurrerande utländska».

Uttalandets kärna är, att lagen ej inneburit något större tvång för vår yrkessjöfart i jämförelse med den konkurrerande utländska. Icke förty vidtog 1926 års riksdag vissa faktiska och mycket betänkliga försämringar av 1919 års lag. Det uttalades visserligen i de då framlagda akterna, att det ej var fråga om annat än rent formella ändringar av de skilda paragraferna. Dessa ändringar visade sig emellertid i praktiken verka synnerligen ödesdigert för arbetarna och gjorde i många stycken sjöarbetstidslagen till en fullständig illusion. Jag skall ej längre upptaga tiden med den saken, men jag vill erinra om en ändring, som gjordes 1926 och som av de riksdagens ledamöter, vilka hade tillfälle att syssla med dessa saker, betraktades som synnerligen oskyldig, men som likväl kom att verka förryckande på andemeningen i det hela. I paragraf 16 hette det i 1919 års lag följande: »Har sjöman någon dag mera än två timmar använts till övertidsarbete, bestående av lastning eller lossning», etc. År 1926 erhöll paragrafen följande ändrade lydelse: »Har sjöman någon dag mera än två timmar använts till övertidsarbete bestående uti hanterande av last vid lastning eller lossning etc.» Medan sålunda sjöman, som deltog i lastningsarbete, tidigare fick den förmån, som lagen tillerkänt, har nu denna inskränkts till att gälla dem, som utföra *hanterande av last*, d. v. s. endast dem, som med händerna taga i godset, ej dem, som sköta vinchar och dylikt. Men även dessa borde enligt lagen vara berättigade till denna förmån. Även andra delar av beslutet 1926 kunna påpekas, som göra det befogat att begära, att de försämringar, som skedde i sjöarbetstidslagen år 1926, avskaffas och att lagen i huvudsak åter erhåller sin gamla lydelse av år 1919.

Nu har motionärerna utgått från just detta att söka återföra lagen i huvuddragen till 1919 års bestämmelser. Emellertid har utskottet avstyrkt, byggande på kommerskollegii och socialstyrelsens erinringar, att det pågår ett visst förberedande arbete i Genève för att söka få denna lagstiftning internationellt reglerad. Utan vidare föreslås i huvudsak ett prolongerande för ytterligare några år framåt av nu gällande sjöarbetstidslag. Där göres visserligen en ändring i lagens § 9 i form av förslag från regeringen. Detta förslag är ju ganska betecknande i det stora hela för lagens allmänna ställning. Det är ej riktigt, som det heter i ett utlåtande från en av myndigheterna, att några klagomål av allvarlig art icke framförts. Det är tvärtom på det sättet, att klagomålen varit så allmänna och slagit så djup rot, att det allmänt talas så inom sjömansvärlden, att sådan lagen nu är vore det bättre, att sjömännen hade sin frihet att reda ut arbetstidsförhållandena genom sina organisationer. Det är klart, att motionärerna ej kunna gå in för en sådan synpunkt som att man skall göra tillståndet fritt, då vi en gång tagit upp denna del av sociallagstiftningen och sökt reglera den. Vi ha tvistefrågor nog ändå. Emellertid, denna ändring i § 9, som föreslås, har man ej kunnat komma förbi. Den är av

den beskaffenheten, att kommerskollegiet nödgas säga, att det nu råder sämre förhållanden för sjömännen än innan denna lagstiftning kom till. Sälunda har det ej varit möjligt att blunda för det faktum, att vid lagparagrafens formulering ha myndigheterna understött så långt gående krav från redarnas sida, att man nu måste säga, att förhållanena för sjöfolket nu äro sämre, än innan någon lagstiftning på området kom till. Men § 9, som den av Kungl. Maj:t föreslås ändrad, säkerställer *icke*, herr talman, ett bättre tillstånd än som nu råder i kraft av lagens nuvarande formulering, ty den springande punkten i paragrafen är bestämmelsen om vad slags arbete man har rätt att uttaga inom den nämnda tiden. Här är ej fråga om arbetstiden som sådan utan om vad slags arbete som avses i paragrafen. I den socialdemokratiska riksdagsgruppens motion, framburen av herrar Möller och P. A. Hansson, ha motionärerna begränsat arbetet så att det icke får omfatta »annan skeppstjänst än dels vad som erfordras för fartygets framdrivande, manövrering eller navigering eller klargöring i anledning av ankomsten eller avgången, dels lastning eller lossning av passagerarnas effekter eller post eller gods, vars lastning eller lossning ej kan utan fara för godset uppskjutas, dels ock där det kan anses ingå i sjömannens åliggande, lättare rengöring eller sådant arbete, som, enligt vad i 6 § stadgas, kan å helgdag åläggas i nämnda paragraf avsedd personal.»

*Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.
(Forts.)*

Kungl. Maj:ts förslag till ändring är, sådant det är formulerat, en ren och klar fiktion och träffar ej de missförhållanden, som utvecklats under lagens tillämpning och som Kungl. Maj:t ansett sig böra söka komma till rätta med.

Det skulle, herr talman, vara intressant att föredraga en provkarta på tolkningen av lagens bestämmelser. Det skulle vara intressant att föredraga aktstycken, där man får se, hur vederbörande redare tolka lagen. Jag skall emellertid, då mitt yttrande snarast är en opinionsyttring, icke föredraga några speciella aktstycken. Jag vill endast understryka så kraftigt jag förmår, att lagen har behov av omsikt och förändring, och att vad motionärerna föreslagit är det lägsta minimum, som man kan tänka sig.

Jag vill slutligen, herr talman, påpeka, att innan utskottet kommit till sitt beslut, så borde utskottet ha tittat litet på motionärernas yrkande att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla »att de enligt kungl. förordningen den 13 juli 1926 med närmare föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om arbetstiden å svenska fartyg åt kungl. kommerskollegium givna uppgifterna må uppdragas åt arbetsrådet».

Utskottet har behandlat ärendet väl snabbt. Oavsett om lagen underkastas ändring eller ej, hade det bort vara angeläget för utskottet att undersöka, hur lagen tillämpas eller hur den rådgivande myndigheten i fråga om tillämpningen av lagen ryktar sitt värv. Det finnes intet uttalande därom, vare sig i motiveringen eller på något annat ställe. Det är dock så, att det inträffar, att när ett rederi eller någon av organisationerna hos kommerskollegiet begär uppgift, hur man lämpligen bör förfara i det eller det fallet, svarar en tjänsteman i kommerskollegiet. Och det synes ej framgå av något, att svaren underställas kommerskollegii granskning. En tjänsteman svarar vederbörande redare eller organisation, och när svaret givits, blir det grundläggande för tolkningen i framtiden i fall, som anses likvärdiga. Det är att sätta löslighet och godtycklighet i system. Det bör göras slut på detta att en underordnad tjänsteman i kommerskollegium har sådana befogenheter. Det hade varit rimligt, om utskottet sagt, att vad motionärerna här påyrkat står i överensstämmelse med vad som ansetts riktigt i fråga om övriga arbetstidslagar, och att tolkningen av sjöarbetstidslagen bör ske på annat sätt än det som hittills tillämpats.

Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.
(Forts.)

Ja, herr talman, det skulle vara en gärd av rättvisa, om riksdagen redan i år utan hänsyn till den väntade internationella överenskommelsen rörande sjölagsstiftningen hade gått in för att återställa lagen till 1919 års lydelse i dess huvuddrag. Det är detta motionärerna påyrkat. Hoppet må vara ganska ringa, men jag vill, herr talman, ge mitt bidrag därtill genom att i fråga om punkt 1 A) yrka bifall till det förslag i fråga om arbetstidslag, som reservationen innehåller, och i fråga om punkten B, att riksdagen måtte besluta den skrivelse i fråga om tolkningen av lagens bestämmelser, som motionärerna föreslagit.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det vid detta tillfälle icke är möjligt att vinna beaktande för sjöfolkets önskemål. Dessa ha framförts i den socialdemokratiska motionen, så långt som sjöfolket tror sig för närvarande kunna påkalla uppmärksamhet för desamma. Det går dock icke för sig att behandla sjöfolket i allmänhet såsom en pariasklass, såsom en grupp av arbetare, vilka kunna ställas på en sämre standard än arbetarna i allmänhet. Sjöfolket kräver, att det skall bli jämfäst med vanliga transportarbetare beträffande löneförmåner och beträffande fri- och rättigheter överhuvud. Sjöfolket har ju länge ansetts stå i en klass för sig och vara en grupp arbetare, som man kunde behandla på ett sätt, som icke står i relation till andra arbetargrupperns behandling.

Man har klagat över tillståndet i hamnarna och de levnadsförhållanden, som utvecklats där. Men jag tror, att det hela hänger samman med den grundsyn, som man haft på sjöfolkets standard i allmänhet. Det är ju alltid så, att ju lägre standard ett befolkningslager har, dess större anledning är det till missnöje och ju större tillfälle blir det för vederbörande att komma i ett sådant läge, att det föreligger orsak till erinran mot deras sätt att sköta sig och sitt. Men när nu sjöfolket tagit sina angelägenheter om hand och verkligen med allvar sökt höja sig ur detta tillstånd, som säkerligen icke varit tillfredsställande vare sig ur samhällets eller ur dess egna synpunkter, borde man kunna få påräkna hjälp av samhället. Vad sjömännen i första hand önska samhällets medverkan till är att åstadkomma en sådan reglering av arbetstiden — dock naturligtvis med hänsyn till de säregna omständigheter, som råda för sjöfolket i dess arbete — att arbetstiden kommer att stå i överensstämmelse med vad som gäller för andra arbetargrupper. Det går icke i längden att hålla sjöfolket i en särklass, ty sådant kommer utan tvivel att utlösa arbetskonflikter av den omfattning, som vi hittills varit alldeles främmande för inom detta arbetsområde.

Vad sjöfolket litat till, är nu närmast de internationella konferenser, som förberedas. Sådana ha hållits tidigare, men de ha icke lett till något resultat. Sjöfolket lever alltjämt i den föreställningen, att det skall vara möjligt att på internationell väg reglera dess arbetstid och arbetsförhållanden i allmänhet. Skulle detta bli en besvikelse för sjöfolket, är det all anledning att räkna med, att besvikelsen kommer att utlösa arbetskonflikter, som vi tidigare icke sett maken till. Det är därför i högsta grad oklokt, om man icke i tid beaktar den allvariga fara, som uppstår när man icke rättar sig efter den tvingande nödvändigheten att gå sjöfolkets krav till mötes. Det gäller reglering icke blott av arbetstiden utan även av arbetsvillkoren och bostadsförhållandena. Sjöfolket anser, att när det är möjligt att reglera arbetstiden för andra transportarbetare, när det är möjligt att reglera den beträffande de stora transportmaskiner, som heta tåg och gå på landbacken, varför skulle det då icke vara möjligt att reglera arbetstiden beträffande de stora maskiner, som framflyttas i sjön? Sjomännen hålla före, att rättvisa och billighet kräva, att deras intressen bli beaktade i lika hög grad som andra arbetargrupper.

När jag nu tagit till orda i samband med prolongeringen av arbetstidslagen, skulle jag vilja understryka nödvändigheten av att vårt land vid de förestående internationella konferenserna tillgodose sjöfolkets intressen i sådan omfattning, att denna arbetargrupp blir jämställd med andra. Det går icke i längden att hålla sjöfolket på en lägre standard än andra arbetargrupper. Detta vore säkert icke nyttigt för rederinäringen, och det vore till skada för samhället, därför att samhällets intressen måste vara förenliga med sjömännens. Sjömännen vilja som sagt socialt höja sig, och för att kunna göra detta hemställa de om samhällets medverkan.

Herr talman, jag har ingen anledning att ingå på den socialdemokratiska motionen efter det anförande, som herr Törnkvist här hållit. Jag ber att få yrka bifall till herr Linders m. fl. reservation.

Herr Sandström: Herr talman! Då andra lagutskottet i år haft att behandla Kungl. Maj:ts proposition angående sjöarbetstidslagen, ha i samband därmed behandlats de motioner, som av herr Möller m. fl. i första kammaren och herr Hansson i Stockholm m. fl. i andra kammaren väckts om betydelsefulla ändringar i gällande arbetstidslag; motionerna avse även, att lagstiftningen numera skulle erhålla permanent karaktär och icke som förut en provisorisk.

Då utskottet haft att taga ståndpunkt till dessa motioner, har man måst ägna den allra största hänsyn till det läge, vari denna arbetstidslagstiftning för närvarande befinner sig. Från båda parternas sida, såväl arbetsgivarnas eller i detta fall redarnas som från arbetstagarnas, har det tid efter annan gjorts framställningar om ändringar i gällande sjöarbetstidslag, och vardera parten har naturligtvis yrkat på ändringar till sin förmån. De myndigheter, som tillfrågats härom, nämligen socialstyrelsen och kommerskollegium, ha då samstämmigt förklarat, att det icke kan dröja länge, förrän frågan om en förändrad lagstiftning på detta område och alltså frågan om en modifiering av bestämmelserna i den ena eller andra riktningen kommer att upptagas till behandling. Vid sådant förhållande går det icke an att föregripa utredningen genom att på grundval av motioner och enskilda framställningar besluta nya lagbestämmelser utan att dessa varit föremål för utredning. Motionärerna ha i år i själva verket kommit med en fix och färdig nyskriven lag, som innehåller rätt avsevärda förändringar i den hittills gällande provisoriska lagen. Jag kan icke finna annat än att det är rätt anspråksfullt av motionärerna att på så vis komma fram till riksdagen och vilja driva igenom en lag, som icke varit föremål för utredning och som — det anser jag vara det allra viktigaste — icke den andra parten, arbetsgivarna, haft tillfälle att yttra sig över. Det går icke an för riksdagen att på så lösa boliner besluta en ny lag, utan frågan härom måste nog behandlas i vanlig ordning och enligt gällande praxis, så att det icke blir bakslag efteråt.

Nu förhåller det sig så med en sjöarbetstidslagstiftning, att den mer än annan arbetstidslagstiftning är beroende av de internationella förhållandena. Detta har också lett till, att man inom internationella sjöfartskretsar numera är betänkt på att inom den allra närmaste tiden sammankalla konferenser för att lösa denna fråga internationellt. Det går nu icke gärna för sig, att i synnerhet ett så litet land med en så relativt obetydlig sjöfart som Sverige går fram sin egen väg och tillskapar arbetstidsförhållanden för sjömännen, som skulle komma att på det mest ekonomiskt ödesdigra sätt drabba den svenska sjöfarten och göra den mindre konkurrensduglig med den utländska. Man får nog i detta fall ställa sig synnerligen försiktig och avvaktande, i det man söker att i samförstånd med utlandet, om det på konventionsvägen kan ske, förbättra arbetstidsförhållandena och sjömännens ställning så långt möjligt är. Om alla

*Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.
(Forts.)*

Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.
(Forts.)

andra sjöfarande länder förfara på samma sätt, uppkomma icke heller några farliga ekonomiska konsekvenser för oss.

I vårt land har nu av de myndigheter, som haft med denna sak att skaffa, ställts i utsikt initiativ till ändrade bestämmelser i den gällande provisoriska sjöarbetstidslagen, och då därtill frågan kommer att bli föremål för internationell prövning och behandling, har icke andra lagutskottet ansett sig kunna i samband med behandlingen av denna kungl. proposition upptaga till realbehandling det av de ärade motionärerna framlagda lagförslaget, utan man har hemställt, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Samtidigt har utskottet funnit det riktigt, att den hittills gällande lagen prolongeras för en ytterligare treårsperiod och att den således bibehåller sin provisoriska karaktär. Utskottet har därför beslutat tillstyrka bifall till den kungl. propositionen och detta även i fråga om § 9, vilken dock i sin nya lydelse icke innebär någon som helst försämring för sjömännen.

Jag vill till slut säga, att vi värdera nog våra sjömän, att vi värdesätta deras utmärkta egenskaper och att vi äro stolta över vår handelsflotta och dess goda bemanning, men att vi icke därför kunna gå fram ensamma och bereda sjömännen förmåner, som skulle försämra vår sjöfartskonkurrens med utlandet. Men så snart det kan ske, skola vi ej sätta oss emot att förbättra våra sjömans arbetstidsförhållanden och skola städes söka tillse, att de svenska sjömännen ej komma i sämre ställning än deras kamrater i utlandet.

Herr talman, jag skall med denna korta motivering be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lövgren: Herr talman! De två av mina partivänner, som varit uppe i debatten tidigare, ha ju i sak sagt ungefär allt vad man från vår sida behöver säga i denna fråga. När jag emellertid begärt ordet är det därför, att jag vill litet mera konkret visa, vad sjöarbetstidslagen innebär. Med hänsyn till vad den siste ärade talaren underströk, nämligen den utländska konkurrensen, skulle jag vilja ställa den frågan till honom: ha de stora kustfartlinjerna här i landet en så fruktansvärd utländsk konkurrens att kämpa med, att man icke kan gå in för en revision av sjöarbetstidslagen, så att man får ett något rimligare resultat än enligt den nuvarande lagen?

Jag har i min hand ett dokument, som är utfärdat av det största kustfartsrederiet; det är en instruktion till befälhavarna. Man summerar i slutet av detta cirkulär ihop de resultat vartill man kommit vid lagtolkningen, när man har utnyttjat lagen så långt det går an. Hur lång arbetstid tro då kammarens ledamöter, att sjöfolket i vår kustfart kan få? Tro ni det räcker med 60 timmar i veckan eller med 70 eller 80? Nej, man kan i lagen tolka in i vissa fall en arbetstid av 102 timmar i veckan. Man resonerar på följande sätt: beträffande övertidens längd skall denna under ankomst- och avgångsdygn beräknas till 6 timmar per 2 dygn och 18 timmar per vecka. Härav följer, att högsta totalarbetstiden per 2 dygn kan uppgå till högst 30 timmar. Men räknar man tre stycken sådana dygnpar med 30 timmar, ha vi 90 timmar, och för den sjunde dagen kan man taga ut i lägsta fall 8 timmar och i annat fall 12 timmar; följaktligen kan det bli 102 timmar. Nu är det uppenbart, att så långt går man icke i alla fall, dels därför att sjöfolket har en del avtal, som begränsa denna möjlighet — de ha fått dessa under det sista årtiondet — och dels därför att båtarna själva på grund av sina turer icke alltid kunna taga ut så mycket. Men man talar i alla fall i detta cirkulär om 63 timmar per vecka såsom det rimliga och normala. Jag undrar, om icke den föregående talaren kunde vara överens med mig om att arbetstiden är tillräckligt lång och att som sagt det icke för kustfartslinjerna föreligger någon sådan utländsk konkurrens,

att man av den anledningen ej skulle kunna gå till en reduktion av arbetstiden, som gäve större möjlighet för sjöfolket att känna sig som människor.

Sedan är det bara en sak till, som jag skall be att få beröra. Jag vill fråga herr handelsministern, om en upplysning, som jag erhållit i dag, är riktig. Det står på sidan 8 i propositionen, att man vid den internationella konferensens trettonde session i Genève behandlade frågan om genomförande av en internationell lagstiftning på området, och så säges det, att detta beslöts med 76 röster — 50 regeringsrepresentanter, 3 redare och 23 arbetarrepresentanter — mot 17: en regeringsrepresentant och 16 redarerepresentanter. Om det är riktigt, att den regeringsrepresentant, som röstade med redarna, var den svenske, beklagar jag, att Sverige i det internationella lagstiftningsområdet och samarbetet på detta mycket viktiga sociala område kommer att få den prick på sig, som detta förhållande innebär.

Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till reservationen.

Herr Björnberg: Herr talman! Då jag deltagit i utskottsbehandlingen av denna fråga och då det här av tre olika talare med mycket stor kraft pointerats nödvändigheten och rimligheten av att lyssna till motionärernas förslag, skall jag be att med ett par ord få motivera, varför utskottet icke kunnat gå med på ifrågavarande förslag.

Det har ju för ett par veckor sedan behandlats ett förslag, som var mycket nära beslåttat med det förevarande, nämligen förslaget om en definitiv åttatimmarslag för arbetare inom industrien och på land överhuvud. Förevarande lag gäller däremot sjöfolket. Då vi inom utskottet togo del av de handlingar, som stodo oss till buds, och de upplysningar, som lämnades oss, fingo vi reda på att arbetet på en reformering av sjöarbetstidslagen är nära förestående, och givetvis måste vi taga hänsyn till denna omständighet. Jag tror icke, att man kan hos utskottet konstatera någon utpräglad ovilja gentemot de framställda förslagen, likgiltighet, eller rent av upprörande hårdhjärtenhet, då man intagit den ståndpunkt som man gjort. Vi ha helt enkelt anslutit oss till en praktisk och självfallen motivering.

Herr Johanson i Stockholm har i sitt nyss hållna anförande — det första efter sin befordran inom arbetarrörelsen — på ett rätt betänkligt sätt framkommit med vissa varningar — jag skall icke använda ordet hot — om att utskottets ståndpunkt skulle kunna resultera i oerhörda konsekvenser i form av konflikter på området; man skulle nämligen från den grupp det här gäller anse sig ha skäl att genom arbetsnedläggelse framskapa stora svårigheter. Jag för min del tror, att läget icke är så ömtåligt och spännande, som man velat göra gällande. Både utskottet och riksdagen uppskatta tvärtom sjömännens värde och deras insatser i det gemensamma arbetet, och det är nog ingen som med fog kan göra gällande, att vi betrakta sjömännen som en pariasklass, som man icke vill taga någon hänsyn till. För min del har jag ingalunda en sådan uppfattning. Jag har rätt mycket haft beröring med sjöfolket under tidigare skeden av mitt liv, och jag har också i utlandet vid många tillfällen sökt, i den mån det varit mig möjligt, personligen och i de konkreta fallen taga ställning till sjömännens såväl gemensamma som individuella krav.

Jag skall för övrigt icke nu förlänga debatten, då jag icke anser det nödvändigt. Då det gällde den tidigare behandlade arbetstidslagen, gingo vi och de våra med om en permanent lag, men här anse vi att så goda skäl stödjä dem, som i enlighet med propositionen anse det riktigast att lagen må gälla som provisorisk ytterligare under en treårsperiod, och jämväl ha vi gått med på vissa ändringar av § 9. Jag ber att med dessa få ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.
(Forts.)*

Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.
(Forts.)

Herr Sandström: Herr talman! Jag skall endast ge ett svar till herr Lövgren. Han frågade mig, om jag trodde, att den svenska sjöfarten och en-kannerligen kustfartygen för närvarande kunde ha råd till att tillmötesgå kravet på en ändring i denna lag och sålunda förkorta arbetstiden för sjömännen enligt motionärernas förslag. På detta vill jag svara, att jag tror icke, att de kunna göra det för närvarande. Har icke herr Lövgren sett i tidningarna, vad som under den senast hållna sjöfartsriksdagen så mycket talats om, nämligen det betryckta läge, vari fraktmarknaden för närvarande befinner sig, och med vilka ekonomiska svårigheter rederierna för närvarande verkligen kämpa. Det kan ju hända, att det framdeles blir ljusare, men för närvarande kan jag svara herr Lövgren på det sättet, att den svenska sjöfarten icke tål vid en sådan påfrestning. Det är så, att om arbetstiden skall på detta sätt förkortas, måste man öka besättningarna i motsvarande grad och detta inverkar även på besättningsrummen. På vissa fartyg kan man icke öka besättningen, förrän man byggt om dem, medan nya fartyg återigen kunna göras rymliga, så att de kunna hysa ett större antal sjömän. Jag har blott velat svara herr Lövgren detta.

Herr Ohman: Herr talman! När man tager del av den ställning, som utskottsmajoriteten intagit i denna fråga, och när man hör uttalandena från utskottsledamöterna i debatten, kan man icke undertrycka ett par reflexioner. Jag erinrar om, att man i denna kammare från samma håll vid olika tillfällen talat så vackra och — jag höll på att säga — så stora ord om sin omtanke för sjömännens sociala omvårdnad. Man har framförallt talat om nödvändigheten att skapa social trevnad för sjömännen, när det varit fråga om att ge ett större eller mindre anslag till uppförande av kyrkor eller andra religiösa samlingslokaler för sjömän i de stora utländska hamnstäderna. Det har tidigare vid sådana tillfällen i kammaren varit möjligt för oss kommunister att värdera just detta sätt att slå vakt om sjömännens intressen. Och nu, när det verkligen skulle kunna göras någonting för att realisera det omvittnade intresset för sjömännens sociala omvårdnad genom införandet av en något mänskligare arbetstid, då finner man att de vackra deklarationerna om intresse och omtanke för sjömännen varit ren bluff och ingenting annat. Herr Björnberg, som alltid talat så vackert om nödvändigheten att omvårda sjömännen, vad säger han i dag? Jo, kammarens ledamöter ha sett, att han uppträtt på deras sida, som anse det riktigt, att sjömännen skola tvingas till en arbetstid av ända upp till 100 timmar i veckan. Jag frågar herr Björnberg och hans meningsfränder: Anse ni, att den inställning till den arbetarkår som det här gäller — det är ändå en stor kår och en kår, vars medlemmar ha rätt att bli betraktade som människor — som ni intagit, är ett uttryck för en känsla av socialt ansvar för denna stora arbetarkår? Hur lång arbetsvecka anse ni att man kan utkräva av en arbetare?

Jag vill också härtill säga, att den nuvarande arbetstidslagen för sjömän faktiskt vid många tillfällen utgör ett hinder för dem att få någon dräglig arbetstid, reglerad genom avtal. Jag har haft tillfälle att taga del av arbetsavtalen för sjömännen vid kustflottan, där man tack vare de nuvarande bestämmelserna i arbetstidslagen tvingat arbetarna att t. o. m. efter långa konflikter godtaga ett arbetsavtal, vari stadgas, märk detta, att arbetstiden icke får överstiga 96 timmar i veckan. Så står det till i verkligheten. Och jag tycker, att på det håll, där man talar och vittnar om sitt intresse för sjömännens sociala trevnad, skulle man också vilja visa, att man verkligen vill något. Men det förhåller sig icke på det sättet, utan man är redo att slå fast, att sjömännen även i fortsättningen skola arbeta under samma olidliga förhållanden som hittills. Det finns ingen rimlig anledning att kräva längre arbetstid

av sjöfolket än av arbetare anställda vid transportväsendet i övrigt. Redan vid tiden för behandlingen av arbetstidslagen framfördes från den kommunistiska gruppen ett sådant yrkande. Jag tror för min del, att den ståndpunkt, som här intagits i fråga om sjömännens arbetstid, är ohållbar, och att sjömännen själva genom sina organisationer skola förstå att utan herrarnas medverkan skapa just den sociala trevnad i form av en drägligare arbetstid, som för dem är nödvändig.

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen.
(Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Endast några ord, herr talman! Herr Sandström sökte skydda andra lagutskottet genom att säga ungefär det, att utskottet kunde ju icke på grundval av enskilda motionärers yrkanden gå in för en helt ny lagtext. Detta resonemang hade varit alldeles riktigt, om förutsättningen varit en annan än den, som nu föreligger. Det är uppenbart, att en enskild riksdagsman icke utan vidare kan göra upp en lagtext, även om han har juridiskt biträde, och begära, att riksdagen skall godkänna den. Här ha vi dock en omständighet, som utskottet borde beakta, och även herr Sandström, att vad som nu föreslås är i huvudsak en återgång till den lag, som gällde åren 1919—1926, om vars konsekvenser det finns större erfarenhet än om det gällde en aldrig så utredd och undersökt lagtext. Så ligger den saken till. Följaktligen är det här icke fråga om något nytt utan det är fråga om att återställa en sönderbruten lagtext i det ursprungliga skick, varom vi haft en lång tids erfarenhet.

Jag tror icke, att herr Björnberg är så hårdhärtad i grund och botten, som hans uttalanden synas vilja ge oss en föreställning om. Det kan naturligtvis icke gärna tänkas, att herr Björnberg kan mena, att denna sak icke är aktuell och icke så upprörande, som det nu är. Hans uttalanden måste uppenbarligen vila på god tro, därför att om vi överhuvud taget ha någon mening med att lagstifta om en reglering av arbetstiden måste det vara aktuellt, att man söker förebygga en sådan utvidgning av arbetstiden, som man här lämnat exempel på. Man bör betänka, att sjömännen under den tid, de äro anställda på ett fartyg, äro bundna till sin person enligt gällande bestämmelser och ha faktiskt icke ens utanför arbetstiden den frihet, som arbetarna i land hava. Det är detta, som man skall komma ihåg. Men när man samtidigt kan peka på att t. o. m. å kustfartygen kan man enligt gällande sjöarbetstidslag komma upp till en arbetstid av 90 timmar på 6 dagar, borde väl herr Björnberg inse, att ett sådant uttalande av honom kan sägas ha tillkommit i god tro eller i varje fall icke varit tillräckligt grundat på faktiska förhållanden. Det måste sägas, att när vi anse att en 48-timmars arbetsvecka kan anses rimlig i fråga om arbetare i allmänhet, kan man icke anse det rimligt med en över 100 timmars arbetsvecka, reglerad genom lag, för en arbetargrupp som sjöfolket, vars svårigheter i övrigt i yrkets utövande är av den art, att det icke kan jämföras med något annat yrkes.

Ja, herr talman, slutligen vill jag säga, att sjömännen ha under 15 års tid haft fackliga organisationer. De ha strävat till att söka höja sig upp från den ställning, de haft tidigare, och som icke varit avundsvärd, en ställning, som ekonomiskt, socialt, ja, varför icke, även moraliskt varit sådan, att de, som verkligen visste, hur det var, hälsade med tillfredsställelse deras försök att komma i ett bättre läge. Jag har talat, herr talman, här om den chock vi fingo under u-båtskriget, då våra sjömän, trotsande farorna, foro över havet för att skaffa föda hit. Den chocken gav åren 1917—18 en stöt åt initiativet till att få en humanare sjölag. Jag vill varna för att vi åter låta oss föras in i den slentrian i vårt förhållande till sjöfolket, som vi levde i under den av mig angivna tiden. Faktum är, att därest risker verkligen skulle föreligga för oss att återkomma i en sådan slentrian, då vill jag, herr

Ang. fortsatt
giltighet av
sjöarbetstids-
lagen.
(Forts.)

talman, blott be att få understryka vad herr Johanson i Stockholm talade om. Vi skola emellertid icke behandla sjöarbetstidslagens omgestaltning från den synpunkten. Men vi måste göra oss förtrogha med, att sjöfolket kan finna en avvisande hållning från riksdagens sida nödvändiggör att andra möjliga utvägar sökas för att få lagd en rimlig grundval för arbetstiden.

Herr Osberg: Herr talman! Eftersom jag varit med om behandlingen av denna fråga i utskottet, vill jag för mitt vidkommande tillkännagiva, att hade det varit fråga om ett lagförslag, som varit definitivt utarbetat, och där alla parter varit hörda, skulle jag gärna ställt mig på deras sida, som vilja gå så långt som möjligt för sjömännen. Jag vill säga, att i utskottet fanns ingen ovillig stämning mot detta, utan det var endast den förestående internationella utredningen, som man har att påräkna, som gjorde, att man gick in för en prolongering av den nu gällande lagen. Det var icke något annat på tal.

Det yttrande, som fälldes av herr Sandström, avsåg naturligtvis hans egen personliga uppfattning. Det var icke i utskottet tal om att icke vår sjöfartsnäring kunde tåla en begränsad arbetstid. Det var icke utskottets ståndpunkt utan endast att vi hade att vänta den internationella utredningen om detta. I synnerhet när det gäller sjöfarten, är det väl icke några arbetare, som äro så beroende av de internationella förhållandena som just dessa, och då tycker man, att man skulle avvakta en kommande lagstiftning och se det resultat, vartill denna utredning kunde komma. Då är jag säker på, att de, som på den tiden få befattning med detta ärende, komma att välvilligt ställa sig på sjöfolkets bästa.

Herr Hallén: Endast några få ord, herr talman! Varför jag tagit till orda i denna fråga, beror därpå, att jag haft tillfälle att såsom vikarierande sjömanspräst både se, under vilka förhållanden en stor del av vårt sjöfolk arbetar, och även höra deras egna omdömen om den arbetstidslag, som för närvarande gäller för dem. Jag kan av egen erfarenhet vitsorda, att de uppgifter, som lämnades, särskilt av herr Lövgren i Nyborg, om denna så att säga automatiska utsträckning av deras arbetstid, äro alldeles riktiga. Bland sjömännen är det ett ständigt klander, hurusom den ledighet, som i hamnarna skall beredas dem på sön- och helgdagar, mer och mer berövas dem genom ett till det yttersta forcerat arbete för att förebygga, att fartygen bli liggande i hamn under söndagen. Jag minns exempelvis från i fjol i Amsterdam, då midsommarhelgen och en söndag sammanföll, huru man över hela linjen forcerade arbetet för att få ut fartygen och på det sättet med hänsyn till redarnas intressen minska på ledigheten och alltså verkställa en utökning av sjömännens arbetstid.

Det är visserligen sant, att det kan vara vanskligt att antaga en sådan lag som den föreliggande med dessa ändringar, men jag skulle vilja hemställa, om icke andra kammaren såsom en sympatidemonstration för vårt sjöfolk, då ju reservationen i alla fall icke har några utsikter att gå igenom i första kammaren, skulle kunna bifalla densamma. Det är verkligen, som här har yttrats av en annan talare, på det viset, att det icke finns någon svensk arbetargrupp, som får arbeta under så utomordentligt dåliga, ja, i vissa fall rentav skandalösa förhållanden som Sveriges sjöfolk. Utan överdrift kan man säga, att otillräckligheten i 1927 års lag angående bostäder ombord för sjöfolket är sådan, att det icke finns några andra arbetare, som skulle vilja utföra sitt arbete under så svåra förhållanden, som sjöfolket får göra. Svårigheterna att få denna lag tillämpad på alla dessa äldre fartyg äro väl vitsordade. Jag menar alltså, att det minsta man vid detta tillfälle kan göra för att deklarerera sin sympati för dessa de sämst ställda av våra arbetare i

dessa avseenden, är att vid detta tillfälle rösta för den socialdemokratiska reservationen, till vilken jag också ber att få yrka bifall.

*Ang. fortsatt
gillighet av
sjöarbets-
lagen.
(Forts.)*

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande mom. A), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Törnkvist i Karlskrona, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) av utskottets förevarande utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vidare gav herr talmannen beträffande mom. B) av utskottets hemställan, i vad den ej besvarats genom kammarens beslut över utskottets hemställan i mom. A), propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i berörda del, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i mom. 2) av de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Törnkvist i Karlskrona, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) av utskottets förevarande utlåtande nr 33, i vad den ej besvarats genom kammarens beslut över utskottets hemställan i mom. A), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i mom. 2) av de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren fattat beslut i enlighet med innehållet i ja-propositionen.

§ 13.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till meteorologiska och hydrografiska undersökningar; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Ang.
årliga s. k.
representativa
jordbruksräk-
ningar m. m.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts propositon angående anordnande av årliga s. k. representativa jordbruksräkningar m. m. jämte två i ämnet väckta motioner lämnades på begäran ordet till

Herr **Grapenson**, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet vid detta ärende för att helt kort be att få stryka under ett uttalande i jordbruksutskottets utlåtande. Detta uttalande återfinnes ungefär mitt på s. 6 och lyder på följande sätt: »Utskottet, som därför anser sig böra biträda förslaget, har emellertid beträffande de erforderliga uppgifternas insamlande, vilket enligt förslaget skulle ske kostnadsfritt genom hushållningssällskapen, icke kunnat undgå hysa en viss tveksamhet, huruvida man i längden kan förutsätta, att hushållningssällskapen skola med den utveckling, vari sällskapens egentliga verksamhet alltjämt är stadd, utan ersättning påtaga sig uppgifter av ifrågavarande slag.»

Denna erinran är enligt min uppfattning synnerligen befogad. Jag har själv under några år arbetat i min hemorts hushållsgille, och jag kom särskilt under den senaste kreatursräkningen och arealinventeringen underfund med vilka oerhörda svårigheter en sådan sak vållade i en socken, som har en areal av 169 kvadratmil. För att få in föreskrivna uppgifter fann man sig i sista hand nödsakad att sätta både landsfiskaler och fjärdingsmän i verksamhet för att erhålla uppgifter, särskilt från de mest avlägsna delarna av socknen.

När hushållningssällskapen skola verkställa en kreatursräkning, är det givet, att de betjäna sig av sina underlydande organ i vederbörande socknar, hushållsgillena. Se vi nu på de norrländska socknarnas areal, finna vi, att exempelvis Arjeplog omfattar 146 kvadratmil, Jukkasjärvi 147 kvadratmil, Jokkmokk 194 kvadratmil, Karesuando 59 kvadratmil och Gällivare, som jag nyss nämnde, inemot 170 kvadratmil. En del byar i sådana socknar kunna ligga på 10, 12, ja, ända till 15 mils avstånd från kyrkbyn. Kommunikationerna till dylika byar äro i allmänhet dåliga och telefonförbindelserna sparsamt förekommande. En invecklad blankett för arealinventering och kreatursräkning — dylika blanketter äro ofta svårbegripliga för menige man — är befolkningen vanligen icke i stånd att själv ifylla. I de finsktalande trakterna begriper man icke ens språket. Dessa människor nödgas därför anlita skrivhjälp, innan de kunna besvara dylika uppgifter. Detta föranleder ofta, att en lämplig, skrivkunnig person måste skickas till sådana trakter för att samla ihop och upprätta föreskrivna uppgifter av denna art. Hushållsgillena äro emellertid sammanslutningar, som i allmänhet hava mycket begränsade penningmedel till sitt förfogande. Utan kostnad kan ett dylikt arbete dock icke utföras i de stora Norrlandssocknarna, där sockenarealer på 50 kvadratmil och mera icke alls äro någon sällsynthet.

Det kan alltså icke förutsättas, att dessa numera årligen återkommande uppgifter skola kunna införskaffas utan kostnad, och det är därför, som jag på denna punkt, där utskottet tydligen varit på rätt väg, velat understryka vad utskottet sagt till välvilligt beaktande, när de slutliga bestämmelserna i ärendet utformas.

I övrigt kan jag, herr talman, helt instämma i utskottets yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande vid Offers gård i Västernorrlands län av en fast för-

söksgård för jordbruket föredrogs; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 16.

Härefter upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m. jämte i ämnet väckta motioner. *Ang.
ändring i
lagen om rätt
till fiske m. m.*

I en till riksdagen den 7 februari 1930 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 70, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag

angående ändring i 3 § lagen den 27 juni 1896 (nr 42 s. 1) om rätt till fiske.

Häri genom förordnas, att i 3 § lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske, vilken paragraf förut ändrats genom lagen den 22 juni 1928 (nr 183), skall mellan tredje och fjärde styckena införas ett nytt stycke av följande lydelse:

Vid Skånes västra kust må varje svensk undersåte utöva fiske eller agntäkt vid annans strand, ändå att fall ej föreligger som i andra stycket sägs; dock vare vid strand inom Barkåkra socken, Ängelholms stad eller Strövelstorps socken fiske efter lax med fast redskap strandägaren förbehållet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.

2) Lag

angående utsträckt tillämpning av lagen den 22 juni 1928 (nr 184) om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt.

Häri genom förordnas som följer:

Vad i lagen den 22 juni 1928 om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt är stadgat för det fall att fiske med rörlig redskap vid strand inom Göteborgs och Bohus eller Hallands län blivit fritt skall jämväl äga tillämpning såvitt den ändring i lagen om rätt till fiske, som träder i kraft den 1 juli 1930, medför att varje svensk undersåte erhåller rätt att utöva fiske eller agntäkt vid strand inom Skåne, där sådan rätt enligt äldre lag var förbehållen strandens ägare. I avseende å fiske med fast redskap skall dock ersättning utgå allenast där strandägaren, med uteslutande av andra fiskande, efter den 1 januari 1897 men före den 1 januari 1930 själv eller genom annan tillgodogjort sig sådant fiske.

Framställning om ersättning enligt denna lag vare ansedd såsom i rätt tid gjord, där den skett före den 1 juli 1935.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av förevarande proposition inom andra kammaren av herr Olsson i Kullenbergs-torp väckta motioner, nämligen:

nr 400, vari hemställts, att riksdagen, med avslag å berörda proposition, måtte för sin del antaga i motionen intaget förslag till lag angående ändring i 3 § 3 st. lagen den 27 juni 1896 (nr 42 s. 1) om rätt till fiske; och

nr 401, vari föreslagits, att riksdagen måtte för sin del antaga i motionen intaget förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 22 juni 1928 (nr 184) om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt.

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen med avslag å ovanberörda motioner måtte bifalla förevarande proposition.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Svensson* i Grönvik och *Pehrsson* i Bramstorp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med bifall till de i ämnet väckta motionerna, måtte antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändring i 3 § 3 st. lagen den 27 juni 1896 (nr 42 s. 1) om rätt till fiske.

Häri genom förordnas, att 3 § 3 st. lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

I Göteborgs och Bohus samt Hallands län ävensom vid Skånes västra kust äge varje svensk undersåte även eljest rätt att med rörlig redskap, vartill i förevarande fall hänföres jämväl mindre ålryssja, utöva fiske eller agntäkt vid annans strand; dock gälle härvid i avseende å det vatten, som finnes till och med ethundraåttio meter från det ställe invid stranden, där stadigt djup av två meter vidtager, följande undantag:

fiske efter — — — Finsbolandet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.

samt följande

Förslag

till

Lag

angående utsträckt tillämpning av lagen den 22 juni 1928 (nr 184) om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt.

Häri genom förordnas som följer:

Vad i lagen den 22 juni 1928 om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt är stadgat för det fall att fiske med rörlig redskap vid strand inom Göteborgs och Bohus eller Hallands län blivit fritt skall jämväl äga tillämpning, såvitt den ändring i lagen om rätt till fiske, som träder i kraft den 1 juli 1930, medför att varje svensk undersåte erhåller rätt att utöva fiske med rörlig redskap, vartill i förevarande fall hänföres jämväl mindre ålryssja, vid strand inom Skåne, där sådan rätt enligt äldre lag var förbehållen strandens ägare.

Framställning om ersättning enligt denna lag vare ansedd såsom i rätt tid gjord, där den skett före den 1 juli 1935.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då föreliggande lagförslag nu skall avgöras, så kan jag icke undgå — liksom jag icke heller kunde undgå det när propositionen framlades — att finna det synnerligen anmärkningsvärt, att andra bestämmelser skola råda beträffande fiskerätten vid kusten av Bohuslän och Halland än vid Skånes västra kust. Jag får uppriktigt bekänna, att jag aldrig har kunnat begripa, vad skillnaden är mellan dessa olika kuststräckor. Utskottet tycks också ha haft all möjlig små-

righet att kunna leta upp något plausibelt skäl för att man skulle förfara på detta olikartade sätt. Det säger överst på sid. 8, att fisket å Skånes västkust »i regel betraktas såsom och utövas fritt, vilken sedvana utan tvivel har sin grund i kvarstående dansk rättsuppfattning». Ja, men utskottet har väl reda på att båda de andra provinserna också varit danska provinser, och då skulle det väl finnas samma ursprungliga rättsuppfattning i dessa båda provinser som i Skåne. De höra alla tre till de erövrade provinserna. Om alltså det danska inflytandet ännu skulle göra sig gällande i Skåne, över ett kvarts årtusende sedan Skåne övergick till Sverige, så tycker jag det skulle ha satt lika starka spår efter sig i rättsuppfattningen även i de andra provinserna.

Längre ned säger utskottet: »Förslaget följer och samma linjer, som redan tillämpats vid lagändringen 1928 för den övriga västkusten.» Var och en, som läser detta, och icke närmare har trängt in i de olika förslagen, kan icke få någon annan uppfattning än att detta förslag är precis likadant som det förslag, som förelåg 1928 för den övriga delen av Sveriges västkust. Jag begriper icke detta utskottets uttalande, men det kanske jag sedan kan få förklarat, när utskottet skall försvara sin ställning.

Sedan kommer utskottet med den där om och om igen idisslade sedvanerätten beträffande fiske med fasta redskap. Det skulle föreligga en särskild sedvanerätt i vad gäller Malmöhus län och det lilla stycke av Kristianstads län, som ligger ovanför Malmöhus län till Hallandsgränsen. Det förefaller mig också, som om man på flera ställen ville framställa saken så, som om ålbottengarn skulle vara detsamma som och täcka hela begreppet fasta fiskeredskap. I norra delen av länet, som jag representerar och bäst känner till tack vare en 60-årig erfarenhet, har det aldrig funnits utsatt ett ålbottengarn vid kusten. På sista tiden ha emellertid vissa geschäftsmän sökt sätta ut fasta redskap för annat slags fiske än efter ål, men det har aldrig varit tal om ålbottengarn. Det var särskilt en sådan person, som började uppe i nordvästra hörnet av Skelderviken, och när han kördes bort därifrån av strandägarna, fortsatte han på den sydöstra delen och sedan i väster. Det var en ren geschäftsman. Han var icke fiskare det allra minsta, absolut icke. Nu kunde dock strandägarna verkligen rista honom ifrån sig, därför att, och det var det jag ville framhålla, de hade stöd hos de verkliga fiskarena. Dessa senare ville icke, att man skulle få fiska på det sättet. Det är också helt naturligt, ty de fasta fiskeredskapen gå ut 300 å 400 och i vissa fall till och med över 400 meter ut i havet, och fiskarena med rörliga redskap kunna då icke använda dessa, där fasta redskap utsatts. De kunna icke sätta ut sina nät. Varken Kungl. Maj:t eller utskottet tycks emellertid det minsta ha fäst sig vid, att de fasta redskapen inskränka möjligheterna för de verkliga fiskarena till fiske. Det är verkligen det mest tråkiga i denna sak.

Den där sedvanerätten, som Kungl. Maj:t och utskottet tala om, har bestått däri, att när fiskarena ha satt ut rörliga redskap från båt, har ingen varit ute och mätt, om de befunnit sig 180 meter från tvåmetersdjupet, utan de ha fått göra det opåttalt. Har man fasta redskap, gör man icke så, utan man börjar vid land. Man ockuperar stranden för att ha den som utgångspunkt och sätter ut sitt redskap i rak linje med pålar i botten. Man använder därvid så småmaskiga nät, att man kan säga, att de äro absolut täta, och tar med sig all slags fisk. Idén är, att fiskarna skola följa den raka slingan och gå in i de stora fällor, som finnas en på var sida om den stående slingan, där den slutar.

Det är verkligen egendomligt, att man här kan tala oupphörligt om denna sedvanerätt, då jag, som är kustbo, bara för 10 å 12 år sedan såg det första fasta redskapet, och som sagt några ålbottengarn ha aldrig funnits på den kusten. Vad är det då för sedvanerätt? Var ha herrarna letat upp den? Den består bara däri, att man bara ideligen och ideligen talar om den.

*Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)*

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)

Jag har också i min motion framhållit, att i Skelderviken drog man vad först inne i den sydöstra delen, och att därvid de, som drogo vad, kommo i strid med de egentliga fiskarena. Fiskarena påstodo, att de andra förstörde fisket, och de andra påstodo, att eftersom Skelderviken stod i förbindelse med Nordsjön genom Kattegatt och Skagerack, betydde det rakt ingenting. Efter mycken strid och split fick man emellertid ett tillfälligt förbud mot vadfiske för 10 år. Det visade sig då under denna tioårsperiod, att fisket högst betydligt tilltog och framför allt kvaliteten på fisken, särskilt i vad anginge flundrefiskar. I anledning härav blev förbudet mot vadfiske förlängt, och det uppstod ett fiskbestånd av så hög kvalitet, som man förut icke sett ett spår av.

Hur är det nu med de fasta redskapen, som Kungl. Maj:t och utskottet kämpa för? Jo, man fångar massor med småfisk med dessa redskap. Då säger utskottet, att det har icke med denna sak att göra, utan det får man klara av på annat sätt. Det är emellertid icke något annat redskap än de fasta redskapen, som på detta sätt skadar fisket. Den fiskeritjänsteman i Lund, som har stritt så förtvivlat, varför har han icke observerat detta? Det är betecknande, att ett slags fisk, som man fångar i dessa fasta redskap, kallas av vederbörande för foreller, och vad är det i verkligheten? Jo, det är smålax. Det göres dock stora ansträngningar med laxodling o. dyl. för att laxfisket skall förbättras, men här skall man tillåta, att man använder redskap, som tar laxen, när den är litet större än en sill. Kan det vara klokt? Är det verkligen att gagna fisket att förfara så?

Då det är alldeles ostridigt, och jag vet detta genom så många fiskare, som jag varit i förbindelse med, att de verkliga gamla fiskarena anse de fasta redskapens införande vara ett oerhört stort intrång i deras yrke, så tycker jag, att åtminstone någon skulle göra sig till tolk för dem här i riksdagen. Det förefaller mig också en liten smula egendomligt, utöver den olikformiga behandlingen av de olika kuststräckorna, som det icke finns något rimligt skäl till, att Kungl. Maj:t kunnat föreslå en sådan sak, då en sådan institution som Malmöhus läns landsting har avstyrkt förslaget i det nu föreliggande skicket. De ha endast tillstyrkt fritt fiske med rörliga redskap men avstyrkt det för de fasta redskapens vidkommande. Kammarkollegium har ju också stått något så när på samma linje, framför allt när det gällt den s. k. lösenhistorien, som jag nu skall komma till.

Nu har det givetvis varit så, att på ett par ställen, där man uppträtt med dessa fasta redskap, har man fått medgivande från de kustbor, som ägt marken ute vid havskanten, att sätta ut redskapen. Då ligger det enligt det kungl. förslaget till synes till så, att vissa strandägare skulle få ersättning just däri- genom, att de betingat sig ersättning för sådant medgivande. Men på den övriga delen av kusten har aldrig ifrågakommit, att någon strandägare har begärt ett öre av någon fiskare, som bott inom kommunen, för att denne skulle få bedriva sitt fiske, detta oaktat lagen givit strandägaren uteslutande rätt att fiska på detta område. Det har icke förekommit. Då måste man säga, att man brukar icke i Sverige göra lagar, förrän det visat sig behövt. Eller tror verkligen herr statsrådet, att jordbruksbefolkningen, som är strandägare vid Skånes västkust, är ett svårare och oresonligare folk än till exempel hallänningarna? Det kvarstår samma rätt för dem. Där får man icke sätta ut fasta redskap. Jag förstår icke, vad som särskilt har varit anledningen till att presumera, att de skånska strandägarna äro något fasligt folk, så att där får man skynda att göra en lag, ty eljest kunde de komma på uppfinningen, att de kanske kunde vilja taga betalt av fiskarena för att de fiskade på områden, där de icke hava full fiskerätt. Det visas emellertid, att de icke gjort det. Vad skäl har man då att gå fram på detta sätt?

Så kommer jag till lösensförfarandet. Det är klart, att där man icke begärt

något, där säger den kungl. propositionen, att man icke skall hava något. Ja, jag tycker, att det är orimligt att göra så. Jag vill naturligtvis icke, att det skall ifrågakomma, ty jag vill icke gå med på saken. Men om man skall göra det, så är detta detsamma, som om en person har en tomt, som han icke bygger, och man då säger, att när han icke begagnar sig av sin tomt, så skall han lämna den gratis till den, som vill bygga där. Så skall staten icke gå fram. Det är ett märkvärdigt sätt, och det har kammarkollegium icke heller godkänt för sin del. Det är väl ändå något nytt i svensk lag.

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)

Ja, men då talar man om, att man gjort detsamma i fråga om det rörliga fisket i Halland och Bohuslän. Men detta är en sak, som nästan ingen kunde värdera, om en not stod där några timmar på strandägarrens vatten. Men detta är helt andra ting. Här ligga redskapen helt och hållet fast på stranden. Det är sannerligen en sak, som är mycket kinkig att klara upp. Man proklamerar, att fisket skall ligga öppet och fritt för envar svensk medborgare. Den förste, som kommer, får ockupera det. Det är nästan något liknande som i nävrättsens dagar, då den förste, som kom, tog.

Jag förmodar, att det är underförstått. Det skymtade visserligen fram, att man skulle kunna tänka sig, att länsstyrelsen skulle klara upp, hur det skulle vara mellan de olika fiskarena. Jag förmodar, att den, som kommer först och snärjer till sig det, skall väl hava det i alla fall. Men det är något ovanligt för svensk rättssuppfattning.

Detta gäller även och framför allt det, att man skall taga bort vad som ostridigt är en laglig rätt, även om ägaren till denna lagliga rätt icke tagit ut den till dess yttersta konsekvenser. När han icke gjort det, säger man, att han skall icke hava något, när denna rätt tages ifrån honom. Det är, herr statsråd, en kommunistisk åtgärd. Jag kan icke se det på annat sätt. Jag tycker, att då skulle det hava varit lämpligare, om ett sådant förslag framkommit från en kommunistisk eller socialistisk regering. Det kunde hava varit i enlighet med deras allmänna uppfattning, som de propagerat så mycket för. Men jag finner det oförklarligt från en högerministär, när man från högerens sida så ofta får höra talas om, att man skall värna äganderätten på alla områden. Det får jag nog höra i sommar också under valstriden.

Jag tycker, att handlingar och uttalanden för övrigt skulle passa litet bättre ihop helt enkelt, ty skola vi slå oss in på en kommunistisk bog, då skall man säga ifrån, att man ämnar gå den vägen. Jag vet icke, hur långt den nuvarande regeringen ämnar gå på den vägen. Men detta är en entré, liksom arvslagen var det för ett par år sedan. Överhuvud förstår jag icke, att strandägarna hava gjort sig förtjänta av en dylik behandling, som här är ifrågasatt och som naturligtvis med högerens och socialdemokraternas förenade hjälp går igenom.

Därför, herr talman, skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herrar Svensson i Grönvik och Pehrsson i Bramstorp afgivna reservationen. Vilket absolut är detsamma som nu gäller rörande rätten till fisket i Halland och Bohuslän.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Bismark**: Herr talman! Den föregående ärade talaren har mycket kraftigt angripit den ståndpunkt, som den kungl. propositionen innebär, och han har påyrkat, att man skulle i fråga om Skånes västkust tillämpa enahanda regler som beträffande Halland och Bohuslän. Men han har därvid alldeles bortsett ifrån den grundväsentliga olikhet, som föreligger i ett visst avseende. När det säges av utskottet, att det är samma princip, som tillämpas beträffande Skåne som i fråga om Halland

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)

och Bohuslän, är detta riktigt. Man har nämligen tillämpat den principen, att när det föreligger en sedvanerätt av viss styrka, så skall i enlighet med densamma fisket göras fritt. Men sedvanerätten sträcker sig i Skåne betydligt längre än i Halland och Bohuslän. Denna utgångspunkt för propositionen har herr Olsson i Kullenbergstorp ignorerat, ty han säger, att det finnes ingen skillnad mellan Halland och Bohuslän, å ena, samt Skånes västkust, å andra sidan. Nu föreligger en ytterst stark utredning, som visar, att sedan åldriga tider har till fiske med fast redskap förelegat sedvanerätt vid den skånska kusten vid Öresund.

Att denna sedvanerätt står i samband med den gamla danska uppfattningen om fiskerätten, är för mig tämligen klart. Det har visserligen bestritts av kammarkollegium. Men när man vet, att Skåne och Danmark under århundraden lytt under samma lag, och när man ser, att utvecklingen varit precis densamma och att på båda hållen en sedvanerätt utbildat sig, som ger vem som helst rätt att fiska med fast redskap på strandägarens område; när man vidare vet, att detta ingått så i allmänna rättsmedvetandet, att det var fritt för danskar att fiska på svensk sida och för svenskar att fiska på dansk sida ända till långt in på 1800-talet, då har man svårt att tvivla på, att denna sedvanerätt har sina rötter i en gemensam lagstiftning under 1600-talet och föregående åhundraden. Herr Olsson nämnde, att det var ett årtusende sedan, som Danmark kom under Sverige. (Inpass av herr Olsson: »Jag sade ett kvarts årtusende.») Jag ber om ursäkt, jag fattade det dock endast som en liten oratorisk överdrift.

Sålunda, man har utvecklingen klar och ser, att sedvanerätten består fortfarande, enligt vad föreliggande utredning ger vid handen. Här äro hörda strandägare, fiskare och vederbörande tjänstemän, som hava med saken att göra; och av alla får man den uppgiften, att *som regel* har det förelegat en bestämd sedvanerätt, som givit rätt åt alla till fiske även med fast redskap, fastän på vissa punkter har detta brutits.

Nu kommer jag till en omständighet, som man må beakta, nämligen, att i 1896 års fiskelag gavs den bestämmelsen, att sedvanerätt beträffande fiske med lös redskap skulle respekteras. Den kungl. propositionen hade upptagit en allmän reservation för sedvanerätt i fråga om fiske. Sedvanerätten till fiske med fast redskap förlorade sitt stöd i den skrivna lagen genom att man på sätt nämnts begränsade förbehållet att gälla endast i fråga om fiske med lös redskap. Detta innebar, att man i en hastig vändning strök ett streck över den gamla sedvanerätten, som ända dithills existerat för vem som helst att idka fiske med fast redskap.

Emellertid inverkade denna lagstiftning icke någon nämnvärd mån på utvecklingen. Liksom förut har sedan 1896 samma sedvanerätt bestått, trots att jordägarna sedan 1896 med ett visst fog kunna göra gällande en rätt att avhålla folk från att fiska med fast redskap utan deras medgivande.

Det gäller nu att ordna dessa förhållanden. Frågan om fisket vid Skånes västkust uteslöts i 1928 års proposition, då man ordnade för Halland och Bohuslän, just med anledning av att utredningen pekade direkt på, att även fiske med fast redskap inbegreps under sedvanerätten vid denna kuststräcka. Den utredning, som då förelåg, har bestyrkts genom senare utredningar. Man kan nu med stor visshet säga att denna sedvanerätt funnits sedan urminnes tider och fortfarande kvarlever.

Jag vill säga herr Olsson i Kullenbergstorp, att det är icke svårt att förklara, att det föreligger skillnad mellan Skånes västkust, å ena, samt Halland och Bohuslän, å andra sidan. För det första hörde Bohuslän till Norge; och de norska lagarna hade andra bestämmelser i fråga om fiske med fast redskap än de danska. Beträffande det norska området är det alltså fullt förklarligt, att där en annan rättssed gjort sig gällande, än beträffande Skåne. Beträffande

Halland är det också förklarligt. Det ligger mitt emellan Skåne och Bohuslän. En rättsuppfattning kan lätt påverkas av det lands lagar, till vilket landskapet hör. När detta landskap överflyttades till Sverige, var det ganska naturligt, att den svenska rättsuppfattningen påverkade de landskap, som lågo längre bort från det gamla moderlandet. Men beträffande landet vid Öresund hade man grannarna mitt emot sig. Där kvarlevde den gamla rättssedvänjan. I Halland utplånades den, och i Bohuslän hade den aldrig funnits.

*Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)*

Nu har herr Olsson sagt, att fasta redskap funnos icke förrän för några år sedan. Han har icke sett sådana tidigare än för 12 à 15 år sedan. Då tror jag, att herr Olsson missuppfattat, vad som allmänt menas med fasta redskap. Dit räknas de stora ålryssjorna, som äro och varit mycket vanliga vid Skånes västkust. De ha mycket tidigt omnämnts som ett vanligt fångst-redskap vid Skånes kuster, och intet antyder, att icke vem som helst fått fritt använda dessa stora ålryssjor. De förekomma fortfarande. Där ha vi ett fast redskap, som icke inbegripes i det medgivande om fritt fiske, som lämnats beträffande Halland och Bohuslän, där man endast undantagit de små ryssjorna och icke de fasta. Det är en skillnad, som man måste ägna uppmärksamhet åt. Därtill kommer, att fisket med dessa ålbottengarn innebär en teknisk utbyggnad av fisket med ryssja. Skulle man säga, att endast det fiske med fasta redskap, som varit gängse vid viss tid, skulle omfattas av sedvanerätten, så skulle det leda till, att fiskerätten från att vara fri skulle genom den tekniska utvecklingen övergå till att bli en strandägarens rätt. En sådan lagstiftning finner jag för min del vara i hög grad irrationell. Jag har fått det intrycket av herr Olssons motion och även av hans yttrande i dag, att han i mångt och mycket riktar sig med sina anmärkningar här mot de nackdelar, som kunna uppkomma genom fiske med fast redskap. Men jag förstår icke, att dessa nackdelar bli mindre, därför att strandägarnas tillstånd erfordras för sådant fiske. Under alla omständigheter behövs det administrativa föreskrifter, som förebygga skada genom fiske, som icke drives rationellt. Man får då alltså gå den vägen att söka hindra detta fiske genom administrativa åtgärder. Den vägen måste man gå, ty annars blir det endast på det sättet, att man hindrar vissa personer från att utöva detta fiske, medan andra tillåtas att göra det.

Herr Olsson har nämnt, att Malmöhus läns landsting har avstyrkt förslaget, och han lägger mycket stor vikt vid detta. Det borde kanske då nämnas, att landstinget i Kristianstads län har tillstyrkt och att hushållningssällskapet i Malmöhus län också tillstyrkt. De ha vitsordat denna sedvanerätt. När det nu gäller att välja mellan dessa bägge myndigheter, landstingen och hushållningssällskapen, kan man vara tveksam om, vilken som är den största auktoriteten i fråga om den allmänna hushållningens angelägenheter. Då hushållningssällskapet i Kristianstads län avstyrkt förslaget, väger det ganska jämnt. Men bägge länsstyrelserna ha varit ense om en sådan anordning, som här är föreslagen.

Beträffande herr Olssons erinringar mot sättet för ersättningens bestämmande får jag hänvisa till vad som i propositionen påpekats, nämligen att här tillämpas precis samma princip som i fråga om Bohuslän och Halland. Endast den omständigheten, att 1896 års lag icke gjort någon reservation för sedvanerätten, för såvitt det gäller fiske med fast redskap, gör, att man måst stadga något olika villkor, men någon skillnad i princip är det icke. I bägge fallen får vederbörande, som vill ha ersättning, styrka, att han har hävdat sin fiskerätt. Det finns ingen anledning att göra någon skillnad därvidlag, om man nämligen som jag har den uppfattningen, att sedvanerätt existerar i bägge fallen, såväl i Skåne som i de båda andra provinserna, och att det endast är den skillnaden, att denna sedvanerätt har starkare innebörd i Skåne.

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)

så tillvida, att den innesluter även fiske med fast redskap. Man måste tillämpa samma princip i bägge fallen.

Även om detta förslag betraktas som i hög grad kommunistiskt, så får jag för min del säga, att jag i denna fråga ställt mig på en fast rättsståndpunkt och sett på Skånefiskarens intressen och beaktat deras bekymmer. De ha sagt, att de, om denna lag icke framlades eller om man tog en lag av samma innehåll som den, som gäller för de bägge andra provinserna, skulle komma i ett sämre läge än förut, därför att uppmärksamheten väckts på förhållandena. Skulle strandägarna börja utnyttja den rätt, som de enligt 1896 års lag möjligen kunde anses ha, så skulle fiskarens ställning bli i hög grad prekär. Detta har framhållits från många håll. Jag tycker, att våra självägande bönder, som sätta så starkt värde på att vara herrar på sin torva, kunde se litet mindre ensidigt på denna fråga. Jag menar naturligtvis icke det stora flertalet i utskottet utan motionären och reservanterna. De skulle väl också kunna se, vad det betyder för dessa Skånefiskare att icke kunna säga, att de här ha rätt att fiska utan att vara beroende på tillstånd av strandägaren, och att vara beredda att bli bortjagade eller få böta, om de komma in på områden, där de av ålder fritt utövat sin verksamhet. Jag tror icke, att de skånska jordägarna ha någon anledning att anse sig lida intrång genom detta. Hela utvecklingen visar, att det för provinsens jordbrukare icke ansetts spela någon större roll, att denna frihet i fråga om fiske fått fortfara. Icke tror jag heller att denna lag, om den antages, kommer att giva någon annan prägelse åt fisket i Skåne än den, som det haft sedan urminnes tider. Det kommer att fortgå på samma sätt som hittills. Att några långväga fiskare resa dit och taga bort fisken, tror jag icke man behöver befara.

Herr talman, jag har ingenting vidare att tillägga, och jag emotser, att kammaren vill godkänna denna kungl. proposition, som är av mycket stor betydelse för den befolkning, som det här närmast gäller.

Herr Sköld: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande kan jag fatta mig kort, ty jag föreställer mig, att herr Olsson i Kullenbergstorp fått ganska ordentligt svar på sina frågor. Emellertid skall jag tillåta mig några få randanmärkningar.

Herr Olsson i Kullenbergstorp betraktade den föreslagna lagen som en kommunistisk åtgärd. Jag föreställer mig, att han därmed menade, att denna åtgärd innebär, att man tar egendom från den som har och ger till den, som icke förut har haft sådan egendom. Men om det är så, undrar jag, om det icke vore rätt att vända på steken och fråga, om det icke är herr Olsson i Kullenbergstorp som är kommunist. Ty strandägarna vid Öresundskusten ha hittills icke haft någon annan rätt till fiske, än den som tillkommit varje annan svensk medborgare. Det har icke ingått i deras äganderätt. Man kan möjligtvis säga, att de genom ett förbiseende 1896 fingo en liten smula rätt i fråga om fiske med fast redskap; men då det är klart uppvisat, att detta var ett förbiseende och en feltolkning av de sakkunnigas yttrande, så måste man slå fast, att strandägarna vid Öresundskusten icke ägt fiskerätt mer än andra svenska medborgare. Nu är herr Olsson i Kullenbergstorp emot att detta faktum slås fast i lag. Han vill i stället, att lagen skall komma att stadga, att strandägarna skola få den fiskerätt, som de hittills aldrig haft. Jag frågar då, vem det är, som vill taga från dem som ha och giva till dem som icke ha. Det tycks vara herr Olsson i Kullenbergstorp. Det är också påtagligt, att strandägarna vid Öresundskusten icke dela herr Olssons mening, ty de ha icke på något sätt protesterat mot det lagförslag, som här föreligger. När man observerat, att en av herr Olssons i Kullenbergstorp

partivänner här i riksdagen, som bor lika nära Öresundskusten som herr Olsson, i utskottet kunnat vara med om den kungl. propositionen, så har man däri ett belägg för att herr Olssons i Kullenbergstorp uppfattning icke är så starkt grundad.

Herr Olsson i Kullenbergstorp påstår, att han här talar för yrkesfiskarens rätt. Sanningen är, att den stora opinionen bland yrkesfiskarna krävt och i årtionden arbetat för att få denna sedan urminnes tider gällande rätt fastslagen i svensk lagstiftning. Herr Olsson i Kullenbergstorp har ju här sagt, att det beträffande ålbottengarnen icke kan finnas någon sedvanerätt. Herr statsrådet har redan svarat på den saken. Jag ber att få tillägga, att herr Olssons i Kullenbergstorp hela argumentering egentligen går ut på att ålbottengarnen äro skadliga för fisket överhuvud taget. Men då bli de ju, som statsrådet sade, lika skadliga, om de sättas ut med strandägarens medgivande eller utan detta. När nu i en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t begärts en särskild utredning rörande de fiskevårdssynpunkter, som kunna anläggas i fråga om fiske med bottengarn, kunna vi ju förutse, att denna fråga kommer att lösas i rätt ordning.

När herr Olsson vidare säger, att det strider mot svensk rättsuppfattning, att myndigheterna skulle så att säga skipa rätt mellan olika yrkesutövare, vill jag blott påpeka fiskeristadgans bestämmelser, att om någon vill sätta ut fast redskap utanför 180-metersgränsen i allmänt fiskevatten, så skall han, såvida han är strandägare, begära tillstånd av länsstyrelsen och om han icke är strandägare, begära tillstånd av Kungl. Maj:t. Det är alltså ett institut, som redan finnes i svensk rättsordning och som i mycket stor utsträckning begagnats vid den skånska sydkusten i fråga om ålfiske med bottengarn.

Dessutom vill jag påstå, att när herr Olsson i Kullenbergstorp här uppträder som den, som vill slå vakt om äganderätten, så gör han det dåligt, när han samtidigt yrkar bifall till reservationen. Ty denna reservation innebär enligt hans utgångspunkter en kränkning av äganderätten, ehuru i någon mindre mån än det kungl. förslaget. Jag förstår icke, hur han kan komma och anlägga principiella synpunkter på denna sak.

Efter det beslut, som riksdagen fattade 1928, då man inledde den ordningen att försöka klart och bestämt i fiskerilagen fixera fiskerättsförhållandena vid rikets kuster, är det förslag, som nu föreligger, icke någonting annat än en klar konsekvens därav.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Det var rätt mycket, som jag fick reda på i den här debatten. Hade herr Sköld hållit på litet till, så hade han nog sagt, att strandägarna aldrig haft rätt till stranden, men han stannade vid, att det endast var i sundet, som det var på det sättet. Så yttrade han något om hur det var utanför 180-metersgränsen. Var icke herr Sköld för långt ute i vattnet? Där har jag åtminstone icke varit med min motion eller på något annat sätt. Det är då herr Sköld, som är ute och fiskar på sitt speciella gebit. Utanför denna gräns har ju jordägaren icke något att säga till om. Om det är någon, som i det fallet skall se till förhållandena, så är det väl myndigheterna.

Även herr Sköld kom in på ålbottengarnen. De äro icke av samma konstruktion och verkningsgrad som de fasta redskap, som sättas ut i norra delen av Skånes västkust.

Herr statsrådet talade om den där sedvanerätten. Men om det finns en sedvanerätt, skall det väl i all rimlighets namn finnas något, som visas ha utövat denna rätt. Därvidlag har det absolut icke funnits något i norra delen, åtminstone icke så långt som från Hallandsgränsen till Kullens fyr. Hur har

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
ill fiske m. m.

(Forts.)

det då kunnat skapas sedvanerätt i Skälderviken? Den har aldrig funnits där. När jag nu är 70 år gammal och har vandrat vid kusten många tusen gånger, så skulle jag väl någon gång ha sett den där märkvärdigheten, den där sedvanehistorien. Däremot har man fiskat från båt, och man har satt sina nät så långt in, att man kommit innanför 180-metersgränsen. Det har förekommit och opåtalat förekommit, det vill jag gå med på. Det är ingenting att säga om, att fiske bedrives ifrån sjön, från båt med rörliga redskap. Att detta får äga rum, ha vi aldrig det minsta bestritt. Det är den enda sedvanerätt, som finnes vid kusten, åtminstone från Kullen till Hallandsgränsen.

Så sökte herr statsrådet draga fram Skånefiskarena och deras intressen. Men har icke herr statsrådet något intresse för de fiskare, som fiska med rörliga redskap? Äro de icke fiskare? De ha diametralt motsatta intressen. Ett icke så litet antal fiskare ha just framhållit den saken, men de ha icke haft målsmän, som varit så högröstade som de, som härjat för fiske med fast redskap och vilja ha det legaliserat.

Herr statsrådet talade om ett årtusende. Jag sade, att det var ett kvarts årtusende. Jag har så pass reda på historien, att jag vet, när Skåne blev svenskt. Halland blev det litet tidigare. Under 13 år var det satt på övergångsstat. Det skulle återgå till Danmark, men det kom aldrig att ske. Bohuslän viftade herr statsrådet lätt bort, det var norskt. Men Halland har aldrig varit norskt landskap. Hur skulle då den norska sedvanerätten ha kommit in i Halland? Skulle någon sedvanerätt utbildat sig där ifrån äldre tider, så skulle det väl varit från det land, vilket Halland förut tillhörde.

Herr Sköld sade, att mot den kompakta majoritet, som här finnes, är det hopplöst att strida. Det förstår jag, men det kan ändå icke falla mig in att säga, att detta tillvägagångssätt är klokt, och framför allt vill jag protestera mot den beskyllningen, att mitt yrkande strider mot de verkliga fiskarens intressen. De verkliga fiskarena äro de, som fiska med rörliga redskap, och deras fiske betyder oändligt många gånger mer än det fiske, som bedrives av de andra, som på senare år försökt komma fram med fasta redskap av helt annan typ än ålbottengarn.

Herr statsrådet sade, att om det skulle bli så ställt, att nya uppfinningar icke skulle få tillämpas på samma sätt, som när det var fråga om gamla redskap, så skulle fiskerätten krympa i samband med uppfinningarna. Jag kan förstå, att det var meningen, men på så sätt kan man komma till nästan vad som helst och säga, att det är utvecklingen, och den skall man utan vidare följa. Hur herr statsrådet än sedan vill förklara saken, så kan herr statsrådet icke komma förbi, att de fiskare, som fiska med rörliga redskap, aldrig haft minsta olägenhet av 1896 års lag på grund av några fordringar från jordägarnas sida. Herr statsrådet säger, att han tycker, att det kunde få fortgå, såsom det varit sedan urminnes tider. Men det är ingenting annat, som jag har velat, herr statsråd, absolut ingenting annat, än att det skall få fortgå på det sättet, ty det har helt enkelt gått till så, att man fiskat med rörliga redskap från båt och satt ut redskapen var som helst, utan att någon har påtalat det.

Så talade herr statsrådet vidare om, att danska och svenska fiskare fiskat vid varandras stränder och att detta ingått i sedvanerätten. Det är riktigt, i mina yngre dagar gick det till så, men man fiskade med rörliga redskap och icke med fasta. De svenska fiskarena ha med dansk medgivande fiskat i Isefjorden med rörliga redskap, men det har icke varit tal om fasta redskap utan endast rörliga. Sedan har man från dansk sida icke längre velat vara med om att ha gemensamt fiske vid sunden. Vill nu herr statsrådet åberopa denna utveckling i fråga om det svenska och danska gemensamhetsfisket, vill

jag framhålla, att det gäller endast fiske med rörliga redskap och ingenting annat. Så gammal är jag, att jag till och med varit med om den saken.

Jag vågar påstå, att den, som verkligen vill hålla på den sedvanerätt, som hittills varit gällande, den skall följa de två reservanterna och icke herr statsrådet.

*Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)*

Herr Hällgren: Herr talman! Efter de sakliga inlägg, som gjorts i frågan av herr statsrådet och herr Sköld, finnes knappast något att tillägga.

Herr Olssons i Kullenbergstorp resonemang fann jag icke hållbart. I sin motion erkänner han exempelvis, att en sedvanerätt förefunnits, men han anser, att denna sedvanerätt endast gäller de rörliga redskapen, och säger, att ålbottengarnen äro tillkomna på senare tid. Han vill tillämpa samma bestämmelser här som dem, som gälla för Bohuslän. Men det är dock skillnad på de redskap, som användas i de olika landskapen. Överallt i landet användas icke samma redskap, och följaktligen kunna heller icke samma bestämmelser tillämpas.

Beträffande sedvanerätten där nere är det faktiskt så, att någon strandägar rätt icke tillämpats annat än i ett fåtal fall. I dessa fall är det ju meningen, att staten skulle ersätta vederbörande strandägare för mistad fiskerätt och att en del av fiskerätten skulle undantagas från lagens bestämmelser. I denna sak är det icke fråga om något annat än att bevara den gamla sedvana, som respekterats såväl av fiskarbefolkningen som av strandägarna under de gångna tiderna, och att förebygga, att utvecklingen går den vägen, att fiskarbefolkningen förlorar de rättigheter, som den hittills haft.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Det kan ju kanske vara litet svårt för den, som icke är fiskare, att yttra sig i denna fråga, men jag vill framhålla, att då jag varit med om reservationen, har det varit därför, att jag icke kunnat gå med på att stifta landskapslagar eller att lagarna icke skola vara lika i det ena landskapet som i det andra. Det är icke så, som herr statsrådet sade, att vi lagt för trång synvinkel på den här saken. Det är icke det, som varit motiveringen till vårt ställningstagande.

Utskottet skriver någonting om dansk rättsuppfattning. Skola vi stödja vår lagstiftning på dansk rättsuppfattning, då är det fråga, om det borde givas möjligheter icke blott för svenska undersåtar utan även för danska undersåtar att fiska på den svenska kusten. När herr Sköld talade om, att strandägar rätt icke funnits, så vill jag framhålla, att kammarkollegium ganska tydligt pekat på, att en sådan rätt funnits, och kammarkollegium har också avstyrkt detta lagförslag. Om man läser kammarkollegii utlåtande, som är fogat till propositionen, så får man en annan uppfattning om detta lagförslags rättvisa, än vad här från herr statsrådets och herr Skölds sida gjorts gällande.

Jag har icke under debatten fått någon annan uppfattning, än att det här gäller en lagstiftning, som skall vara olika i Halland och i Skåne, men jag anser icke, att de skäl, som anförts härför, äro tillräckligt bärande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Olsson i Kullenbergstorp begärde emellertid votering, i an-

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
till fiske m. m.
(Forts.)

ledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härafter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen; vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Ang. utrotande
av nötbromsen
m. m.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utrotande av nötbromsen m. m.

I en till riksdagen den 21 februari 1930 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 189, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

a) antaga ett såsom bilaga A till berörda statsrådsprotokoll fogat förslag till förordning om utrotande av nötbromsen,

b) medgiva, att från det i riksstaten under nionde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till övriga utgifter till förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren finge enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder bestridas dels ersättning, som enligt 5 § i nämnda förordning utginge för kreatur, som dött till följd av i samma förordning åsyftad behandling, dels ock hushållningssällskap tillkommande statsbidrag till kostnaderna för handhavandet av tillsyn, varom förmäldes i 3 § av förordningen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Johansson* i Uppmälby.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har jag vid detta utlåtande fogat en blank reservation. Jag är mycket tveksam, om man överhuvud taget skall lagstifta på alla möjliga områden. Man har ju en gång fällt ett yttrande, att man skall hava få lagar men goda lagar, men det tyckes i stället, åtminstone vid innevarande riksdag, komma fram mycket små lagar, som till sitt innehåll äro sådana, att utskotten icke gärna vilja motsätta sig dem, ehuru det icke är någon, som tror, att de få någon verkan. För min personliga del tycker jag icke, att man skall i detta fall gå in för lagstiftning, trots att den är lagd på så försiktig grund, att den icke träder i kraft, förrän hushållningssällskap och landsting besluta, att den skall träda i kraft inom deras område.

Den insekt som man vill utrota har, enligt vad som upplysts i utskottet, i stora trakter av vårt land utrotats av jordbrukarna själva, och jag tycker man

kunde försöka använda sig av upplysningsvägen. Nu går det nästan väl långt, det ser ut, som om man hade ett allt för stort misstroende till bönderna och deras förstånd överhuvud att tillvarataga sina egna intressen, när man på alla olika sätt skall gå in för att lagstifta.

Nu är jag också övertygad om att ifall denna förordning antages av riksdagen, kommer den icke att tillämpas i så många fall, ty det är att märka, att de hushållningssällskap, som skola gå in för detta, skola betala tre fjärdedelar av kostnaden; och denna kostnad kommer naturligtvis icke att bli så obetydlig, om man skall uppsöka alla de jordägare och backstugusittare, som hava en ko, och dessa, vad jag skall kalla dem, nötbromsbesiktningsmän skola syna kreaturen för att se till, att de icke äro angripna av denna nötbroms. Fria från besök äro endast de jordägare som kunna visa genom veterinärintyg, att deras kreatursbesättningar äro fria. Men det blir väl icke många jordbrukare, som begagna sig av denna utväg, annat än de stora godsägarna, som hava kontrakt med veterinärer; och för jordägaren blir det ju ingen kostnad, om han låter besiktningsmännen göra detta besök.

Vidare finnes det icke i propositionen en enda rad om vad kostnaden för statsverket kommer att gå till. Man begär endast att få taga av anslaget för hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren. Det är ett anslag, som ju kan överskridas huru mycket som helst. Om jag trodde, att det verkligen skulle hava någon effekt, så kunde jag ju vara med därom, men nu tror jag dock icke, att det blir många landsting och hushållningssällskap, som komma att gå in för detta. Det märkvärdigaste tycker jag dock är, att man säger, att om man går in för denna lag, vädjar man till hushållningssällskapen att sprida upplysning om dessa insekters skadliga härjningar bland nötboskapen. Varför kan man icke göra detta förut? Inom åtskilliga län hava hushållningssällskapen och deras tjänstemän för många år sedan — så i det län, jag tillhör — i varje tidning med stora rubriker haft inne meddelanden, att man skulle utrota nötbromsen; och utrotandet är mycket lätt, det är bara att klämma ut larven eller också att med något fett tilltäppa hålet, då larven dör. I fall man från hushållningssällskapens sida lade an härpå, tycker jag, att lantbrukarna kunde lära sig att själva utföra denna enkla procedur, utan att behöva införa en lag och anställa personer, som fjorton dagar före vallsläppningen skola besöka alla djurägare inom det område, som antagit lagen.

Jag är, som sagt, mycket tveksam, och inom utskottet yrkade jag avslag men blev ensam om detta yrkande. I alla fall har jag, sedan utskottet behandlat frågan, icke blivit övertygad om att man bör gå denna väg, och därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Lilliecreutz: Herr talman! Denna fråga kan icke anses höra till de större, men att frågan dock har en viss betydelse, därom vittna de upprepade framställningar, som under en lång följd av år hava gjorts. Jag har under c:a 15 års tid tillhört hushållningssällskapens ombud, och gång efter annan hava förnyade framställningar i detta syfte lagts fram för ombuden.

Nu är det ju så, som utskottets ärade ordförande framhöll, att vissa delar av vårt land har icke ont av denna nötbroms, under det att vissa andra delar, särskilt då de skogrika delarna, vissa år äro ganska besvärade därav. Ofta upptäcker ju icke jordägaren den skada, som nötbromsen har gjort, förrän han kommer och skall sälja hudarna, då han får ett betydligt nedsatt pris för sin vara.

Nu har ju i Danmark under flera års tid vidtagits mycket kraftiga åtgärder,

Ang. utrolande
av nötbromsen
m. m.
(Forts.)

Ang. utrotande
av nötbromsen
m. m.
(Forts.)

och där man tidigare varit mycket besvärad av nötbromsen, har man nu lyckats bli befriad från den, och det väsentliga av detta arbete utfördes under endast två år. Detta visar, att om man tar itu med saken, bör det vara till gagn för de bygder, för vilka frågan har betydelse.

Jag undrar, om icke utskottets ärade ordförande gjorde sig skyldig till en missägning, då han framhöll, att hushållningssällskapen skulle bestrida tre fjärdedelar av kostnaden. Det torde vara så, att hushållningssällskapen hava att bekosta en fjärdedel av själva kontrollkostnaderna. Då det ju finnes en hel massa jordbrukare, som naturligtvis av medkänsla för djuren och inseende betydelsen av utrotningen, verkligen föra ett utrotningskrig mot nötbromsen, så gäller tillämpningen av lagen icke dem, men det finnes en del, som icke bryr sig om några åtgärder, och det är uppenbart, att deras grannar bli lidande av denna, om jag så får säga, slapphet.

På de skäl, som av herr statsrådet anförts i propositionen, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilken sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Carlström: Herr talman! Jag har icke inom avdelningen deltagit i omröstningen då det gällde denna fråga, därför att jag satt och funderade på, om det icke kunde vara bra att hava en sådan förordning, som visar, hur långt man kan gå i att åstadkomma förordningar i detta land. Om jag vetat, att herr Johansson i Uppmälby reserverat sig, så hade jag nog låtit mitt namn också stå under hans reservation. Jag måste säga, att jag har funderat, om det verkligen kan vara rätta sättet att tillgripa en sådan omständlig historia som detta ändock är, om man vill vinna något effektivt resultat för att komma åt detta skadedjur.

Jag har den uppfattningen, att det hade varit bättre, om man hade sökt att göra något på upplysningens väg från statsmakternas sida. Det är i själva verket så, att denna broms håller på att försvinna mer och mer i de trakter, där man sköter sina djur. Förr i tiden var det tyvärr så, att djuren ofta voro magra och dåligt hållna, och då uppträdde denna larv i betydligt större utsträckning, men numera är det bara ett och annat nötdjur, som man finner utsatt för densamma, och jag tror att, som utskottets ärade ordförande sade, den lantbrukare, som är intresserad för saken och rädd om sina djur, självvilligt försöker vidtaga åtgärder för att utrota larven.

Jag måste vidare säga, att någon förordning mera på papperet, än denna blir, ifall den antages, kunna vi aldrig få i detta land. Ty att dess bestämmelser skola kunna effektivt efterlevas i landet, är det väl ingen människa, som vågar förutsätta. Då jag emellertid som sagt anser, att det i dessa lagstiftningsraseriets dagar kan vara nyttigt att ha något skolexempel på befängdhet i lagstiftningsväg, har jag intet yrkande. Om kammaren anser, att man bör taga denna förordning, skall jag med lugn vara med därom, ty jag hoppas, att den icke kommer att göra vare sig gott eller ont, eftersom troligen inget lån kommer att antaga den.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Johansson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det anförande, som herr Johansson i Uppmälby höll. Han antydde, att den fråga, som det här gällde, var så obetydlig, att den icke var värd att fästa sig vid. Så är icke förhållandet. Det har legat framställningar inne ända sedan 1925, då Svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund med åberopande av professor Stålfors, vid veterinärinstitutet skrivelse kom in med sin första framställning, och sedermera har garveriidkarföreningen gjort en framställning; och det har framhållits från olika håll — samtliga hushållningssällskap hava hörts i ärendet — att den skada, som nötbromsen åstadkommer, representerar betydande värde. Den före-

kommer icke i hela landet, som bekant. Den förekommer icke så mycket i Sörm- *Ang. utrotande*
land eller mellersta och norra Sverige, utan den förekommer mest i Småland och *av nötbromsen*
i alldeles särskild grad på Öland. *m. m.*

(Forts.)

Det har framhållits i inkomna framställningar, att de djur, som bli angripna av nötbromsen, få nedsatt värde, mjölkavkastningen nedsättes, ungdjurens växt hämmas, och djuren försakas mycket stora obehag. I andra länder har man försökt uppskatta de förluster, som lantbrukarna lida genom nötbromsen, och det rör sig, som också framgår av redogörelsen i propositionen, om betydande värden. T. ex. i Frankrike beräknas dessa förluster årligen till 10 miljoner francs, och för att taga ett näraliggande land, Danmark, efter vilket land den nu föreliggande propositionen har tagits som mönster, så hade vid en uppskattning där 1916 skadorna beräknats till 7 miljoner kronor årligen, innan det danska systemet sattes i funktion. Sedermera vidtog man i Danmark åtgärder för utrotandet i ungefärlig överensstämmelse med vad som här föreslås i propositionen, och det visade sig vara så pass verkningsfullt, att man praktiskt taget, med undantag för en mycket låg procent, utrotade nötbromsen.

Vi ha sålunda erfarenhet från Danmark, att det verkligen går att utrota nötbromsen. Och med denna erfarenhet för ögonen ansåg jag mig icke kunna avvisa de inkomna framställningarna, i synnerhet som de voro tillstyrkta av samtliga hushållningssällskap med undantag av två, de senare voro hushållningssällskapen i Södermanlands län och Västmanlands län, där nötbromsen icke förekommer. Hushållningssällskapen i de trakter där nötbromsen icke förekommer hava i sina yttranden framhållit, att då nötbromsen icke förekommer där, de därför sakna anledning att närmare ingå på frågan om vilka åtgärder, som äro lämpliga. Åtgärden har emellertid prövats och befunnits lämplig i Danmark och där lett till åsyftat resultat. Och de kostnader, som äro förbundna med ett genomförande av denna åtgärd, äro så obetydliga, att ett försök bör göras.

Jag vill vidare framhålla, att förslaget upptager fakultativa bestämmelser; de skola icke träda i tillämpning förrän efter beslut av Kungl. Maj:t på framställning av hushållningssällskap och landsting. Det är sålunda möjligt för de delar av landet, som så önska, att slippa använda sig av dessa bestämmelser. Såsom jag nämnde, har från garveriidkarhåll med mycken styrka betonats, vilken fördel lagens antagande skulle innebära genom att skydda lantbrukarna från de förluster, som nu drabba dem genom de lägre hudpriser, de erhålla på grund av de skador, som nötbromsen åstadkommer på hudarna. De vinster man gör uppväger mer än väl de obehag och kostnader, som härmed äro förbundna.

Jag vill därför liksom utskottet rekommendera, att denna förordning måtte antagas.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Inom utskottets avdelning framhöll jag att denna lag var skäligen onödig. Det var då en ledamot, som bemötte detta genom att säga: »Lagen gör väl ändå ingen skada.» Nej, det tror jag icke heller, den fyller ut lagboken. Det är den enda nytta, den kommer att göra. Lagboken blir litet tyngre och kanske litet dyrare också.

Det är emellertid så, att denna nötbroms tidigare har funnits i ganska stor utsträckning, men den försvinner mer och mer och blir i vissa trakter sällsynt. I en del län är den numera försvunnen. Vid upprepade tillfällen har jag talat med folk just om detta och därvid fått bekräftat, att nötbromsen blir mindre och mindre allmän och till slut ofta alldeles försvinner. Vi veta, att larven i regel förekommer i ryggen på djuren och kanske någon gång på hal-sen. Men det går lätt att krama ut dessa larver på vårsidan. Då försvinna de, och det blir icke någon fortplantning, utan de kunna fullständigt utrotas

Ang. utrotande av nötbromsen m. m. (Forts.) från en hel trakt. Och detta lära bönderna varandra, när de väl hava börjat, så att om det är någon, som har nötbroms på sina djur och icke kramar ut larverna, så komma de övriga bönderna icke att finna sig däri, utan de tvinga honom att taga itu med utrotandet. Ja detta gör man av självbevarelsedrift.

Om lagen träder i kraft, skall den bliva fakultativ, och sedan skola hushållningssällskapen i olika socknar utse personer, som skola gå omkring och syna, om bönderna hava gjort, vad de skola, eller om deras djur hava någonting i ryggen. Det tycker jag, att hushållningssällskapen kunna göra redan nu i de trakter, där det möjligen kan finnas nötbroms. De hava ju vandringsrättare och andra tjänstemän, som äro ute i bygderna, och då kunna dessa även göra detta, såsom herr Johansson i Uppmälby sade. Man kan också sätta in annonser i tidningarna och laga så, att det blir något bstrykningsmedel att dela ut, om man icke vill ha besvär med att krama ut larverna.

Om vi skulle få denna lag, så tror jag icke, att något hushållningssällskap i län, där det möjligen kan finnas nötbroms kvar, komme att tillämpa lagen, utan de komme att sköta denna sak ändå.

Nu talade visserligen herr jordbruksministern om, vilka skador denna nötbroms gör, och att det i miljoner blev så och så mycket. Han har samlat in material och börjat med det redan 1905. När han sålunda samlat på hög under tjugofem år, så är det givet, att det blivit en mycket hög siffra. Men det är förvisso mycket mindre av nötbroms nu än i gångna tider, för tjugofem år sedan.

Det är ju givet, att det är i all välmening, som denna proposition är framlagd, och för att hjälpa bönderna. Och mången kan tycka, att det är egenomligt, att jag står här och talar emot ett lagförslag, som skulle hjälpa bönderna att komma åt sina fiender. Men det går väl an med sådana »fiender», om vilka man vet, var man har dem, och vilka man kan komma åt att »klämma» i dubbel bemärkelse och bli kvitt för all framtid. Men jag tycker liksom herr Johansson i Uppmälby, att bönderna icke äro dummare, än att de kunna räkna ut detta utan att få några lagbestämmelser. Jag instämmer med dem, som säga, att detta blir en papperslag, som kommer att hänga i luften. Och det har ju tidigare sagts, att regeringarna komma fram med så många lagförslag, som de kunna hitta på, bara för att genomföra många reformer. Jag har ingen misstanke, att detta är fallet här, men denna lag är helt och hållet onödigt, såsom jag ser saken. Herr jordbruksministern är främmande för förhållandena ute i livet, åtminstone när det gäller denna nötbroms.

Jag skall därför, herr talman, be att få instämma med herr Johansson i Uppmälby, som yrkade avslag på hela lagförslaget.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Mora, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Ang. utrotande
av nötbromsen
m. m.

(Forts.)

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 82 ja och 65 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Å föredragningslistan var härefter uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tjurbesiktningstvång jämte i ämnet väckta motioner.

Ang.
lag om tjur-
besiktnings-
tvång.

I en till riksdagen den 21 februari 1930 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 188, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om tjurbesiktningstvång.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 494 av herr *Johanson* i Hallagården m. fl. och nr 510 av herr *Lilliecreutz* m. fl.

Utskottet hemställde, att riksdagen med avslag å ovanberörda motioner måtte bifalla förevarande proposition.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carlström* och *Pehrsson* i Bramstorp.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman! Även vid detta utskottsutlåtande har jag fogat en reservation. Det är ju så, att riksdagen för några år tillbaka beslutat införande av hingstbesiktningstvång och galtbesiktningstvång, vilka ju infördes, efter det att vederbörande hushållningssällskap och landsting hade gjort framställning därom. Nu är det fråga om att utsträcka dessa bestämmelser även till tjurbesiktningstvång. Jag har den uppfattningen, att man inte helt kan likställa hingstbesiktningstvång och galtbesiktningstvång med tjurbesiktningstvång, därför att i de förra fallen är det ju fråga om, att all avkomma skall gå till avel, under det att i detta fall är det en stor procent, som slaktas ned efter kalvning. Jag har fått den uppfattningen, och jag tror, den är riktig, att införandet av den här föreslagna lagen komme att medföra stora svårigheter.

Lagens tillämpning kommer ju till mycket stor del att bliva beroende på, huru stränga premieringsnämnderna och deras ordförande äro eller huru stora fordringar den konsulent, som deltar i premieringsnämnderna, kommer att uppställa. Det står, att de skola taga hänsyn till förhållandena på orten och följaktligen icke uppställa allt för stränga fordringar. Men det är klart, att det kommer att bli stora svårigheter för mindre jordbrukare och backstugusittare att få sina hondjur gott betäckta. För närvarande är det så, att de större eller medelstora jordbrukarna, även om de äro med i kontrollföreningar, icke gå med för mer än ett visst antal kor, nämligen det antal, som de anse,

Ang.
lag om tjur-
besiktnings-
tvång.
(Forts.)

att de skola låta betäcka med tanke på aveln. För övrigt hålla de sig med en tjur i ett byalag, med vilken de låta de övriga korna betäckas. Nu blir följden den, att mindre och medelstora jordbrukare ävensom större bondgårdar komma att skaffa sig en tjur. Men de, som bo omkring, få icke använda denna tjur, ifall den icke blivit besiktigad och godkänd. Man får icke ens låna ut den utan ersättning, och om två personer gemensamt äro ägare till samma tjur, får den icke användas till betäckning av den enes hondjur. Och i Norrland, där det, efter vad man upplyst mig om, brukar gå i tur bland jordägarna att hålla tjur, blir detta efter lagens införande absolut omöjliggjort.

Det kommer därför att uppstå stora svårigheter, om man går in för detta förslag. Det har gjorts, att jag och ett par kamrater i utskottet hava ställt oss tveksamma, huruvida man över huvud skall gå in för detta. Jag tror icke, att man kommer att vinna någonting med det. För många, som hava långa avstånd till en tjur, som på detta sätt är godkänd, kommer detta endast att medföra svårigheter att komma till denna tjur med sina djur. Vi skola komma ihåg, att det finns glest bebyggda trakter i vårt land.

Detta har gjort, att jag och mina medreservanter icke kunnat följa utskottet utan gått på avslag. Att det blivit en blank reservation, kanske beror på en tillfällighet. Vi yrkade avslag på utskottets hemställan i plenum.

Jag skall nu icke längre uppehålla kammarens tid, utan jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Johanson* i Hallagården.

Herr Lilliecreutz: Herr talman! Tillsammans med ett par kamrater i denna kammare har jag tillåtit mig väcka en motion i detta ärende. Då såväl jag som mina medmotionärer representera bygder, där jordbrukarna av naturen äro hänvisade att söka sin utkomst företrädesvis genom den animaliska produktionen, har det givetvis icke kunnat falla oss in att med vår motion försöka lägga något hinder i vägen för tillkomsten av denna lag. Vi hava tvärtom för vår del försökt underlätta lagens ikraftträdande. Sålunda hava vi föreslagit en sådan ändring av lagens § 1 i det föreliggande förslaget, att Kungl. Maj:ts beslut om lagens ikraftträdande må kunna grundas endast på framställning av hushållningssällskap, icke, såsom i propositionen föreslås, efter ansökan av såväl hushållningssällskap som landsting. Utskottsmajoriteten har förordat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Då jag vid detta ärendes behandling inom utskottet icke kommit att anmäla en reservation, finner jag mig helt naturligt förhindrad att här i kammaren yrka bifall till motionen. Jag har, herr talman, begärt ordet endast för att till kammarens protokoll få antecknade ett par av de motiv, som legat till grund för motionen. Jag anser mig hava så mycket större anledning härtill, som jag därigenom hoppas att även få tillfälle att på förhand bemöta den från vissa håll framkastade förebråelsen, att motionen skulle innebära ett försök att, som orden föllo, sätta landstingen ur spelet.

Kungl. Maj:ts förslag står i överensstämmelse med bestämmelserna i lagarna om hingstbesiktnings- och galtbesikningstvång. Av dessa lagar tillkom den förra år 1914 och den senare, om jag icke missminner mig, år 1927. Jämför man nu de förhållanden, som voro rådande vid tillkomsten av 1914 års lag, med dem, som nu råda, så skall man finna, att så avsevärda förändringar ägt rum, att de skäl, som då på goda grunder kunde göras gällande, för att såväl hushållningssällskapen som landstingen borde höras, numera i avsevärd grad förlorat sitt värde. Landstingen representerade då på grund av sin organisation alla delar av ett län, vilket långt ifrån alltid var fallet med hushållningssällskapen. Genom 1923 års omorganisation av hushållningssällskapen har

emellertid detta förhållande i högst avsevärd grad blivit ändrat dithän, att sällskapen nu i detta hänseende torde kunna fullt jämföras med landstingen.

Då det är sju år sedan denna omorganisation ägt rum, kanske det kan vara skäl i att något erinra om dess innebörd. Jag ber då att få erinra om att hushållningssällskapens angelägenheter numera, liksom landstingens, handhas av ombud, valda från länets alla delar. Vidare bör det bemärkas, att varje jordbrukare, mot erläggande av en mycket billig årsavgift, äger rätt att efter anmälan bliva medlem av sällskapet, samt att dessutom för jordbruket intresserade personer kunna inväljas. Visserligen äga endast ombuden rösträtt vid sällskapens sammanträden, men varje medlem äger icke blott motionsrätt utan även rätt att närvara och att yttra sig. Icke minst detta sistnämnda torde innebära en stark garanti för att sällskapen icke komma att fatta beslut, som stå i strid mot den allmänna jordbrukaropinionen inom området. Grundmeningen med hela 1923 års omorganisation torde väl ändå varit att av hushållningssällskapen skapa ett inför statsmakterna ansvarigt organ för bevakande av jordbrukets intressen. Genom att riksdagen beviljat statsbidrag till anställande av jordbrukskonsulenter och andra sakkunniga hos hushållningssällskapen, synes denna statsmakternas mening ytterligare ha blivit understruken. Då hushållningssällskapen således numera i själva verket torde kunna anses vara väl rustade att bära hela ansvaret för alla åtgärder, som avse jordbruket, synes den uppdelning av detta ansvar, som nu förordas av utskottet, icke blott obehövligen utan i så måtto mindre önskvärd, som den lätt kan föranleda till ett divisionsansvar.

När utskottet som motiv för sitt avstyrkande av vår motion gör gällande, att samfällad framställning bör innebära en stark garanti för att lagens tillämpning uppbäres av en allmän opinion, måste jag med stöd av ett par exempel påvisa, hur osäkert det är, att en dylik garanti verkligen skapas. Efter framställning inom Jönköpings läns hushållningssällskap såväl från häradsavdelningar som ifrån sockenavdelningar och galtföreningar beslöt sällskapet på ett sammanträde 1928 enhälligt dels att till Kungl. Maj:t göra framställning om ikraftträdandet av lagen om galtbesiktningstvång och dels att hos landstinget göra hemställan om liknande framställning. Förslaget avstyrktes av landstingets förvaltningsutskott med ett par rösters majoritet men tillstyrktes av landstingets första utskott. Det föll emellertid i landstinget med 26 röster emot 23. Det antal ombud, som hade denna fråga till prövning, utgjorde inom hushållningssällskapet 59 och inom landstinget 49, alltså sammanlagt 108. Av dessa 108 ombud röstade 82 för förslaget, under det att 26, alltså icke fullt fjärdedelen av hela antalet, röstade mot förslaget och föranledde därmed, att Kungl. Maj:t icke kunde bifalla framställningen. Männe man nu verkligen kan tala om att Kungl. Maj:ts beslut i detta fall byggts på en allmän opinion? Liknande fall har förekommit inom Gävleborgs län, där ett enhälligt hushållningssällskap med, om jag ej är fel underrättad, 72 röstande ombud föreslog införande av galtbesiktningstvång, under det att landstinget utan votering avslag framställningen.

Herr talman! På förut anförda skäl anser jag mig vara förhindrad yrka bifall till motionen, men då jag för min del är fullt övertygad om att denna lagstiftning är av allra största betydelse för vårt jordbruk, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Hedlund i Håste: Herr talman! Frågan om införande av tjurbesiktningstvång har ju varit föremål för uppmärksamhet på många håll under lång tid. Inom hushållningssällskapens ombud har denna fråga vid upprepade tillfällen behandlats, och därvid ha också framställningar inlämnats till Kungl. Maj:t. Vidare ha även avelsföreningar inkommit med dylika framställningar.

Ang.
lag om tjur-
besiktning-
stvång.
(Forts.)

Ang.
lag om tjur-
besiktnings-
tvång.

(Forts.)

Det är då helt naturligt, att Kungl. Maj:t, efter hörande av de olika hushållningssällskapen, framlagt förslag till lag om tjurbesiktnings tvång. Vi känna ju allesammans till, vilka betydande summor det är, som ifrån statens och hushållningssällskapens sida offras för husdjursskötseln inom de olika delarna av vårt land. Ett av de viktigaste medlen för upphjälpande av husdjursskötseln anses ju med rätta vara just tjurföreningsrörelsen. Genom att inrätta tjurföreningar och hålla utmärkta tjurar, utvuxna, kraftiga, väl utvecklade och med en god härstamning har man ju på många håll inom ganska kort tid lyckats avsevärt höja nötkreatursavelns ståndpunkt.

Det förslag, som nu föreligger, är ju också så lagt, att man ingalunda kan säga, att det medför ett alltför starkt ingrepp i den enskildes rätt. Tjurbesiktnings tvång kan ju införas icke blott för ett hushållningssällskaps hela område utan även för en del därav. Enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag skola hushållningssällskap och landsting vara ense, för att tjurbesiktnings tvång skall komma till stånd. Vidare betonas, att man skall taga hänsyn till den ståndpunkt, som djuraveln har inom det område, där lagen skall införas. Det kan t. ex. icke gärna komma i fråga att införa tjurbesiktnings tvång i Norrlands skogsbygder eller i fjälltrakterna. Man måste naturligtvis begränsa införandet av tjurbesiktnings tvång till sådana områden, där man har tillgång på tjurar av någorlunda hygglig beskaffenhet. Det är ju också meningen, att tillstånd till användande av tjurar för betäkningsändamål skall meddelas icke bara beträffande sådana tjurar, vilka enligt gällande premieringsreglemente kunna premieras. I undantagsfall skola även andra tjurar kunna godtagas, blott de icke kunna anses medföra skada för aveln, men däremot är det meningen att förhindra, att mindervärdiga, illa utvecklade tjurar komma till användning. Detta måste ur jordbrukets synpunkt vara till stor fördel.

För att verkligen de medel, som användas för djuraveln, skola komma till god användning, är det nödvändigt tillse, att inom område, där en tjurförening bildats och man med stora uppoffringar anskaffat ett värdefullt avelsdjur, djuret också kommer till användning. Man måste hindra illojal konkurrens ifrån underhaltiga och mindervärdiga tjurar, hållna av djurägare, som icke kommit till insikt om, vilken betydelse avelsarbetet, bedrivit på rätt sätt, verkligen har för jordbrukets ekonomi. Huvudsaken är, att en lag av denna beskaffenhet, handhavd på ett smidigt sätt, kommer att medföra mycket stor nytta; och jag är alldeles övertygad om att Kungl. Maj:t — vilken regering som än sitter — kommer att utfärda smidiga bestämmelser om den prövning, som skall företagas till bestämmande av vilka tjurar, som skola få användas, trots att de icke äro premieringsbara.

Herr ordförandens i jordbruksutskottet farhågor för att premieringsnämnderna eller de husdjurskonsulenter, som eventuellt skola komma att handha denna prövning, skola gå fram för strängt, måste jag beteckna som överdrivna. Man kan icke gärna tänka sig, att en premieringsnämnd eller en konsulent skulle gå fram på ett sådant sätt, att lantmännens intressen skadades. Det finns all anledning antaga, att man, särskilt i början, kommer att gå smidigt tillväga och göra klart för jordbrukarna, att det är till deras egen fördel att icke använda andra tjurar än sådana, vilka verkligen äro av värde för djuraveln.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Lindmark*.

Herr **Carlström**: Herr talman! Här möter ett lagförslag, som är betydelsefullare än den kungl. proposition, som nyss behandlades.

Jag erinrar mig, att jag någonstans sett ett uttryck: »få lagar men goda.» Man kanske kan utsträcka det och säga: »få förordningar men nyttiga.» Det kan ju icke resoneras bort, att det är nödvändigt att se till, att de medel, som riksdagen beviljar till främjande av nötboskapsaveln här i landet, användas på ett nyttigt sätt. Därom är ingenting att säga, men frågan är: är det nödvändigt att införa denna tvångslagstiftning på ett område, där den frivilliga utvecklingen gjort så pass goda framsteg, som i det här fallet?

Man har gjort vissa jämförelser mellan å ena sidan hingstbesiktnings- och galtbesiktnings tvång, som redan införts, och å andra sidan tjurbesiktnings tvång och sagt, att tjurbesiktnings tvång är något alldeles analogt, samt att införandet av tjurbesiktnings tvång innebär ett steg vidare på den väg, som man redan slagit in på. Det är icke alldeles på det viset. Införande av tjurbesiktnings tvång har en helt annan betydelse. Högst 20 procent av de kalvar, som föds här i landet, få leva någon längre tid, resten slaktas som spädkalvar, under det att *alla* föl och grisar födas upp som produktionsdjur. Detta gör givetvis, att det icke är alldeles nödvändigt, att alla kor, som en lantbrukare har, betäckas av en förstklassig tjur. Det finns t. ex. trakter, där man icke har lyckats att få mer än en tjurförening till stånd. Det är så mycket intressenter i föreningen, att om alla korna skulle föras till den tjuren, bleve den snart oduglig. Det kan vara bra att ha en i reserv till de sämre djur, som man icke vill ha pålägg efter. Jag har själv i många år varit medlem i en tjurförening hemma. Vi ha gjort den erfarenheten, att tjurarna blivit förslappade på grund av att de haft för många kor, och vi ha fått slå ut ett par stycken av den anledningen på senare åren. Den ena blev oanvändbar ganska snart, och då måste vi naturligtvis vända oss åt andra håll för att få korna betäckta, under den tid vi laborerade med att få honom frisk igen.

Man har sagt, att den besiktning, som det här är fråga om, icke skulle innebära, att bara premieringsbara tjurar skulle få användas. Även tjurar, som icke vore så vidare bra, skulle få användas blott de hade ett visst utseende. Men vad leder det till, mina herrar? Jo, det leder just till att man resonerar som så: ja så, var det inte märkvärdigare med avelsarbetet, än att man kan få använda tjurar, som icke äro prima, då är det väl ingen idé att hålla prisbelönda djur.

Nu säger man, bestämmelserna äro fakultativa; det ligger ju i hushållningssällskapens och landstingens händer att införa tjurbesiktnings tvång eller icke. Ja, vi hörde herr Lilliecreutz nyss tala om den saken. Han var mycket ledsen över att hushållningssällskapen icke *ensamma* skulle få bestämma. Han ansåg, att sällskapen efter omorganisationen år 1923 blivit så förstklassiga instrument för jordbrukarnas vilja, att de ensamma kunde taga den här saken i sina händer, så att landstingen icke längre skulle behöva befatta sig med dem.

Jag skall icke säga något om 1923 års reform i allmänhet, om huru den verkar för jordbrukarna i länen, men det vill jag säga herr Lilliecreutz, att om man säger att denna representation är en så utomordentligt väl utvald och utslagsgivande representation, måste jag inlägga min bestämda gensaga här emot. Ty det händer nog, att i en socken här och var samlas några gubbar en kväll och välja ombud, men att de stå i kontakt med den allmänna meningen inom orten, det vill jag icke gå i borgen för. Vi skola ej påstå, att denna organisation är så utomordentligt väl ihopkommen, att den därför skall vara bestämmande över huru lantbrukarna skola få ha det i så pass viktiga saker, som det här gäller.

Jag menar sålunda, att när arbetet på att förädla vår kreatursstam ändå gått framåt steg för steg, och då stort intresse är tillfinnandes bland lantbrukarna för detta arbete, man egentligen icke har behov av att då ingripa på ett område som detta med en tvångslag.

Ang.
lag om tjur-
besiktnings-
tvång.
(Forts.)

Ang.
lag om tjur-
besiktnings-
väng.
(Forts.)

Det vill synas, som om området för den enskilde jordbrukarens rätt att handla och vandla blir allt smalare. Det är hushållningssällskap, konsulenter och vissa andra herrar, som skola bestämma allt vad vi få göra. Vi taga gärna emot hjälp, jämsides med vårt eget sunda bondförnuft, men låt oss få behålla detta bondförnuft. Jag tror det räcker till att bedöma, om vi skola hålla dåliga tjurar eller ej. Jag tror, att det här finnes goda skäl för kammarens lantmän att göra sig den frågan, om det är oundgängligen nödvändigt med denna lag. Kommer den verkligen att verka på ett sätt, som icke åstadkommer ovilja hos stora delar av landsbygdens befolkning?

Det är icke lönt, att någon kommer och påstår, att jag vill motarbeta en god utveckling på detta område. Jag har, som sagt, åtskilliga gånger varit med om att åstadkomma tjurföreningar på de platser, där jag varit verksam, men det är ändå så, att min erfarenhet säger, att det kan finnas områden, där det utan olägenhet bör kunna ges möjlighet för en lantbrukare att ha en »tjurpalt», som man säger, utan att man genast skall säga, att denna får han icke ha eller låta sina granne föra sina kor till.

Jag ber, herr talman, med dessa ord, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Med herr Carlström förenade sig herr *Olsson* i Rimforsa.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på ett par saker i föreliggande förslag, även om detta, som jag skall säga, är sagt förut.

Det ena, jag ville påpeka, är det, att förslaget är fakultativt. Det kommer i praktiken att gå till på det sättet, att Kungl. Maj:t i sista hand skall avgöra, huruvida denna författning skall tillämpas eller icke, efter framställning av hushållningssällskap och landsting. Det är heller icke nödvändigt, att denna författning skall tillämpas inom ett helt hushållningssällskaps område, utan den kan lika väl tillämpas inom en »del därav», som det heter i författningen. Alltså kan framställning göras om att en del av ett hushållningssällskaps område skall underkastas denna bestämmelse. Vid ett sådant övervägande är det ju givet, att vederbörande hushållningssällskap torde undantaga den del av området, där det anser, att olägenheterna av ett genomförande av detta förslag skulle vara så pass stora, att de fördelar, man ville vinna, icke uppvägede olägenheterna. Ett sådant område kan undantagas från bestämmelserna.

Vidare vill jag framhålla, att av § 2 i lagförslaget framgår, att inom det område, där sålunda denna författning skulle tillämpas, behöver det icke nödvändigt vara premierade tjurar, som användas. Detta får prövas i varje särskilt fall, och om så befinnes lämpligt, tages det hänsyn till den ståndpunkt, som nötboskapsaveln har inom området. Det kan icke vara riktigt, som det nu tillgår, att staten med stora belopp understödjer nötkreatursaveln och genom omfattande premieringsbestämmelser och premieringsanordningar och premieringsnämnder utövar kontroll och tillsyn över premieringsverksamheten och understödjer densamma med statsanslag och genom bildandet av tjurföreningar för nötboskapsavels höjande, och det samtidigt tillåtes fullkomligt illojala kreatursägare att konkurrera ihjäl dessa tjurföreningar. Jag har erfarenhet från min egen bygd, där tjurföreningar uppstått med understöd av statsanslag, men sedan måst upphöra med sin verksamhet efter några år på grund av sådan illojal konkurrens med mindrevärdiga tjurar. Det är sådant man vill förebygga, och, som jag nämnde, behöver någon fara för missbruk icke föreligga, vid det förhållandet att man kan undantaga de delar av ett hushållningssällskaps område, där olägenheter väntas kunna uppstå. Lagförslaget är sålunda utformat med hänsyn till att man bör framgå med försiktighet på detta område och icke göra

övergången för brysk. Det önskemål, som härigenom skulle förverkligas, är gammalt. Redan 1920 inkommo hushållningssällskapens ombud med begäran om utredning av här berörda fråga. Och bland de samtliga hushållningssällskap, som hörts i ärendet, ha — av 26 hushållningssällskap — endast 7 ställt sig avvisande, under det att 19 uttalade sig till förmån för saken, eller förklara sig ej hava något att erinra däremot.

Jag föreställer mig, att det finnes hushållningssällskap, som kanske icke anse sig behöva använda sig av denna utväg, men det bör ju kunna finnas en möjlighet att, när det visat sig vara ett behov att genom åtgärder, sådana som de föreslagna, bringa ordning och reda i de förhållanden, varom här är fråga, verkligen kunna vidtaga sådana åtgärder.

Jag tror därför icke, att de farhågor, som här uttalats, äro berättigade, utan jag tror, att dessa åtgärder, anpassade efter varje ords förhållanden, skola främja och ytterligare utveckla nötkreatursaveln i vårt land.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Jag har visserligen här undertecknat en reservation, men jag har dock anslutit mig till utskottets yrkande, fast med stor tvekan.

Då jag hörde herr Hedlund i Häste här anföra sina synpunkter, fick jag den uppfattningen, att herr Hedlund ansåg, att detta var ett led i den stödaktion för jordbrukets upphjälpande, som vi resonerat om. Men när jag hörde herr statsrådet, fick jag en annan uppfattning. Hans uppfattning tycks vara den, att man, om man icke genomför detta förslag, skall använda penningarna till en del av premieringen, och använda dem på ett slösaktigt sätt. Vad beträffar de synpunkter, som herr Hedlund och herr Lilliecreutz anført beträffande fördelen av denna lag, då de jämförde den med lagen om hingstbesiktningstvång och lagen om galtbesiktningstvång, äro de oriktiga. Ty dessa saker skilja sig från varandra i hög grad. Avkomman efter hästar, som alla bliva antingen avels- eller bruksdjur, måste man alltid ställa högre fordringar på. Liknande synpunkter ligga till grund för galtbesiktningstvånget och kontrollen över parningen därvidlag, detta på grund av fläskproduktionen. Som denna utvecklats sig, är det säkerligen till fördel att få bästa möjliga avkomma. Men beträffande förvarande sak ligger det faktiskt på många håll till på det sättet, att det finnes många, som ha dessa handjur endast för mjölkproduktionens skull och mycket litet för avelns skull. Vi skola således icke jämföra betydelsen av dessa saker.

Sedan är det en sak, som jag är mycket betänksam emot, och det är bestämmelsen i 2 §, att inom område, där tjurbesiktningstvång införts, må icke tjur, med mindre den med hänsyn till nötboskapsavels ståndpunkt inom orten fyller vissa krav, användas till betäckning. Det är mot den bestämmelsen, som jag är betänksam, och inom Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ha vi redan bestämt angivit, att vi ansågo, att denna bestämmelse borde ändras. Ty vi kunna väl alla vara överens om, huru viktig nötkreatursaveln såsom sådan varit för svenska jordbruket, ha villkoren för premiering drivits dithän, att det i många fall tagits för stor hänsyn till färg på bekostnad av andra djurens egenskaper, åtminstone beträffande låglandsaveln, som jag representerar. Jag har bedrivit avelsarbete ända sedan jag blev självständig jordbrukare. Vi få väl vara ense om, att man i många fall tagit hänsyn till rena skönhetssynpunkter beträffande färg och annat mer än man gjort det beträffande avkastningssiffror och alla de egenskaper, varpå avkastningen grundar sig, och som i högre grad borde ligga till grund för ett sådant avelsarbete.

Mycket kommer här att bero på denna lags tillämpning, huru vederbörande, som skola bedöma djuren, komma att fatta sin uppgift. Jag menar, att om det i första hand tages hänsyn till avkastningsegenskaperna och i övrigt till den

Ang.
lag om tjur-
besiktnings-
tvång.
(Forts.)

kraft och utveckling, som ett sådant avelsdjur bör ha, tror jag, att den ifrågasätta lagen har en viss betydelse. Men skall man taga för mycket hänsyn till vissa skönhetsegenskaper, som premieringsnämnderna på grund av myndigheternas mångskiftande ändrade bestämmelser många gånger taga för stor hänsyn till, då blir lagen till förfång för en stor del av de djuruppfödare, som kunna klara sig den förutan. Och det är av den anledningen, som jag har antecknat en reservation och har velat uttala betänkligheter emot lagen.

Nu säger visserligen herr Hedlund i Häste, att om en konsulent skall besiktiga ett djur, får man antaga, att han använder sitt vanliga förstånd. Men ibland kan det hända, att dessa personer — som naturligtvis i allmänhet äro mycket förståndiga män — kunna tappa sitt vanliga förstånd. Och då ha de för stora pretentioner på djuren. Nu är ju detta en fakultativ lag, så att man får väl antaga, att hushållningssällskapen försöka att rätta till dessa saker.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositionen att ett djur, får man antaga, att han använder sitt vanliga förstånd. Men rörda hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Johansson i Uppmålby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.52 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 10 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till avgörande företogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner, II: 370, angående det akademiska befordringsväsendet, och II: 373, angående ändring av grunderna för det akademiska befordringsväsendet.

Ang. det akademiska befordringsväsendet.

I förevarande utlåtande, avgivet i anledning av två inom andra kammaren väckta motioner rörande det akademiska befordringsväsendet, nämligen nr 370 av herr *Lundstedt* och nr 373 av herr *Mosesson*, hemställde andra kammarens första tillfälliga utskott, till vars behandling ifrågavarande motioner hänvisats, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående vissa reformer inom det akademiska befordringsväsendet med beaktande av vad utskottet anfört samt i den mån så erfordrades för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Det strider måhända mot vanlig etikett, som tillämpas i riksdagen, att jag vågar taga till orda först i en fråga, som gäller en enskild motion, men det beror på att jag måste avlägsna mig om en kort stund, och jag vill gärna åtminstone med några ord ha uttalat min uppfattning i denna fråga.

Jag skall då först för min egen privata del be att få uttala ett tack till utskottet för den kloket, som man låtit komma till synes i utlåtandet, vilket synes mig vara ett mycket väl avvägt betänkande i denna fråga. De synpunkter, som kunna framföras med avseende på de akademiska befordringsfrågorna, äro dels att rättvisan skall tillgodoses och dels att man skall söka i möjligaste måtto avvärja — jag skulle nästan vilja säga — det oväsen och buler, som nu så ofta tyvärr förekommer i samband med befordringsfrågor.

Med hänsyn till rättvisan i befordringsfrågor vill jag citera vad jag anförde, då en annan fråga var före för några veckor sedan, nämligen ett uttalande av en kommitté, som för några år sedan avgav ett utlåtande. Det säges där, att man torde nog få leta efter maken till en rättvisare behandling av befordringsfrågor över hela världen. Om de närvarande bara anade, huru lättvindigt man i de allra flesta länder tager på dessa befordringsfrågor! På åtskilliga ställen i Frankrike voteras det med slutna sedlar i fakulteten om vem som skall bli professor i en viss fråga, och voteringsresultatet inberättas till regeringen. Och jag har själv varit i tillfälle att deltaga i befordringsfrågor

Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)

i våra grannländer, och jag kan säga, att det finnes icke där någon motsvarighet till den nästan pinsamma noggrannhet, varmed vi här i Sverige gå till väga.

Den andra frågan gäller det oväsen, som står i samband med de akademiska befordringsfrågorna. Och där skulle jag vilja säga, att det finns icke någon motsvarighet till detta oväsen i något annat land i världen. Dessa båda saker stå onekligen i visst samband med varandra. Det är just vårt öppna tillvägagångssätt, vår ständigt återkommande kontroll i olika instanser, som gör att vägen är öppen för allehanda klagomål, berättigade eller icke berättigade. Och framför allt är vägen öppen för att pressen deltagar i detta buller. Jag skulle vilja till protokollet ha sagt, att jag livligt instämmer i vad en framstående journalist här i Stockholm för en helt kort tid sedan yttrade till mig — en journalist, som jag skulle vilja kalla Stockholmspressens Aristides; det är så pass ont om dem, att jag antager, att man icke kan hysa någon tvekan om vem jag menar. Denne man yttrade, att enligt hans mening borde pressens män endast i utomordentliga undantagsfall lägga sig i akademiska befordringsfrågor, därför att detta vore saker, som de i regel icke kunna omspanna.

Nu är emellertid förhållandet det, att här föreligger ett utlåtande, som söker råda bot på båda dessa punkter. Jag vill för min del säga, att ehuruval jag i viss mån tagit i försvar rättfärdigheten av behandlingen av ett stort antal befordringsfrågor, så hyser jag icke någon tvekan om att icke systemet kan och enligt min mening också bör ytterligare utbyggas och förbättras. Och den punkt, där förbättringen bör sättas in och där den egentliga svagheten för närvarande finnes, är själva sakkunnigvalet. I sakkunnigvalet finnes nu ett fel, som jag för resten sedan åtskilliga år tillbaka öppet talat om, nämligen att blott det egna universitetet har hand om detta val. Och därvid stå universitetsmyndigheterna ofta rätt främmande för sakkunnigvalet i så måtto, att det blott är ett mycket ringa antal, som verkligen känner de utnämnda sakkunniga. Där skulle man kunna tänka sig den kontrollen, att bägge universiteten och måhända även högskolorna få hand om denna angelägenhet. Det är på denna punkt, som jag tror, att den viktigaste ändringen skulle kunna äga rum, alltså vid själva sakkunnigtillsättningen.

Däremot anser jag, att det av den ene motionären, herr Lundstedt, föreslagna tillvägagångssättet — att man skulle låta några justitieråd i sista hand avgöra frågan — är ett dödfött förslag, ett förslag, som icke egentligen skulle medföra någon förbättring. Jag tror icke, att man skulle komma någon vart på detta sätt. Enligt min erfarenhet ha de befordringsfrågor, där den juridiska fakulteten närmast haft hand om saken, icke alls varit bättre handlagda eller utsatts för mindre klander än andra befordringsfrågor. Det har även funnits åtskilliga befordringsärenden, där justitieråd varit sakkunniga, men även dessa ha uttalat olika meningar. Något slags större borgen för rättfärdighet härvidlag tror jag icke mycket på. Och i varje händelse är det klart, att när en domare sitter till doms, måste han för att kunna fälla en rättvis dom tränga in i själva sakfrågan. Att liksom skala ut formerna från själva innehålllet förefaller vara ett tämligen ofruktbart betraktelsesätt.

Den andra frågan gällde som nämnt det oväsende, som följer så många befordringsfrågor åt. Där menar jag, att det vore till högskolornas och universitetens gagn, om man kunde så mycket som möjligt söka avhjälpa denna verkliga olycka. Och jag tror, att det där finns en punkt, som bör framhållas och som, så vitt jag kan se, icke är nämnd i utskottets utlåtande, nämligen att man bör söka så mycket som möjligt redan i första instans vinna enighet i frågan. Man har t. ex. i Danmark och Norge med mycket stor framgång — jag har själv varit med som sakkunnig — tillämpat det förfaringssättet, att de sak-

kunniga sammanträda och debattera frågan själva inbördes, varigenom de i vissa fall komma till ett fullkomligt enigt resultat. Nu kan man säga, att då sätter den starkare sakkunnige sin prägel på de svagare. Jag svarar, att detta icke är en så stor olycka. Kan det under en dylik förberedande behandling bli så, att den starkare sakkunnigindividualiteten, den starkare viljan övertygar sina kolleger om att det ena eller andra är det rätta, ser jag ingen olycka i detta, och då undviker man allt bullret vid befordringsfrågorna. I alla händelser är detta en sak, som jag anser skulle förtjäna att tagas upp till beaktande vid en eventuellt kommande utredning.

Sedan är det till sist en fråga, som jag skulle vilja beröra och som omnämnts i utskottsutlåtandet, nämligen att man skulle undersöka även jävsfrågan för de sakkunniga. Ja, det är klart, att det kan finnas fall, då en person är jävig och då han icke bör utses till sakkunnig av denna anledning. Men jag ber å andra sidan, därför att det särskilt i herr Lundstedts motion omtalas ett par fall, där jävighet skulle ha förekommit, att få till protokollet antecknat, att man bör vara mycket försiktig, då det gäller jävsanmärkningar. Herr Lundstedt har på tal om sanskritprofessuren i Lund sagt, att en av de sökande hade i förväg för flera år tillbaka skarpt kritiserat den ifrågavarande sakkunnige, något som bort vara anledning till att jäv ansetts föreligga. Jag kan icke på villkor följa herr Lundstedt i detta avseende. Det skulle bara fattas, att man därför att man kritiserar en person skulle bli diskvalificerad såsom sakkunnig. Med andra ord: om jag misstänker, att en person som sakkunnig skall bli ogynnsam mot mig, behöver jag bara i en artikel överhölja honom med ovet för att få honom jävig för framtiden. Det kan icke få förekomma något dylikt.

Vidare säger herr Lundstedt, att vederbörande tidigare konkurrerade med Charpentier om den professur denne nu innehar. Detta är också ett betraktelsesätt, som jag sedan 30 år med bestämdhet protesterat mot. Att om två personer konkurrera om en professur, den som får professuren sedan skall vara jävig i förhållande till sin konkurrent, är icke rimligt. Jag har också konkurrerat, och det har aldrig fallit mig in den tanken, att jag skulle vara på något sätt jävig beträffande den person, som jag råkat övervinna i konkurrensen; det kan aldrig vara tal om den saken. I vårt lilla land, där man måste hålla på att i enlighet med sakkunnigstatuternas riktiga föreskrift de sakkunniga helst skola vara svenska män, är det så pass ont om personer, att det snarast är en tillfällighet, om vederbörande icke legat i luven på varandra någon gång under sin vetenskapliga verksamhet. Man kan icke göra dem jäviga därför, att de konkurrerat om en professur. Även de övriga anledningar, som herr Lundstedt anser innefatta jäv mot denne sakkunnige, finner jag fullkomligt omotiverade. Jag har blott velat säga detta för att visa, att man även får vara mycket försiktig med avseende på jävsanmärkningar mot de sakkunniga, såsom förhållandena nu äro.

Jag skall, herr talman, icke upptaga kammarens tid längre. Jag vill sluta med att säga, att jag för min del i stort sett ansluter mig till utskottets utlåtande, som synes mig i sin försiktiga och väl avvägda form ge ett gott uttryck för vad som här kan krävas.

Herr Lundstedt: Herr talman, mina herrar! Jag skall uppskjuta ett bemötande av vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet just nu anfört till slutet av mitt anförande. Jag övergår omedelbart till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Ett enhälligt riksdagens utskott för en reformering av det akademiska befordringsväsendet — det är ju någonting synnerligen uppseendeväckande! Man måste nog också säga, att det tyder på en djärvhet, som i sin tur förtjänar

*Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)*

Ang. det
akademiska
befordrings-
väsendet.
(Forts.)

att komplimenteras. Den elogen riktar jag visserligen personligen till utskottet, men jag gör det i egenskap av riksdagsman eller medborgare och alldeles icke såsom motionär i den föreliggande frågan. Som sådan har jag verkligen icke någon större anledning att förklara mig nöjd med utskottets framställning. Utskottet har nämligen i det väsentliga åsidosatt just det, som jag i min framställning betecknat såsom en huvudsak, nämligen frågan om ändring i det tillstånd av rättslig oansvarighet, som råder över hela linjen, i alla instanser av det akademiska befordringsväsendet.

Vad som därvid varit bestämmande för utskottet är ju icke lätt att säga. Vi ha nyss hört, huru utskottet har på sin sida en till synes mycket stor auktoritet. Men jag får lov att säga, att redan den omständigheten, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet på detta sätt gått in för utskottets utlåtande, i mina ögon — och kanske i andras också — gör hela utlåtandet litet misstänkt. Dock måste sägas, att utskottet även kan åberopa en mängd andra mycket stora auktoriteter för sin hållning.

Bland dessa auktoriteter reser sig dominerande över alla de andra den juridiska fakulteten i Lund. Den har verkligen, denna juridiska fakultet, satt in sin *auktoritet*; men så har den icke heller satt in *något* annat, ty det finns i dess yttrande icke ett spår av *argumentation*. Fakulteten har emellertid gentemot mig framhållit, att den icke kunnat förbise de i min motion förekommande »beklagliga avvikelserna från den sunda granulagenhetsgrundsatsen enligt § 90 regeringsformen». Jag begriper icke, att detta har någon annan mening, än att det så att säga ofrivilligt ger nyckeln till själva motivläget hos fakulteten. Detta uttalande torde i själva verket visa, att den juridiska fakulteten med sitt inlägg endast riktat en långt dessförinnan gjord och ofta upprepade erfarenhet, nämligen att det anses synnerligen *opassande* att i offentliga aktstycken *kalla en katt för en katt*. Det är emellertid just detta, som jag gjort i min motion. Sådant plägar emellertid stöta auktoriteters och byråkraters skönhetssinne. För den juridiska fakulteten i Lund framstår ur min motion icke något annat såsom anmärkningsvärt, än att jag kommit med föga smickrande, ja, kanske rent av fränstötande uttalanden angående vissa hithörande ting. Att jag framlagt faktiska grunder för att tingen verkligen voro sådana, som jag karakteriserade dem, är någonting, som fakulteten synes ha varit alldeles likgiltig för.

Denna utomordentliga finkänslighet, som reagerar mot själva påtalandet, därför att det berör högst osympatiska förhållanden, men icke fäster alls något avseende vid, att dessa osympatiska förhållanden faktiskt existera, har onekligen sitt estetiska värde — det vill jag visst icke bestrida. Men en sådan finkänslighet torde vara fullkomligt malplacerad inom statsförvaltningen. Och jag vågar beteckna det som något politiskt oeffterrättligt, om kammarens ärade ledamöter skulle så gripas av sina känslor för det harmoniska och sköna, att de icke kunde förmås att inrikta sin uppmärksamhet också på den *mest* fränstötande bilden i hela det bisarra komplex, som kallas det akademiska befordringsväsendet.

Denna fränstötande bild, vilken de rättslärd i Lund visat ifrån sig och vilken utskottet självt synes med tystnad ha förbigått, utgöres, såsom jag nyss antydde, därav, att ett uttryckligt och oförtydligt lagbud om den större vetenskapliga skicklighetens avgörande betydelse för utnämningar — trots inrättande av sakkunniginstitutionen, en dyrbar extraordinär apparat just för lagbudets tillämpning — sjunkit ned till en död bokstav; ett nedsjunkande som skett, ingalunda därför, att det tarvades av hänsyn till samhällsnyttiga synpunkter, utan allenast därför, att de handhavande myndigheterna, från den lägsta till den högsta, praktiskt taget äro befriade från allt rättsligt ansvar. Detta påstående faller jag icke, efter mönster av den juridiska fakultetens i Lund, så-

som en juridisk auktoritet, utan jag faller det på grund av en hittills obestriddig erfarenhet, att professorer och prokanslerer kunna förfara faktiskt hur godtyckligt som helst, d. v. s. hur mycket som helst i öppen strid med detta lagrum, utan att riskera något som helst rättsligt efterspel. Men sådan risk är just själva innebörden av den rättsliga ansvarigheten. Om man talar om rättslig ansvarighet i trots av att det faktiskt aldrig blir något rättsligt efterspel, då måste man med rättslig ansvarighet åsyfta ansvaret på domedagen, den yttersta domen. Men här borde det väl vara fråga om ett ansvar i jordelivet. Och sådant ansvar, jag vågar upprepa det, saknas alldeles; det har hittills icke kunnat upptäckas med våra sinnen.

Detta om professorer och prokanslerer.

Vad ecklesiastikministrarna angår — jag tänker inte på den specielle — dem, som i sista hand ha avgörandet och som borde bära ansvaret, är saken den, att de kunna känna sig fullkomligt ansvarsfria, så snart de ställt sig på universitetsmyndigheternas ståndpunkt. Detta betyder, såsom jag så ofta tillåtit mig uttrycka det, att högsta instansen kastar ansvaret över på oansvariga underordnade myndigheter. Saken kan också uttryckas på följande sätt. Så snart universitetsmyndigheterna i en befordringsfråga slagit in på en olaglig väg, kan ecklesiastikministern utan någon risk fullfölja och knäsetta olagligheten. Den som verkligen — och allvarligt vill jag tillägga — har tagit del av min motion i ämnet, tror jag måste medgiva, att dessa påståenden icke innebära några överdrifter. Jag skall inte här ånyo andraga det material, som jag framfört i motionen. Visserligen räknar jag inte med annat, än att en mycket, mycket liten procent av mina ärade kammarkolleger tagit del av denna motion — detta inte sagt på något sätt för att insinuera utan helt enkelt därför, att det överväldigande trycket i riksdagen är av sådant omfång, att man inte kan grundligt taga del av mer än en mycket liten del. När jag likväl avstår från ett upprepande av utredningen i min motion beror det därpå, att efter densamma tillkommit nya och särskilt intressanta dokument, som bekräfta hållfastheten i den uppfattning, som jag tillåtit mig hävda.

Bland dessa nytillkomna dokument är att främst nämna det försvar, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet avgav i dechargedebatten söndagsmorgonen den 27 april. Här fingo vi ju ur högsta auktoritetens egen mun höra, hur det verkligen går till på detta område i den högsta instansen. Här ha vi klara och tydliga bevis för att ingenting i allmänhet kan vara en ecklesiastikminister mera likgiltigt än tillämpandet av lagens bud om den vetenskapliga skicklighetens företräde. Varje herr statsrådets synpunkt var i verkligheten ägnad att omöjliggöra ett följande av lagens bud. — Herr talman! Jag befinner mig på sätt och vis i en ganska prekär situation. Om herr ecklesiastikministern hade varit här närvarande — jag vet att han fått ett särskilt förhinder, och jag beklagar därför, att detta ärende uppskjutits till i kväll — skulle jag hemställt till honom, huruvida han ville bestrida, vad jag nu sagt. Och blott i jakande fall skulle jag ha framlagt argumentationen. Nu är han inte här, och om jag nu skulle underlåta att framlägga argumentationen riskerade jag — låt vara att jag noga taget endast behövde hänvisa till vad jag sade under dechargedebatten, varigenom han faktiskt torde få anses vederlagd — att den anmärkningen kunde framställas emot mig, att jag kommit med påståenden, som jag inte kunde bevisa. — Herr talman! När jag därför nu går att visa upp riktigheten i mitt påstående angående arten av det försvar, som herr ecklesiastikministern presterade i dechargedebatten, sker detta ingalunda, emedan jag vill söka komma herr ecklesiastikministern till livs, och inte heller därför, att jag nu vill draga upp en ny dechargedebatt. Det sker framför allt därför, att denna bevisföring samtidigt innebär ett styrkande av, att de faktiskt rådande förhållandena ådagalägga ett ytterst känn-

Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)

Ang. det
akademiska
befordrings-
väsendet.
(Forts.)

bart behov av reformering just i den riktning, som framför allt betonas i min motion. Det skulle vara att åsidosätta sakliga hänsyn, om jag här inte begagnade detta material, *bestående i av högsta instansen själv såsom giltiga angivna principer*. Om jag härvid kommer att använda skarpa ord, vill jag särskilt framhålla, något som egentligen dock inte borde behöva framhållas, men som det likväl är praktiskt nödvändigt att framhålla, nämligen att dessa skarpa ord endast rikta sig mot den *ståndpunkt*, som herr ecklesiastikministern intager och till stöd för vilken han ju kan åberopa en på det hela taget gängse praxis. Sålunda är det inte alls fråga om något angrepp på honom personligen utan endast ett uppvisande av att själva systemet är absolut ohållbart. Jag kan sålunda, trots min kritik på detta område, ha den allra största personliga veneration för herr statsrådet både såsom statsråd och människa.

Det rörde sig som bekant om den beryktade utnämningen av herr Nyman till filosofie professor i Lund. Mot Nyman hade emellertid en sakkunnig, professor Hägerström, på grunder, som framställts till offentlig granskning, men likväl icke kunnat på något sätt vederläggas, meddelat anmärkningar, gående ut på att Nymans produktion i *huvudpunkter* utmärkte sig genom tankeslarv och falska litterära upplysningar, med ett ord genom allmän vetenskaplig ovederhäftighet. Till stor del överensstämde dessa professor Hägerströms anmärkningar med en annan sakkunnigs, professor Phaléns, utlåtande, som därtill också framställt andra anmärkningar av liknande art. Särskilt hade emellertid professor Hägerström påvisat, att herr Nyman kommit med oriktiga översättningar av grekiska filosofer, samt att han därvid också kritiklöst begagnat sig av andras översättningar på sådant sätt, att det såg ut, som om han själv gjort översättningarna. De tre sakkunniga, som förordat Nyman till professuren, hade inte lagt märke till dessa gravamina, som av professor Hägerström utretts. Lättfattlig logik tvingade alltså till den uppfattningen, att dessa sakkunnigas fördelaktiga slutomdömen om Nyman sakligt sett måste betraktas såsom falska omdömen. Detta tycks också herr ecklesiastikministern ha insett, ty hans försvar går ut på ett misskrediterande av professor Hägerströms sakkunnigutredning, varvid han går tillväga på följande sätt.

Han förklarar alldeles öppet, att han tager på sitt ansvar — jag ber er, mina herrar, att också om det kan förefalla långtråkigt likväl följa med detta, så kanske ni vilja medgiva den alltigenom sakliga karaktären i den *ståndpunkt*, jag intager — att, såvitt fråga är om Nymans falska grekiska översättningar, Nymans felande på denna punkt inte »haft avgörande för frågan om Nymans kompetens i teoretisk filosofi och om Nymans vetenskapliga moral och vetenskapliga förmåga». Nu bör man först märka, att herr statsrådet ingalunda vågat sig på att bestrida, att Nyman verkligen förfarit på det sätt, som Hägerström utrett. Men i avseende å vad annat än detta skulle han ha kunnat använda sina kunskaper i grekiska? Därmed måste ju betydelsen av herr Lindskogs kunskaper i grekiska för detta ärende vara helt och hållet uttömd. Men vad är det i själva verket, som herr statsrådet tagit sig för? Jo, han har åberopat sina grekiska språkkunskaper för att egenmäktigt upphöja sig till översakkunnig över professor Hägerström i avseende å Nymans *kompetens i teoretisk filosofi* och Nymans moral och förmåga *såsom filosofisk vetenskapsman*. Herr statsrådet har begagnat sig av ett visst sken av sakkunskap, för att i verkligheten söka trola bort utav sakkunnigutredningen framgående fakta, och därpå fotat utnämningen! Även antaget emellertid, att herr statsrådet vetenskapligt inträngt i den grekiska filosofiens kunskapsteoretiska förutsättningar, i dess tankebanor och i dessas betydelse för nutida tänkande, så hade det likväl varit oförsonligt av honom att utnyttja sin sakkunskap till desavouering av en officiellt fungerande sakkunnig, *utan att herr statsrådet offentligen till kritik framställt de grunder*, på vilka han ansåg sig kunna

desavouera denne sakkunnige. Motsatsen skulle ju innebära, att en ecklesiastikminister kunde förfara hur godtyckligt som helst, och, när han så anklagades, dölde angreppspunkterna *under masken av hemligt översakkunnigskap*. Det bakvända i hela metoden framstår i blyxtbelysning, när herr ecklesiastikministern förebrår mig för att jag vågat röra i denna sak, fastän jag — inte kunde grekiska!

Nu återstå ju emellertid likväl alla sådana gravamina mot herr Nyman, med avseende å vilka icke ens skenbart ett översakkunnigskap kunde konstitueras i kraft av herr statsrådets språkvetenskapliga skicklighet. Men alla svårigheter äro här uppenbarligen till blott för att med största lätthet övervinnas. I sådant avseende synes det, som om en ecklesiastikminister hade helt enkelt obegränsade resurser. I det föreliggande fallet har följande blivit använt. Herr statsrådet åberopar sig på att samtliga de tre sakkunniga, vilka förbisett de av professorerna Hägerström och Phalén utredda gravamina, förklarar, att upptäckten av dessa inte förändrat deras fördelaktiga omdömen om Nyman. Det är nödvändigt att här lägga mycket noga märke till, att de tre sakkunniga icke anfört något som helst sakligt skäl för denna sin ståndaktighet. Den, som verkligen med allvar reflekterar över värdet av dylika deklarationer, måste dock kunna begripa, att de stå i paritet t. ex. med att en part, oaktat fullständig överbevisning om faktum, likväl tar sig för att helt enkelt *bondneka* till detta faktum. Dessa deklarationer kunna förnuftigtvis inte betraktas såsom avgivna av opartiska sakkunniga. De äro intet annat än personers försök att rentvå sig från beskyllningen att inte nöjaktigt ha utfört sina offentliga uppdrag. Men framgången av sådana försök bör helt och hållet vara beroende av den argumentation, som vederbörande kunnat framföra. I detta fall saknas varje spår av argumentation, och därför måste också dessa deklarationer betraktas blott och bart såsom jäviga parters argumentationslösa försök att fria sig. Det ligger intet ont i sådana försök i och för sig. Likväl har det varit föga angående nämnda att framställa dessa slutledningar angående i och för sig aktningvärda och högt förtjänta män. Men man måste också kunna förstå, att jag *pressats* här till av den genom sin osaklighet utmanande behandling, som vederfarits mina framställningar i ämnet vid upprepade tillfällen i detta ämne.

Om möjligt ännu mera anmärkningsvärt är det, att chefen för ecklesiastikdepartementet tror sig till stöd för sin utnämning kunna åberopa ett *privat* brev mot professor Hägerströms utredning från sakkunnigen professor Hans Larsson under förebärande, att professor Larsson vore alltför försynt till sin natur för att vilja framträda i offentlig polemik. Förstår man då inte, att sådana hemliga dokument ställa idén om hela sakkunnigeinstitutionen direkt på huvudet? Vår för inforades inte från professorerna Phalén och Hägerström i all hemlighet deras förklaringar angående värdet av professor Larssons och de övrigas gentemot docenten Tegen riktade kritik? Vem kan påstå, att professorerna Phalén och Hägerström ha en mindre försynt natur än professor Larsson? Det finns alls ingen utredning om den saken. Jag tror inte man behöver vara vetenskapsman eller överhuvud fackligt utbildad för att kunna begripa, vilka oskickliga vägar, som här beträffs, vägar, som göra lagstadgandena om den vetenskapliga skicklighetens företräde och om sakkunniginstitutionen fullständigt illusoriska.

De upplysningar, som herr ecklesiastikministern givit oss om rätta behandlingen av ett befordringsärende, visa oss emellertid också, huru man skall kunna misskreditera en sakkunnig utan hjälp vare sig av statsrådets översakkunnigskap eller av de sakkunnigas hemliga eller i allt fall argumentationslösa deklarationer. Här finnas nu olika möjligheter. Man slår t. ex. mynt därav, att den misshaglige sakkunnigen är motsländare till den av en viss sökande representerade filosofiska skolan och får dymedelst över den sakkunniga, i detta fall pro-

Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)

Ang. det
akademiska
befordrings-
väsendet.
(Forts.)

fessor Hägerström, en air av odiumologicum, som skulle göra hans objektivitet högeligen misstänkt. Nu förhåller det sig emellertid så, att just de professor Hägerströms anmärkningar, som man framför allt varit angelägen att bortförklara, gå ut därpå, att Nymans produktion utmärker sig för tankeklarv, för falska citat, för byggande av viktiga resonemang på sådana falska citat samt för användande av andras översättningar på sådant sätt, att man tror, att han själv gjort översättningarna. Finns det nu verkligen i Lund en filosofisk skola, vars princip skulle utgöras av denna allmänna vetenskapliga ovederhäftighet, då är det väl ganska egendomligt, att en kultusminister ger sig till att misskreditera den person, som utförde den allmännyttiga gärningen att avslöja ett sådant monstern till filosofskola.

Till sist erinrar jag endast helt kortfattat om, hur ecklesiastikministern ytterligare sökt nedsätta professor Hägerströms auktoritet genom att fullkomligt ofreflekterat åberopa sig på Nymans och en annan av Hägerström skarpt kritiserad *sökandes egna* angrepp på Hägerström, under det att herr ecklesiastikministern fullständigt lämnat ur sikte de invändningar, som docenten Tegen å sin sida gjort t. ex. mot professor Hans Larssons vederhäftighet. Särskilt herr statsrådets sätt att utnyttja en av dessa anmärkningar är belysande för metodens ohållbarhet. Herr Lindskog tog för kontant ett till sin innebörd högst oklart påstående, riktat mot professor Hägerströms kritik, av en snart 78-årig tysk filosof, vilken *utan att pretera någon som helst argumentation* gjort detta påstående såsom *svar på en direkt hänvändelse av den sökande själv*. Professor Hägerström har i punkten ifråga framlagt utförliga grunder, hittills ovederlagda, för sin kritik. Vad skall det överhuvud taget tjäna till med officiella sakkunniga, om deras yttranden, när det så passar sig, anses vederlagda genom nakna deklarationer av en sökandes speciella vänner eller beskyddare?

Vad jag nu har berört torde vara av den beskaffenhet, att det ger starkt belägg för riktigheten av vad jag i min motion framfört om nödvändigheten av en sådan anordning, att själva *utnämningen bindes* vid ett med lagens både anda och bokstav överensstämmande förfaringssätt. Samtliga de grunder, som av ecklesiastikministern anförts till stöd för nyssberörda utnämning, äro faktiskt så orimliga, att det i verkligheten måste ha legat något helt annat bakom denna utnämning. Och detta andra kan väl näppeligen ha varit något annat än detta rent formella, i sak fullständigt betydelselösa, att universitetsmyndigheterna ha *röstat* eller eljest utan stöd i saksak blott *uttalat* sig för en viss sökande. Hade prokanslern i Lund förordat Tegen, så hade denne sannolikt också blivit utnämnd. Nu gick prokanslern in för Nyman, och därför utnämndes denne. Detta betyder, att de lagligt relevanta skälen icke kunna ha spelat någon roll för denna utnämning. Ty det torde väl ingen på allvar våga bestrida, att prokanslerns argumentation, hans s. k. skäl, blivit bokstavligen sönderdriven.

Och vad betyda väl förnuftigtvis *professorernas* röster såsom sådana, alltså utan hänsyn till den grund, varpå dessa röster stödjade sig? En av vårt lands allra främsta litterära kritiker — tyvärr numera avliden, eljest hade han säkert ryckt in till stöd för min aktion i denna sak — förklarade i en liknade situation, att detta blotta åberopande av universitetsmyndigheterna och professorernas röster i och för sig icke kunde ha någon som helst större betydelse än det utlåtande man skulle få, om man rådfrågade t. ex. ett skomakarkollegium. Det låter hemskt, det låter som en oerhörd överdrift, men det är exakt sant. Det kan var och en fatta, om han bara vill reflektera över saken. Ja, jag skulle för övrigt vilja säga, att vore man hänvisad blott till röster, oberoende av saklig motivering, då vore det mindre ödesdigert med ett skomakarkollegium än ett akademiskt konsistorium. Ty det finns ingenting så ovederhäftigt och så fördärvligt ur allmän synpunkt som *halvsakkunnigskap*. Jag föredrar den rena

osakkunnigheten, ty då vet man åtminstone klart, att man intet har att rätta sig efter.

Emellertid tycker jag, att de, som vilja bagatellisera eller undanskjuta just denna fråga, vilken jag i min motion sökt visa vara den avgjort väsentliga i detta ämne, jag tycker, att dessa personer skulle dock komma att tvivla på hållbarheten i sin ståndpunkt, när de taga del av det dokument, som jag här håller i min hand och som i dessa dagar har utkommit. Sannerligen, jag säger det, man måste vara *stenblind*, om man icke begriper, att jag har sakliga skäl för min kritik och för mitt yrkande i motionen på en *allsidig* och *förutsättningslös* utredning. Jag är ingen optimist, men vore jag det, så skulle jag icke ens i min allra livligaste fantasi kunnat föreställa mig att få ett sådant så att säga levande bevis för styrkan i min sak, som detta aktstycke, vilket plötsligt dyker upp mitt under riksdagens behandling av denna fråga.

Det rör sig om en professur i zoologi vid Lunds universitet. Aktstycket är dagtecknat den 28 april 1930. De sakkunniga voro tre till antalet, och två av dem satte en sökande, som hette Hanström — jag använder namnen i de offentliga handlingarna i stället för att kalla dem X, Y och Z, vilket kunde verka litet förvirrande — i första rummet, men den tredje sakkunnigen, professor Holmgren, satte sökanden Runnström i första rummet. Professor Holmgren hade emellertid i sitt utlåtande riktat synnerligen graverande anmärkningar mot docenten Hanström, och det intressanta är, att dessa anmärkningar äro av nästan samma art som de, vilka professor Hägerström riktat mot Nymän. Dessa professor Holmgrens anmärkningar kunna sammanfattas så, »att i Hanströms arbeten ofta förekomma slutledningar på otillräcklig grund, bristande logik och i allmänhet ytlighet i diskussionen, elementära feltydningar av preparat, slarv i ämnets behandling samt ovederhäftighet och oriktigheter i primäruppgifter. Slutresultatet av granskningen blev, att docenten Hanströms meriter syntes vara övervägande kvantitativa, varvid gedigenheten och kvaliteten i övrigt fått stå beklagligt tillbaka. Det borde särskilt observeras, att dessa betänkliga fel påvisats vidlåda skrifter, som docenten Hanström författat inom sitt huvudsakliga specialområde.» — Till väsentlig del hade de båda andra sakkunniga förbisett dessa gravamina. Hur gjorde nu fakulteten (sektionen), när ärendet kom till den? Jo, två sakkunniga stodo ju mot en. Och två är mera än en, det kan en åsna begripa. Saken var alltså klar. Hanström sattes i första rummet av åtta röstande, medan tre voro djärva nog att sätta Runnström, som bara hade en sakkunnig på sin sida, i första rummet. Det är ju uppenbart, att det är fullständigt meningslöst, om man här vill förfara sakligt, att överhuvud fästa sig vid de båda sakkunnigas utlåtande, som förordat Hanström, utan att komplettera deras utlåtanden med de av professor Holmgren upptäckta gravamina. Men å andra sidan, kan överhuvud något värde tillmätas deras utlåtanden efter en sådan justering? Är det icke så, som jag säger, att dessa båda sakkunnigas utlåtanden innebära *sakligt falska omdömen*? Men på basis av dessa falska omdömen har sökanden Hanström uppförts på första förslagsrummet med åtta röster mot tre.

I det aktstycke, jag nyss höll i min hand, ha icke mindre än sju professorer i zoologi och besläktade ämnen i Uppsala och Stockholm inlagt sin gensaga mot detta förfaringsätt och framfört sina farhågor till konsistorium. I deras av stark rättskänsla präglade skrivelse betonas just vikten av att en speciellt utsedd sakkunnigs grava anmärkningar mot en sökande vinna tillbörligt beaktande, till dess att de blivit vederlagda eller modererade med *stöd* — understreket med svart och många gånger — av från annat håll framförda *motskäl*. Dessa behjärtade mäns framträdande talar sitt eget tydliga språk. Hade de icke framträtt, så kan man vara förvissad därom, att fakultetens majoritet skulle ha följts av konsistoriets majoritet och att denna i sin tur skulle ha

Ang. det
akademiska
befordrings-
väsendet.
(Forts.)

Ang. det
akademiska
befördrings-
väsendet.
(Forts.)

följts av prokanslern, samt att ecklesiastikministern, om han suttit kvar vid styret, skulle ha följt universitetsmyndigheterna och till ämbetet utnämnt den uppenbart mindre skicklige sökanden, och alltså företagit en utnämning i öppen strid med klara och tydliga lagbud.

Ett annat aktuellt fall, där utnämningen ännu är svävande, bildar kanske kulmen på dessa dystra, rättskänslan stötande förhållanden. Jag syftar på tillsättande av professuren i botanik vid Uppsala universitet, en sak, som finnes berörd i min motion. Trogen min princip att icke här taga upp något material från min motion, skulle jag icke nu beröra saken. Men jag har dock ansett mig böra göra det av den anledning, att nya, starkare talande aktstycken ha tillkommit. Publiceringen av konsistoriets protokoll torde dock ha gjort dessa aktstycken bekanta för en stor del av denna kammars ledamöter, och jag skall därför icke uppehålla mig vid några detaljer.

Saken ligger, kortfattat, så till, att en fakultetsmedlem, som rätteligen måste betraktas såsom konkurrent till en av de sökande och således klart jävig, har utövat ett avgörande inflytande på ärendets handläggning till uppenbart förfång för denna sökande, vars namn är Skottsberg. Detta jävsförhållande har icke beaktats av vare sig fakultetssektionen, konsistoriet eller prokanslern. På en utredning, som sålunda iscensatts av partisk person och därigenom från början blivit så lagd, att en viss sökandes meriter icke kunde komma till heders, på en sådan utredning ha dessa myndigheter fotat sina beslut. Jag frågar: Ha sådana beslut någon som helst överensstämmelse med lagbudet om den större vetenskapliga skicklighetens ensamt avgörande betydelse? Och om en ecklesiastikminister i överensstämmelse med gängse praxis här skulle följa myndigheternas förslag, kan en förnuftig, och inte bara förnuftig utan också hederlig, människa då våga påstå något annat, än att en sådan ecklesiastikminister hänsynslöst trampat sagda lagbud under fötterna?

Här avbröts talaren av

Herr **talmannen**, som yttrade:

Jag får be den ärade talaren uttrycka sig något mildare.

Herr **Lundstedt** fortsatte därefter:

Herr talman! Jag beklagar klubbslaget, och jag kan absolut icke finna det motiverat. Det gäller för mig här att framlägga grunder för en motion, som jag framfört. Att jag har all anledning att framlägga dessa grunder, måste man ju förstå därav, att utskottet i sitt utlåtande förbisett just det, som jag vill hävda. Herr talman! Trots klubbslaget vågar jag likväl hävda vad jag sagt. Vi behöva icke tala om något särskilt fall, och jag har på denna punkt hela tiden talat hypotetiskt. Jag måste väl till motivering och demonstration av vad jag vill föra fram, få framställa en exemplifierande argumentation. Antag att den angivna situationen förelegat, antag att en ecklesiastikminister verkligen förfarit på detta sätt! Kunde detta då innebära något annat än att det fungerande statsrådet — det behöver ju icke vara den ifrågavarande, och fallet är ju dessutom fingerat — det statsråd, som så förfarit, har kastat sitt eget ansvar och skjutit det över på underordnade oansvariga myndigheter? Med andra ord, kan man komma ifrån, under det antagande, som jag nu framställt, att det är *ansvarslöshetens princip*, som dominerat? Det är mot en sådan ansvarslöshet, herr talman, som min motion riktar sig. Huruvida denna ansvarslöshet överhuvud är möjlig att till väsentlig del övervinna, det är en fråga, varom jag icke vågat uttala mig bestämt i min motion. Men att i en utredning, som syftar till förbättring av det akademiska befordringsväsendet, förbigå denna fråga, det är dock något, som svårligen kan motiveras. Det är

visserligen sant, att ett effektuerande av det rättsliga ansvaret för professorer, prokanslerer och kansler icke torde kunna på ett tillfredsställande sätt genomföras. Icke heller torde det vara möjligt att med lagliga medel binda ecklesiastikministern till en objektiv granskning av handlingarna i ett sådant ärende. Men det är faktiskt möjligt — det behöver jag icke närmare utveckla, ty det säger sig självt — att överhuvud åstadkomma en lika saklig och opartisk prövning av dessa aktstycken som den, vilken sker i en civil rättegång. Blev ecklesiastikministern sedan bunden genom resultatet av en sådan prövning, då vore denna fråga löst, såvitt den överhuvud kan lösas. Och med sådana garantier för att det slutliga avgörandet komme att vila på objektiva grunder skulle det godtyckliga intressespelet vid våra universitet småningom visa sig föga givande, föga ändamålsenligt, och detta skulle i sin tur leda till att det snart sett sina bästa dagar.

Ja, herr talman, nu kan man ju likväl förfäktat, att myndigheterna dock ha gått emot min ståndpunkt. Jag har ju redan helt öppet betonat, att juridiska fakulteten i Lund varit min motståndare i detta ämne. Jag framhöll dock, att fakulteten här endast satt in sin *auktoritet*, men underlåtit att på något som helst sätt stödja denna med *argument*. Det heter endast: »Enligt fakultetens bestämda mening innehåller dessutom motionen oriktiga och vilseledande uppgifter.» Det är dock, mina herrar, ett oerhört påstående man här kommer med, utan att lägga fram någon grund för detsamma. Eller skall motiveringen kanske ligga i följande: »Gentemot motionärens påståenden i annan riktning vill fakulteten göra gällande, att de akademiska befordringsärendenas handläggning i vårt land genomgående kännetecknas av strävan efter objektivitet och av bortseende från personliga hänsyn.»? Jag har inte bestritt, att man *strävar* efter objektivitet. Hade juridiska fakulteten studerat min motion, så skulle den ha funnit, att jag är fullständigt övertygad om att man strävar mycket starkt efter objektivitet, men också att jag framhållit, att den nödiga hållhaken saknas för att dessa strävanden verkligen skola ha någon framgång. Jag har närmare utvecklat denna sak, och jag anser det oförsvarligt, att en juridisk fakultet på en framställning till densamma att yttra sig i egenskap av sakkunnig, utslungar sådana här beskyllningar utan att kunna stödja dem på något sätt. Fakulteten tillägger: »Att ofta olika meningar uttalas av dem, som hava att handlägga akademiska befordringsärenden, ligger i sakens natur; för bedömande av vetenskaplig skicklighet gives icke någon exakt måttstock.» Nej, det har jag aldrig påstått. Men negativt finnes det något mycket viktigt att taga hänsyn till, nämligen att förvrängning, uppenbar partiskhet och falska grunder icke få upphöjas till den ledande principen. Och det är ingenting annat än undanröjande av sådant, som jag har syftat till med min motion.

Det har vidare sagts, att min ståndpunkt innebär en inskränkning i den vetenskapliga friheten. Kan det verkligen förhålla sig så? Finnes det någon frihet, som icke är lagbunden frihet? En frihet, tänkt som icke lagbunden, slår icke den fullkomligt över i sin motsats? Är det någon, som i ett samhälle kan tänka sig en frihet, som icke är förenad med trygghetskänsla? Den absoluta otryggheten, är den överhuvud taget möjlig att förena med friheten? Vad jag har hävdadt är ingenting annat, än att det bör åstadkommas en sådan situation, att icke yngre vetenskapsidkare på goda grunder skola kunna känna, att de, i vissa fall åtminstone, stå fullkomligt rättslösa mot sina professorer. Jag tror icke att ett motarbetande av rättslösheten är detsamma som ett motarbetande av den vetenskapliga friheten. Jag ber här, för att icke mitt anförande skall bli alltför långt, att få hänvisa till vad jag i denna punkt anförde i dechargedebatten om vikten av att en sådan trygghetskänsla allmänt råder. att en person utan risk i sådant avseende skulle kunna, om han känner sig kapabel, våga giva sig in i en konkurrens om ett vetenskapligt ämbete. Detta

Ang. det akademiska befordringsväsendet.

(Forts.)

Ang. det
akademiska
befördrings-
väsendet.

(Forts.)

är dock något för vår kulturella utveckling helt enkelt av avgörande betydelse. Man ser härav, vilka argument man kommer med emot mig. Man säger, att jag vill hämma den vetenskapliga friheten. Hör *det* till den vetenskapliga friheten, att man får framställa vilka falska grunder som helst för sina påståenden? När den ena grunden passar, så tar man den, och när en annan grund passar, så tar man den; och så: hurra för den vetenskapliga friheten! Jag vågar hävda, att sådana manipulationer stå i bestämd strid med den vetenskapliga friheten. Det är lindrigt sagt tanklöst att komma med detta slags invändningar mot den ståndpunkt, som jag har förfäktat.

Emellertid har jag icke endast motståndare. Jag kan åberopa åtskilliga stöd för min åsikt i detta ämne. Jag kan hänvisa t. ex. till docentföreningen i Uppsala, som säger, att min motion går djupt och angriper det onda i dess rot. Jag kan också hänvisa till vissa uttalanden inom Lunds docentförening så till vida, som dessa visa en rätt stor överensstämmelse med min tankegång. Jag kan vidare åberopa de sju professorer, som jag nyss hänvisade till, och som underskrivit det remarkabla aktstycket. Ty hurudan är situationen i det fallet? Jo, nästan fullkomligt analog med den, som jag angripit vis å vis filosofiprofessuren i Lund. Jag kan också till stöd för min ståndpunkt åberopa en del pressuttalanden. Och jag tror, att det kan ha ett särskilt intresse att nämna, att en tidning — som eljest just i dessa frågor varit mig långt ifrån bevågen, ja städse varit, kan jag säga, kanske min argaste motståndare — nämligen Aftonbladet, under rubriken: »Nya tankar om akademiskt befordringsväsen», avslutar sin artikel om min motion på följande sätt: »Något slags högsta befordringskollegium utanför universiteten i riktning åt den Lundstedtska tanken vore åtminstone värd att överväga.» — Jag ber här att få inskjuta det observandum, att jag aldrig anhållit, att den ärade kammaren skulle följa någon av mig utstakad positiv linje utan blott att man skulle reflektera över mina synpunkter och icke oreflekterat kasta dem i papperskorgen. Är detta för mycket begärt? — Vidare heter det i den anförda tidningen: »Likaså borde begrundas behövligheten av fakultets- och konsistoriemedlemmars recenserande av personer, om vilkas personliga insatser de, som oftast, sakna även elementär kännedom. Något inskränkande genom en högre myndighet av den akademiska friheten skulle vara hälsosam. En del självsväld, godtycke, intrighetslusta, självgodhet och universitetsprovinsiell högfärd ha innästlat sig i dessa små republiker.»

Till sist skall jag endast helt kort beröra ecklesiastikministerns i dag hållna anförande. Han ansåg, att det här var fråga om två varandra motsatta saker, som det gällde att giva en, om jag så får säga, om möjligt harmonisk reglering. Å ena sidan borde man tillgodose rättvisan och å andra sidan avvisa buller. Han menade nu, att i vårt land var dock rättvisan på detta område särdeles framstående, ty om man gick till utlandet, visade det sig, sade ecklesiastikministern, att utnämningarna tillgingo så, att den utnämmande myndigheten helt enkelt åberopade resultatet av slutna voteringar i fakulteten. Jag undrar dock, om icke detta likväl är bättre än det hyckleri, som här är rådande. Ty då framställas åtminstone icke under sken av saklighet och under sken av sakkunskap falska grunder, som hos oss stundom kunna bli fullkomligt förödande för det utsedda offret. För min del ställer jag faktiskt högre den regim, som råder i utlandet, enligt herr statsrådets anförande, än det nuvarande godtyckliga systemet hos oss.

Oväsendet, ja, det har ju sin förklaring. Det följer helt enkelt av den allmänt bristande respekten för det hela, den allmänna insikten om att detta är något fullkomligt ovederhäftigt. Oväsendet blir så mycket större, just därför att denna ovederhäftighet bemantrar sig med skenet av högsta sakkunskap och objektivitet.

Ecklesiastikministern nämnde vidare något om svagheten i fråga om sakkunnigevalet, och han menade, att det vore någonting att beakta. Men då frågar jag — jag säger icke, att det icke kan vara skäl i brist på bättre att också inrikta sig på den frågan om möjligheten att vid själva sakkunnigevalet förfara på annat sätt, än man nu gör — väger icke det sätt, varpå de sakkunnigas grunder i fortsättningen numera kunna bli föremål för en, man kan säga, regelrätt jonglering, väger icke detta tyngre i vågskålen för en reformering? För övrigt, det ena goda behöver ju icke nödvändigt utesluta det andra.

Vidare fann herr statsrådet, att mitt förslag var från början dödfött. Därtill kan då först sägas, att vad docentföreningen i Uppsala föreslagit i sitt yttrande följaktligen också skulle vara tämligen dödfött. Ja, överhuvud taget allt, som jag kan åberopa från utomstående till förmån för min ståndpunkt, måste då också falla under denna dödsdom. Är icke detta väl starkt? Men dessutom vill jag likväl tillägga, att jag *aldrig någonsin framställt något visst förslag*, utan tvärtom uttryckligen sagt, att jag icke ville framställa något sådant. Jag har icke kunnat ensam tränga igenom detta ämne på ett sådant sätt, att jag vågat framställa ett positivt förslag. Jag har blott hemställt att man ville beakta de grunder för behovet av reformering, som jag framställt. Jag har därvid framkastat såsom något möjligt och något värt att reflektera på, att man kunde skapa ett särskilt kollegium av domare. Men jag har icke på något sätt sagt, att detta vore den enda lösningen. Jag undrar, om det icke är något vilseledande att på detta sätt tala om mitt dödfödda förslag, när det dock å ena sidan icke föreligger något mitt förslag och jag å andra sidan endast har begärt, att man beaktar de grunder, som jag framhållit, och som icke hittills ha kunnat vederläggas. Så länge man icke lyckats visa upp, att dessa grunder äro falska, så länge frågar jag: är det för mycket begärt, att man tager hänsyn till mina synpunkter och närmare undersöker deras beskaffenhet, när nu ändå en utredning skall ske?

Vad beträffar möjligheten att anföra jävsskäl mot de sakkunniga, ansåg herr statsrådet, att jag därutinnan gått till betydliga överdrifter. Han syftade särskilt på mina uttalanden i motionen angående professor Charpentiers jävighet gent emot docenten Sköld såsom sökande till professuren i sanskrit i Lund. Han ansåg icke den omständigheten, att Charpentier och Sköld hade varit i litterär konflikt, icke heller den omständigheten, att Charpentier blivit skarpt kritiserad av Sköld, såsom någon jävsanledning, lika litet som den omständigheten att de varit konkurrenter. Nej, jag kan ju medgiva, att det och det och det och det *ensamt för sig* kanske icke är någon jävsanledning. Men jag har plockat ihop en *mängd* jävsgrunder, och jag bestrider, att något liknande fall har förekommit, där man utsett en person till sakkunnig trots en på sådana grunder indicerad partiskhet. Härtill kommer att det finns ytterligare en sak i denna punkt i min motion, som det är nödvändigt att framhäva, om man vill vara saklig, nämligen att det kan visas, att just Charpentier sannolikt var den *ende* i världen, som kunde förmås att förklara Sköld inkompetent. Åtminstone finns det papper på att 7 eller 8 mer eller mindre världsberömda fackmän äro beredda att förklara docenten Sköld professorskompetent. Läger man det ena till det andra, tror jag nog att det är ofrånkomligt att verklig jävsanledning här förelåg. Jag tycker just icke, att det där sättet att plocka ut ett moment och säga: det duger icke, och därefter plocka ut ett annat och säga: det duger heller icke — jag tycker icke, att en sådan metod är så särdeles lyckad, när det gäller att *sakligt* pröva min ståndpunkt. Man måste komma ihåg, att hithörande situationer höra till dem, som icke *kunna* sakligt bedömas genom en dylik sönderdelning utan ovillkorligen måste ses i sin helhet.

Ang. det
akademiska
befordrings-
väsendet.
(Forts.)

*Ang. det
akademiska
befordrings-
väsendet.
(Forts.)*

Herr talman, jag har redan kommit att bliva betydligt utförligare i mitt anförande, än jag från början hade tänkt mig. Det är ju klart, att av vad jag har anfört egentligen skulle följa, att jag framställde ett yrkande, att kamraren ville gå med på en allsidig och förutsättningslös utredning i detta ämne. Jag kunde också framställa ett yrkande på bifall till utskottets utlåtande med sådan ändring, att beaktande skänktes jämväl åt min motion. Men, herr talman, av grunder, som jag tror, att jag icke behöver här särskilt utveckla — det står ett enhälligt utskott emot mig — framställer jag icke något yrkande.

Herr Thomson: Herr talman! Herr Lundstedt har uppfattat saken alldeles riktigt, när han har framhållit att utskottet icke har kunnat ansluta sig till den synpunkt, som är huvudsaken i hans motion. Inom utskottet har man beträffande herr Lundstedts förslag i allmänhet snarast haft den uppfattningen, som kommit till uttryck i en hel rad av de avgivna yttrandena från de akademiska myndigheterna och som i filosofiska fakultetens i Lund yttrande formulerats så att det är absurt att vilja »kriminalisera vetenskapliga värdeomdömen». Personligen har jag funnit två andra invändningar särskilt vägande. Den ena återfinnes i Lunds juridiska fakultets utlåtande. Herr Lundstedt har visserligen om detta nyss sagt, att fakulteten i det blott satt in sin auktoritet men ingenting annat och att i detsamma ej finns ett spår av argumentation. Jag tillåter mig ha en annan mening. Den invändning mot herr Lundstedts förslag jag här åsyftar går ut på, att det kan »betvivlas att domare med sin strängt judiciella inriktning böra anses särskilt lämpliga för en verksamhet, där det i hög grad kommer an på värdeomdömen» och att även »de administrativa ämbetsmännens verksamhet både i stor utsträckning innebär ett avgörande efter rättssynpunkter och liksom domarens kräver objektivitet och bortseende från ovidkommande intressen». Det andra och för mig viktigaste skälet att ansluta mig till vad som enligt herr Lundstedt är huvudsaken, har varit bl. a. vad teologiska fakulteten i Lund givit uttryck åt, då den framhållit att den väsentligaste bristen i det nuvarande befordringssystemet icke skulle bli avhjälpt genom herr Lundstedts förslag att införa en ny instans av domare på ett så sent stadium i befordringsärendet. Personligen skulle jag gärna ha sett att utskottet hade gått med på en fullständigare och allsidigare utredning än vad utskottet stannat inför, men då jag anslutit mig till utskottets utlåtande, har jag gjort det därför, att jag menar, att åtminstone de viktigaste frågorna då komma fram. Jag skulle i stort sett för resten kunna säga, att utskottet har haft samma uppfattning, som herr statsrådet Lindskog nyss gav uttryck åt i sitt anförande, då han framhöll att huvudsaken är frågan om sakkunnigeinstitutionen.

Utskottet har, som sagt, visserligen icke kunnat gå med på herr Lundstedts förslag, men det betyder icke, att utskottet ansett det nuvarande befordringssystemet i allo bra. Ty det synes också mycket klart för utskottet, att de hetsiga akademiska befordringsstrider, som nu nästan höra till ordningen för dagen, i viss mån bottna i brister i själva systemet. Jag vill genast tillägga och starkt understryka, att utskottet givetvis varit på det klara med — utskottet har ju också tydligt sagt det — att inga reformer i systemet kunna avskaffa alla dylika strider. Men då dessa strider säkerligen — jag skulle vilja tillägga i regel med orätt — kunna hos allmänheten rubba »tilltron till den vetenskapliga fackkunskapen och det vetenskapligt skolade omdömet objektivitet» — jag citerar ett yttrande av professor Wicksell — så är detta ett skäl för att undersöka, om icke något kan göras för att åstadkomma en bättre sakernas ordning. Jag vågar säga att denna uppfattning lyser fram i flera universitetsprofessorers yttranden, och det förefaller mig också, som om herr statsrådet, när

han nyss förde fram sin synpunkt på frågan, åtminstone i viss mån var inne på samma tankegång.

Den viktigaste garantin för att vetenskapliga och objektivitetens krav skola iakttagas är, som jag nyss framhållit, enligt utskottets mening sakkunniginstitutionen. Utskottet har därför ansett, att en reform beträffande det akademiska befordringsväsendet framför allt bör gå ut på att så vitt möjligt borttaga de brister, sakkunniginstitutionen nu kan anses lida av, för att sedan giva åt sakkunniginstitutionen ett dominerande inflytande i befordringsproceduren, m. a. o. utskottet har velat giva åt sakkunniginstitutionen en starkare ställning än den nu har.

Det är framför allt två anmärkningar, som riktats mot den nuvarande sakkunniginstitutionen. Den ena gäller sättet att utse sakkunniga. Den andra gäller, för att begagna ett värdslost uttryckssätt, sättet att begagna de sakkunnigas utlåtande i den fortsatta proceduren. Den sistnämnda frågan sammanhänger med den, om vilka myndigheter, som överhuvud skola handlägga befordringsärendet, innan Kungl. Maj:t utnämner.

Den första frågan, om sättet att utse sakkunniga, kan jag nu i stort sett förbigå, sedan herr statsrådet nyss särskilt tagit upp den saken. Jag erinrar blott om vad herr Wigforss anförde i dechargedebatten. Jag tillät mig då att instämma i hans synpunkt att det ärendet, som då var uppe, var av intresse mest därför att det rullade upp problemet om behovet av samverkan mellan universiteten. Nu vill jag här också understryka, att detta är en sak, som varit på tal många gånger förut. År 1926 förklarade ecklesiastikministern i ett i de föreliggande handlingarna omnämnt yttrande, att han ansåg, att det var tid att taga upp den frågan, och sedermera har ju också från de akademiska myndigheterna den frågan förts fram. Man kan också säga att det i de avgivna yttrandena är en punkt, där alla akademiska myndigheter varit ense, och det är just att samverkan mellan universiteten, när det gäller att utse sakkunniga, bör komma till stånd. Jag kan emellertid, som sagt, här egentligen nöja mig med att hänvisa till herr statsrådets nyss hållna anförande och skall därför icke närmare ingå på frågan.

Den andra saken, den nuvarande proceduren vid behandlingen av de akademiska befordringsärendena, är i stort sett en kvarleva från den tid, då den vetenskapliga specialiseringen icke hade drivits längre än så, att alla professorer kunde anses vara sakkunniga vid tillsättningen av alla professurer. Då var det naturligt, att det akademiska konsistoriet yttrade sig i befordringsfrågor. Så småningom drev specialiseringen till att man måste lägga större vikt vid fakultetens eller sektionens yttrande, och på 1870-talet hade man nått så långt, att icke ens professorerna i fakulteterna kunde anses vara sakkunniga vid tillsättningen av varje professur inom fakulteten, respektive sektionen. Då infördes sakkunniginstitutionen. Detta skedde för resten efter bevar av en sökande, som klagade över att han icke hade kommit i första rummet. Jag tror man skulle kunna våga säga, att flertalet konsistoriales i Lund den gången ansågo den sökandes tilltag att överhuvud hos Kungl. Maj:t begära tillsättande av sakkunniga lika obefogat som våra dagars konsistoriales skulle anse det vara, om en sökande begärde hos Kungl. Maj:t att få nya sakkunniga utsedda. Kungl. Maj:t följde den gången den sökande och icke konsistorium, och detta ledde till en av de betydelsefullaste reformerna inom det akademiska befordringsväsendet överhuvud.

Så småningom ha också de sakkunnigas yttrande fått allt större betydelse, och det kan nu ifrågasättas, om det finnes någon anledning att längre behålla de en gång sakkunniga, men numera endast skenbart sakkunniga instanser, som fakultet (respektive sektion) och konsistorium äro. Numera innebär denna ordning för handläggning av ett sådant här ärende, att detta först skall be-

Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)

Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)

handlas av de sakkunniga, därefter genomgå fakulteten, respektive sektionen, vidare konsistorium och slutligen kanslern, innan Kungl. Maj:t utnämner. Detta medför bara, att proceduren onödigt drager ut på tiden. Man behöver, om man hyser denna uppfattning, därför icke gå så långt som professor Heckscher gjorde härom dagen i en uppsats om det akademiska befordringssystemet, där han yttrade följande: »Vårt nuvarande system — ger ett avgörande ord åt grupper och personer, som icke kunna väntas ha mer av oförvillat omdöme och allmänmänsklig erfarenhet än de särskilt utsedda sakkunniga, men samtidigt sakna den specifika ansvars känsla, som följer av livslång förtrogenhet med ämnet och ett anseende att förlora på dess område.» Professor Heckscher fortsätter: »Något mera opraktiskt än att anförtro avgörandet i en vetenskaplig fråga åt osakkunniga vetenskapsmän kan svårligen tänkas.» För min del skulle jag icke ansett lämpligt att ge min uppfattning en så tillspetsad formulering som professor Heckscher gjort. Men det är en professors uppfattning jag här redogör för. Den utvecklas vidare så här: »Professorer ha en olycklig svaghet att tro sig förstå allting, men det är mindre ofta fallet med andra människor.» Och professor Heckschers slutsats blir: »Ju mindre man kan ha av detta slags instanser, desto bättre vore det.»

Man behöver, som sagt, naturligtvis inte precis instämma med professor Heckscher i alla avseenden. Det finnes nog andra, som med rätta kunna ha anledning att känna sig träffade av en beskyllning att tro sig förstå allting. Man behöver som sagt icke känna sig solidarisk med professor Heckscher i alla avseenden för att kunna hävda den uppfattningen, att resultatet av en förenkling av proceduren genom att minska de akademiska instansernas antal icke skulle medföra några nackdelar utan egentligen bara fördelar. Det skulle endast betyda, att sakkunniginstitutionen komme mer till sin rätt.

Det har emot det nuvarande systemet, särskilt under den sista tiden, riktats den anmärkningen, att de sakkunnigas utlåtanden, som enligt statuterna endast ha till uppgift att tjäna till vägledning vid de akademiska myndigheternas handläggning av befordringsärendena, att dessa sakkunnigutlåtanden ibland utnyttjas på ett oriktigt sätt. För lekmannen ter det sig ibland, som om man läste ut vad man ville ur de sakkunnigas utlåtanden. Det var kanske även det, som professor Heckscher åsyftade, när han tillspetsade sin uppfattning på sätt jag förut anförde. — Saken kan säkert riktigare uttryckas på det sätt som professor Wicksell gjort i sitt utlåtande, då han säger »att vissa, av en sakkunnig upptäckta fel — eller eventuellt förtjänster — i en sökandes produktion, kunna av de övriga sakkunniga ha förbisetts eller endast otillräckligt uppmärksammas.» Men om det nu är så, då vore väl det naturligaste att en sakkunnig bleve i tillfälle att klargöra, om han verkligen förbisett något, och att överhuvud förtydliga sitt utlåtande, om detta kan vara oklart i det ena eller andra avseendet. Men detta kan inte ske inom det nuvarande systemet.

Jag skall tillåta mig såsom exempel erinra om ett ganska känt fall, som för övrigt nu berörts av herr statsrådet i debatten och sedan berörts av professor Lundstedt. Då jag erinrar om detta fall, gör jag det utan att på något sätt rikta någon anmärkning eller beskyllning mot de akademiska myndigheter, som handlagt ärendet. Jag anför det endast som exempel på vad som är fullt lagligt inom det nuvarande systemet och för att antyda vilka reformer som kunna anses behövliga.

För cirka tre år sedan ledigförklarades en professur i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning i Lund. En enda sökande anmälde sig. Endast en svensk sakkunnig fanns att erhålla. Dessutom utsåg man en utlänning till sakkunnig. Enligt statuterna skulle det emellertid finnas minst tre sakkunniga. Då sökanden även idkat vetenskapligt författarskap inom ett annat språkområde, utsågs en fackman på detta område till tredje sakkunnig. Denne

åtog sig uppdraget på villkor att han blott behövde yttra sig över denna specialitet. Då med tiden sakkunnigutlåtandena blevo färdiga, befanns det, att de två inom ämnet för den ledigförklarade professuren sakkunniga förklarat sökanden utan tvekan kompetent. Den tredje sakkunnige förklarade, att vad sökanden presterat inom hans ämnesområde, ej var något bidrag till hans kompetens inom det ämne den sökta professuren omfattade. I övrigt yttrade han sig ej om sökandens kompetens. Då ärendet behandlades i vederbörande sektion, förklarade några av ledamöterna sökanden med tvekan kompetent. Ett par ansågo honom till och med ej ha styrkt sin kompetens. — Att man, sedan de två i egentlig mening sakkunniga förklarat den sökande kompetent, kunde komma till det resultatet, berodde därpå, att man ansåg, att dessa sakkunniga förbisett vissa faktorer, som för den tredje, den specialsakkunnige, varit motiveringen till hans kritik av sökandens produktion. Större akademiska konsistoriets majoritet ansåg av samma orsak, att sökanden ej styrkt sin kompetens, trots att det förelåg uttalanden från en hel rad av de mest framstående utländska sakkunniga rörande sökandens kompetens — om jag inte missminner mig bland dem en person, som varit tillfrågad, om han ville bli sakkunnig vid tillsättandet av professuren men vid den tidpunkten avböjt.

Kungl. Maj:t återförvisade emellertid ärendet. Statsrådet har för några dagar sedan erinrat om den saken i dechargedebatten. Orsaken till att ärendet återförvisades av Kungl. Maj:t var, att man ej utsett det antal sakkunniga (tre) som universitetsstatuterna föreskrev som minimum. Akademiska konsistoriet ålades alltså att utse ytterligare en sakkunnig. Till sakkunnig utsågs nu en person, som inte var professor utan var sökande till motsvarande professur vid det andra universitetet, då här ifrågavarande professur blev ledig och som på grund härav icke skulle kunnat bli sakkunnig, om lagligt antal sakkunniga från början utsetts. Denne sakkunnige hade dessutom förut varit medkonkurrent till den sökande. Jag för min del åtminstone anser detta vara en allvarlig anmärkning mot en sakkunnig, i motsats mot vad herr statsrådet förut anförde. (Jag vill emellertid tillägga, att det är en sak, som man har mycket olika meningar om i akademiska kretsar.) Vederbörande sakkunnige hade själv haft de två andra sakkunniga, varom ovan talats, till sakkunniga vid ett tidigare tillfälle, och dessa hade då utsatt hans produktion för en skarp kritik. Jag skall nu inte yttra mig närmare om det sakkunnigutlåtande, som blev resultatet denna gång, men jag skulle vilja säga, att jag mycket väl förstod herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, då han häromdagen talade om risken att efteråt utse sakkunniga av lägre kompetens för att bedöma vad förutvarande sagt och gjort. Om man inte har någon annan utväg än att få sakkunniga av lägre kompetens — det var dock i detta fall ej nödvändigt — så tror jag man bör akta sig för en sådan åtgärd. Om därtill denne »översakkunnige» skulle anse lämpligt inkompetentförklara den förre innehavaren av ämbetet, angripa sina medsakkunniga och förklara en av de mest framstående europeiska vetenskapsmännens verksamhet som en fara för vetenskapens fortbestående ärlighet och självvrannnsakan och det åtminstone till synes därför att denna uttalat sig berömmande om den sökande, så blir man betänksam.

Att jag nu berört denna fråga beror framför allt därpå, att den enligt min mening belyser en av de största svagheter i det nuvarande systemet. Det skall gärna medges, att saken i detta fall tillspetsats därigenom, att den sist utsedde sakkunnige fått eller tagit sig rollen av att vara översakkunnig. Det förefaller ju, som om det vore en självklar sak, att de tidigare utsedda sakkunniga borde lämnats tillfälle att avgiva förklaring, sedan allt detta nya kommit till. De borde väl åtminstone fått försvara sig mot de angrepp för ovederhäftighet, som faktiskt riktats mot dem, de mest sakkunniga på området i Norden. Men systemet medger icke detta. Saken skulle naturligtvis också kunnat ordnas

Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)

Ang. det
akademiska
befordrings-
väsendet.
(Forts.)

på det sätt, som utskottet antytt, då det anknutit till vad den sista akademiska befordringskommittén föreslog, nämligen att de sakkunniga böra få vara närvarande, när ärendet handlägges i fakultet (sektion) eller konsistorium.

Nu kan man genast invända, att Kungl. Maj:t kan vidtaga en sådan åtgärd som att infordra förtydligande yttranden från dessa ursprungliga sakkunniga. Det är givet. Jag förstår knappt, hur Kungl. Maj:t skulle kunna undgå det, såsom ärendet kommit att ligga till. I varje fall förefaller det mig otänkbart, att Kungl. Maj:t nu skulle kunna avgöra saken utan vidare och i negativ riktning. Men därmed äro givetvis dylika missförhållanden icke i princip avhjälpda. Det kan ske endast genom reform i själva systemet. Jag erinrade nyss om att redan i 1922 års sakkunnigutlåtande om det akademiska befordringsväsendet föreslogs, att de sakkunniga skulle vara närvarande vid handläggningen inom fakultet (sektion). Utskottet har också antytt det som en tänkbar lösning av problemet, om det nuvarande systemet, att fakultet och konsistorium handlägga befordringsärendena, bibehålles. De sakkunniga böra åtminstone få vara närvarande vid en diskussion av saken, innan ledamöterna avge sina vota. Det befordringsärende, som vi härom dagen behandlade, är ytterligare ett exempel på vad det nuvarande systemet i detta avseende kan medföra. Jag skall inte närmare gå in på det; jag har redan uttalat vad min uppfattning är om den saken. Jag vill blott framhålla, att sagda befordringsärende är ett exempel på vad utskottet framhållit, när utskottet talat om möjligheten för en till sakkunnig utsedd professor att tjänstgöra ej blott som sakkunnig utan även som sektions- och konsistorieledamot. En av de sakkunniga hade här tillfälle — och med juridiskt klar rätt — att vara med både i sektion och konsistorium, då befordringsärendet handlades där, och att därvid kritisera sina medsakkunniga, som ej fingo vara med.

Jag kommer tillbaka till vad jag sagt förut, att utskottet stannat vid en viss begränsad utredning. Hela utlåtandet går ut på att tillerkänna sakkunniginstitutionen ett avgörande inflytande och därför tillse att de sakkunniga utses på ett sådant sätt att man har största möjliga garanti för att objektivitetens och rättvisans krav bli tillgodosedda. I samband därmed har utskottet gjort några antydningar om ett par andra detaljer. Jag skall emellertid ej nu ingå därpå. Jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag förstår, att det för en lekman är förenat med en viss risk att uppträda i denna debatt, där så många akademici, nu redan tre, uppträtt. Men inför de betyg, som akademici av andra akademici fått i debatten, blir man ju litet mera frimodig.

För egen del får jag uttala min glädje över att detta ärende kommit fram. Det har hos många rätt en undran, hur länge det skulle dröja, innan frågan om en närmare undersökning av det akademiska befordringsväsendet och utnämningarna skulle komma på tal. Nu har detta skett, och det gläder mig. Och vad som ännu mera gläder mig är, att utskottet enhälligt tillstyrkt en undersökning. Behovet av en sådan har också här i debatten understrukits, till och med av en ledamot av regeringen.

Jag skulle ju kunnat nöja mig med att instämma med den föregående ärade talaren beträffande en viss del av hans anförande. Men då jag under en följd av år noga följt med de akademiska befordringarna och utnämningarna, vill jag tillägga några ord. Man har ju bland de många nästan dagliga företeelserna inom tidningspressen också ständigt och jämt fått läsa om dessa överklaganden, och om inte för annat så för att få slut på dem måste här göras något för att få en ändring till stånd. Jag skall endast beröra ett fall, som för övrigt redan omnämnts. Vad skall den stora allmänheten, som icke tillhör de akademiska kretsarna men likväl försöker bilda sig en uppfattning i utnämningsfrågor,

egentligen säga om det sätt, på vilket dylika utnämnings- och befordringsfrågor skötas. Det gäller den redan förut omtalade professuren i sanskrit i Lund. Den man, som sist satt på den professorsstolen, kom dit, ehuru endast en av de sakkunniga hade ansett honom vara kompetent. Då professuren på grund av dödsfall åter blev ledig, förklarade två av de sakkunniga den nye sökanden kompetent, och den tredje sakkunnige förklarade honom också kompetent, så långt det inom hans område stod att pröva. Men då kunde denne sökande icke utnämnas, ehuru professurens förre innehavare utnämnts, då blott en sakkunnig förklarat honom kompetent. Jag skall inte närmare relatera gången av detta ärende, men jag måste säga, att man inte kan värja sig för den tanken, att det varit något annat än kompetensförklaringen, som utgjort hinder för hans utnämning. Jag beklagar, att förtroendet och respekten för sakkunniginstitutionen och dess arbetsresultat på detta sätt kommer i vanrykte hos den del av allmänheten, som försöker sätta sig in i de akademiska befordrings- och utnämningsfrågorna. Det är därför nödvändigt, att en undersökning om någon systemförändring som möjligen kan avhjälpa bristerna kommer till stånd.

Då jag är övertygad, att kammaren här kommer att så gott som enhälligt besluta i enlighet med utskottets förslag, skall jag, herr talman, till sist endast uttala den förhoppningen, att den undersökning, som skall göras, måtte gå till botten med förhållandena och se till, om det inte finns möjlighet att komma fram till ett resultat, som på ett bättre sätt än hittills löser dessa utnämnings- och befordringsfrågor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber för min del att först få uttala ett tack till herr Lundstedt för en sak. Han är ju en av landets professorer, som, såvitt jag vet, vann sin ordinarie anställning som professor rekordartat snabbt efter en lysande studiebana. Och han har i motsats till den stora massan av professorer i detta land, sedan han själv blivit välbeställd, tänkt inte bara på sig själv utan tänkt på de yngre vetenskapsidkarna, som icke äro befordrade. När man sett hela raden av svenska professorer, som, sedan de väl fått sina ämbeten, alldeles struntat i om rätt eller orätt härskar i befordringsväsendet och inte trätt in för de obefordrades synpunkter, anser jag den mannen honnör värd, som, sedan han vid 28 års ålder själv blivit installerad som professor, har år efter år legat i selen för de obefordrades sak och fullkomligt oegennyttigt sökt få fram rättvisa riktlinjer för dessa ärenden. Det ligger naturligtvis icke däri utsagt, att man i allo delar hans synpunkter. Men när en man i hans ställning träder fram och tar allt obehag, som han icke behövde taga, och måste säga saker, som reta människor, därför att han vill ha fram en sak som är riktig, då lyfter jag på hatten för honom, även om han skulle ibland taga så hårda ord i munnen, att talmannens klubba behöver falla.

Jag vill, mina herrar, erinra, att det finns en sida av denna sak, som icke berörts men som är ofantligt viktig, och det är, att när man utlyser en professur ledig, så skall det vara klart, att det skall anges, vad professurens ämnesområde egentligen omfattar. Jag säger det därför att jag har ett verkligt klassiskt fall, som belyser, hur man kan jonglera. År 1898, då professuren i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning i Lund återbesattes, ytttrade professor Thyren, att han ansåg sig rättsligen tvungen att förorda samskripspecialisten Flensburg, ehuru denne vetenskapligt vore sin medtävlande docenten Lidén underlägsen, till professurens innehavare, därför att enligt författningen professuren omfattade i första rummet sanskrit och i andra rummet jämförande indoeuropeisk språkforskning. När samma professur blev ledig nästa gång, då förklarade samme herr Thyren följande, som jag ber att få läsa upp ordagrant: »Under det jag, därest

Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)

Ang. det
akademiska
befordrings-
väsendet.
(Forts.)

det gällt en professur i enbart indologi, skulle förklara Charpentier ensam kompetent och, därest det gällt en professur omfattande sanskrit och komparativ lingvistik såsom självständiga och likvärdiga ämnen, i varje fall skulle givit honom försteget, anser jag mig nu, *i det jag uppfattar ämbetet såsom väsentligen en professur i jämförande indoeuropeisk lingvistik*, böra, med förklaring att jag finner båda sökandena fullt kompetenta, i första rummet föreslå docenten Petersson och i andra rummet docenten Charpentier». Alltså, mina herrar, samme professor Thyren, som 1898 förklarade sig rättsligt tvungen att lägga huvudvikten på sanskrit och betrakta detta som huvudämnet, han förklarade sig bortåt ett kvartsekel senare, *ehuru författningen alltjämt var densamma*, vara rättsligt tvungen att lägga huvudvikten på det, som förra gången i hans ögon var biämnet, nämligen den komparativa lingvistiken. Om det nu finns en person, som, när en professur utlyses ledig, har inriktat hela sin vetenskapliga produktion med tanke på att den ordning ämnena emellan, som gällde förra gången professuren var ledig, alltjämt skall bestå, men som, när saken skall avgöras, helt plötsligt ställes inför det hokus pokus, att ämnens inbördes ordning omkastas, då måste jag säga, att svensk mans rättssäkerhet är på ett synnerligen allvarligt sätt träd för nära. Bekostar man sina studier genom lån och kanske står med en skuldbörda på 25,000 å 30,000 kronor och helt plötsligt går miste om ett ämbete, därför att man litat på, att rangordningen mellan ämnena fortfarande är densamma, som gällde förra gången, och inrättat sig därefter, men denna rangordning godtyckligt omkastas, då råder ett förhållande, herr talman, som är så pass allvarligt, att det måste påtalas. Jag säger detta därför att, när utredningen kommer till stånd, så är det av allra största vikt, att bland de ting, som utredas, man tar med kravet på att det vid utlysandet av en professur bestämt och distinkt klargöres, vad som är lärostolens huvudämne och vad som är dess biämne, så att folk vet, vad man har att rätta sig efter.

Men så var det även en annan sak jag ville framhålla. Jag har ingen annan erfarenhet av detta än varje intresserad lekman. Som tidningsman har jag dock haft tillfälle att deltaga i åtskilliga diskussioner om dessa ting. Då är det en sak, som slagit mig, och det är det oerhörda frimureri, som har utvecklats och enligt författningen måste utvecklas på detta område. Det är ungefär som när man skall välja påve, att man stänger in kardinalerna var för sig för att begrunda i stillhet, vem de skola välja. Men här borde dock råda det förhållandet, att de sakkunniga, i stället för att skicka in förseglade omdömen som slutomdömen, som de medsakkunniga inte känna till, skulle, innan sakkunniguppsdraget är slutfört, inte bara en gång utan kanske åtskilliga gånger konfrontera sina synpunkter med varandra. På den punkten kan jag således fullt instämma i vad herr Lindskog — jag säger herr Lindskog, ty han uppträdde ju inte såsom statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet — anförde i sitt tal. Jag anser det vara en mycket, mycket viktig synpunkt, som han snuddade vid, nämligen att utredningen tar sikte på detta, att de sakkunniga, innan de definitivt utformat sin mening, skola konfrontera sina synpunkter. Ty det kan hända, såsom i de båda fall, herr Lundstedt pekade på, att en av de sakkunniga kan göra upptäckter, som de andra inte gjort, såsom nu senast varit fallet i striden om zoologiprofessuren, där sju professorer måst ingripa och säga sin oförgräpliga mening om det uppseendeväckande faktum, att man negligerat de graverande anmärkningar, som en av de sakkunniga framställt. Det är alldeles säkert, att ett brytande av den gamla slentrianen med isolering av de sakkunniga, så att de i stället komma tillsammans och diskutera igenom saken och kanske i regel kunna enas på en gemensam linje, det är alldeles säkert, att en sådan utväg är mycket praktisk. Jag vill också spørja: varför kan man inte ta och

kalla in både i sektion och fakultet och konsistorium de sakkunniga själva? Om herrarna ta och läsa igenom exempelvis striden om filosofiprofessuren eller en rad andra liknande strider, så kunna ni nästan inte undgå att le däråt, att där sitta herrar professorer och spela rollen av något slags vetenskapliga detektiver. Det skall utforskas, vad den ene eller den andre kan ha menat med sitt uttalande. Vad har Hans Larsson menat, vad har Hägerström menat, vad har Phalén menat? o. s. v. Ja, tänk, denna opraktiska svenska byråkrati, som inte i stället kallar in herrarna och frågar dem själva vid bordet: vad ha ni menat? Det är klart, att den, som skrivit sakkunnigutlåtandet, själv skall vara vittnesgill om vad han menat. Nu får man bevittna, att det skrivs långa, långa lärda avhandlingar om vad den ene eller andre sakkunnige med ett dunkelt uttryck måhända menar, då han själv, om han vore närvarande, med ett Alexanderhugg skulle kunna genomskära den gordiska knuten och tala om kanske en enklare sanning, än någon tänkt sig. Jag skulle därför önska, att utredningen tar klart sikte på att utan hänsyn till byråkratiska formalia de sakkunniga kallas in för att direkt höras om vad som varit deras mening på punkten, där klarhet begäres.

Slutligen förefaller det mig, som om det är alldeles nödvändigt i dessa ting, att man blir kvitt denna oerhörda offentliga personliga smutskastning, som förekommer här i Sverige. Jag har inte sett i något annat land ett motstycke till de svenska befordringstvisterna vid universiteten. Det är ju en produktion av avhandlingar i syfte att ställa varandra i så dålig dager som möjligt. Den ene söker nedgöra den andre på ett sätt, som är ganska oerhört. Därför glädde det åtminstone mig, när jag för inte länge sedan vid historieprofessurens tillsättning i Uppsala såg, hurusom den ena av sökandena, doktor Boëthius, när han skrev sin inläga, uttryckligen förklarade, att han inte hade minsta erinran att göra mot sin medtävlarens vetenskapliga skicklighet utan gav honom det största erkännande. Det var verkligen ett undantag, som bekräftade regeln. Jag har bevittnat, hur man, när det gällt en professur i slaviska språk, skrivit klagoskrifter på hexameter och tagit heder och ära av varandra, hur man undersökt, huruvida järnvägsbiljett var köpt för resa till andra sidan Östersjön vid ett visst klockslag en viss dag, hur rent policiära undersökningar igångsatts o. s. v. Allt detta är, tycker jag, på sätt och vis neddragande och vanhedrande för de svenska universitetens anseende både inåt och utåt. Jag är övertygad, att roten till det onda ligger väsentligen i det nuvarande systemet, att de sakkunniga fullständigt isoleras från varandra. Jag återkommer därför till detta såsom huvudfrågan. Jag tror också, att samverkan mellan högskolorna är absolut nödvändig på detta område. Att alltså både Göteborg och Stockholm tas med liksom de båda statsuniversiteten, finner jag alldeles självklart. Såvitt jag förstår, bör man nu äntligen kunna komma till ett resultat på detta område, ett resultat, som jag tror i väsentlig mån blir beroende på den goda viljan hos dem, som skola utreda, och på de närmare direktiv, som de få preciserade för sin utredning. Jag anser, att herr Lundstedts motion innehåller mycket, mycket beaktansvärda saker, liksom också herr Mosessons. Jag tycker, att utskottet varit väl njuggt, när det inte kunnat hänvisa även till motionärernas uppslag såsom beaktansvärda. Men jag förstår, att utskottet har velat vinna enighet, och på enighetens altare har man fått offra den förnuftiga åtgärden att hänvisa även till motionerna. Inte heller jag skall försöka störa enigheten och ber därför att få yrka bifall till utskottets framställning.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls, vilket beslut skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, genom utdrag av protokollet delgivas första kamaren.

*Ang. det akademiska befordringsväsendet.
(Forts.)*

§ 2.

Ang. ifrågasatt
skydd och stöd
för jordbruks-
näringen i
vissa trakter av
Norrbottens
län.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, med anledning av väckt motion angående åtgärder till jordbruksnäringens skydd och stöd i vissa trakter av Norrbottens län. Ordet begärdes därvid av motionären

Herr **Grapenson**, som yttrade: Herr talman! En person som i likhet med undertecknad har fått det ingalunda alltid angenäma uppdraget att representera rikets avlägsnaste och mest okända trakter, känner tyvärr ofta en stark frestelse att vid behandlingen av de frågor, som beröra dessa trakter, bli litet lång i sina uttalanden. Man känner, att man behöver sprida upplysning och kunskap om dessa bygder. Man vill därför inte gärna vara kortfattad. Med hänsyn till den sena timmen skall jag emellertid betydligt reducera vad jag tänkt säga och inskränka mig till det allra nödvändigaste.

I den föreliggande motionen berörs två av översta Norrlands näringsgrenar, rensköteln och jordbruket. Jag vet mycket väl, att det i allmänhet här i landet inte råder så värst höga tankar om vare sig den ena eller andra av dessa i norr förekommande näringsgrenars betydelse, men det är dock så, att de människor, som bo där uppe, äro för sin utkomst hänvisade till dessa två näringskällor. Mycket av det, som här nere i landet anses hart nära betydelselöst, är emellertid av oerhörd betydelse för människorna i dessa ogästvänliga och avlägsna trakter. Vad nu rensköteln beträffar så har den ofta råkat bliva betraktad som en kuriositet utan större betydelse för landet, en intressant kvarleva från en gången tid, ett minne, som bör bevaras. Men rensköteln är mera än en kuriositet.

Enligt den senast verkställda officiella renräkningen av år 1928 fanns det enbart i Norrbottens län — jag har fått uppgiften under behandlingen av ett liknande ärende i första lagutskottet — 240,000 renar. Värdet av en ren torde i närvarande stund få beräknas till 30 å 40 kronor. Den norrbottniska renstammen representerar sålunda en egendom på inemot 8 miljoner kronor. Årsavkastningen härå kan beräknas till 20 procent av kapitalvärdet, eller i runt tal till omkring 1½ miljon kronor om året; sålunda en betydande inkomst för dessa karga bygder. Renstammen innebär även en ingalunda föraktlig köttreserv för landet särskilt i tider, då en allmän knapphet på livsmedel kan tänkas råda. Skulle man tänka sig renskötelsns försvinnande som näringsgren i Norrbottens län, så skulle den uteblivna inkomsten på 1½ miljon kronor resultera i en sådan fattigdom i norra Lappland, att den knappast skulle kunna skildras. Därför är det för mig såsom representant för dessa bygder synnerligen angeläget, att bästa möjliga förutsättningar skapas för nu ifrågavarande näringsgren, i all synnerhet som landet därigenom i stor utsträckning bereder sig inkomst från ödemarker, vilka i annat fall intet avkasta.

Den andra näringsgrenen, som beröres i motionen, jordbruksnäringen, är för dessa nordliga bygder lika viktig och lämnar en ännu större inkomst än den förra. Jordbruksnäringens avkastning däruppe i de renskötande trakterna representerar ett vida större belopp än inkomsten från rensköteln. När jag år 1925 såsom nyvald ledamot i denna kammare framhöll, att den lapplagstiftning, som man hade slagit in på år 1917, skulle leda till stridigheter mellan lappar och bofasta, d. v. s. mellan rensköteln och jordbruket, så blev jag mera sannspädd än jag då vågade tänka mig. Mina ord ha besannats på ett häpnadsväckande sätt. Det har under hela denna tid varit tvistigt mellan de två befolkningsgrupperna. Särskilt framträdande voro stridigheterna under åren 1926 och 1928, och år 1929 har det gått så långt att skottlossning förekommit. Länsstyrelsen i Norrbottens län anslår visserligen en förhopp-

ningsfull syn på dessa företeelser och säger bl. a., att det förekommit stridigheter förut, vilka dock utjämnats. Enligt min uppfattning bottnar icke ett dylikt betraktelsesätt *nu* i en riktig kännedom om det Norrbottniska kynnnet. Jag håller tvärtom före att, när missnöjet, hatet och oviljan en gång börjat glöda i den sega folknaturen däruppe, är det icke så lätt att släcka den glöden. Jag kan medgiva, att stridigheterna icke alltid komma till ett så skarpt uttryck som under innevarande vinter, men därmed är ingalunda allt väl beställt. Den renvårdslagstiftning, som inleddes år 1917 och konfirmerades år 1928, har nogsamst sörjt för att elden under askan inte kommer att slockna. Bliva icke en del olämpliga bestämmelser i gällande lapplag snart justerade, kan det gå så långt, att dessa två näringsgrenar i de renskötande trakterna komma att väsentligen fördärva varandra.

Ang. ifrågasatt skydd och stöd för jordbruksnäringen i vissa trakter av Norrbottens län.
(Forts.)

Det är med tanke på allt detta som jag då och då har besvärat herrarna med motioner, som berört näringslivet i översta Norrland. Jag har emellertid funnit, att det icke är så lätt att vinna gehör för dylika motioner. Felet här till är emellertid icke att söka hos herrar riksdagsledamöter, ty jag har ofta här i riksdagen — såväl under enskilda samtal som i avgivna utlåtanden — konstaterat en glädjande förståelse och ett berömvärt intresse för frågor, som röra våra nordliga bygder. Nej, det är systemet, som klickar.

När jag under innevarande år motionerade om stöd för den jordbrukande befolkningen i Karesuando medelst ändrade bestämmelser för rippfångsten, så kunde framställningen icke bifallas, innerst inne — så har det uppgivits mig — av det skälet, att om bestämmelserna hade ändrats i enlighet med motionens syfte, så skulle en inbringande jakt på ripa för stående hund företrädesvis i Jämtland blivit omintetgjord. Jämtland blev sammankopplat med Karesuando. Man skulle lika gärna kunna sammankoppla Jämtland med Skåne, ty avståndet dit från Jämtland är ungefär lika stort som till Karesuando. Man kunde väl då också utfärda likadana jaktbestämmelser för Jämtland och för Skåne? Men vi hava här i landet en alltför stor benägenhet att pressa in landsdelar, särskilt i Norrland, vilka borde hava sin egen sär-lag, under gemensamma bestämmelser. Man förbiser så lätt de olikartade förhållandena där uppe och beaktar icke tillräckligt, med vilka svårigheter de människor kämpa, som bygga och bo längst upp i norr. Alltså, sär-lagstiftning, mina herrar, för dessa nordliga trakter i högre grad än vad nu är fallet. Vidare vill jag i detta sammanhang påpeka, att tjänstemannakåren där uppe i stor utsträckning rekryterats med unga krafter. Dessa äro visserligen starka, friska och arbetskraftiga, men det ungdomliga tjänstenitet och ålderns mognade erfarenhet följas lika litet åt, när det gäller tjänstemännen som när det i allmänhet är fråga om andra människor. När så dessa unga krafter — vi ha haft många duktiga sådana där uppe — mognat i erfarenhetens skola och lärt sig att förstå traktens säregna behov, så har tiden ofta varit inne för dessa personer att vinna transport till sydligare delar av landet för att efterträdas av nya med våra avlägsna trakter mindre förfarna tjänstemän. Jag säger detta med tanke på att en del av de yttranden, som våra myndigheter där uppe avgiva, icke alltid äro sådana, som de skulle hava varit, om de blivit avgivna av i ortens förhållanden väl förfarna och i tjänsten mognade personer. Detta säges icke i syfte att klandra någon; endast i avsikt att belysa varför det ofta är så svårt att vinna gehör för de mest berättigade krav från dessa avlägsna bygder. Vederbörande tjänstemän handla säkerligen efter bästa förstånd; felet ligger i systemet och icke hos den enskilde tjänstemannen.

Norrbottens län är slutligen ett stort län. Det upptager en areal, som utgör cirka en fjärdedel av Sveriges rike. Inom detta län råda också mycket olikartade förhållanden. Jag förstår, att den sak, jag nu tänker på icke är möjlig att snart genomföra, men den tiden kommer, då alla parter finna

Ang. ifrågasatt
skydd och stöd
för jordbruks-
näringen i
vissa trakter av
Norrbottens
län.

(Forts.)

sig bäst betjänta med tanken att dela detta oerhörda län, som är så stort, att det inrymmer 6—7 av de sydliga länen i vårt land. Det synes mig icke i allo lyckligt, att länets centrala myndigheter äro förlagda till länets sydligaste del, den bördigaste och lyckligaste delen. Hur samvetsgranna och nitiska där boende ämbets- och tjänstemän än äro, de äro dessutom mycket arbets- tyngda, så kan det inte undvikas, att de i sina utlåtanden ledas av synpunkter, som i första hand kunna anläggas på dessa lyckligare lottade delar av länet. De giva sig icke tid, och de kunna icke se på de avlägsna trakterna där borta, 30—40 mil i periferien, med de ögon dessa traktors intressen skulle kräva. Jag påpekar detta i avsikt, att de herrar riksdagsmän, som i en framtid komma att ställas inför Norrbottensfrågor, måtte välvilligt och tillbörligt beakta nu anförda omständigheter, vilka på ett så dominerande sätt gripa in i våra nordligaste landsdelars liv och utveckling.

Den behandling, som detta ärende rönt i utskottet, är ur många synpunkter berömvärd, och det synes mig troligt, att utskottet skulle hava kommit att tillstyrka motionen, därest icke riksdagen tidigare i år bifallit en motion, behandlad i första lagutskottet, vilken delvis omfattar min nu föreliggande motion. Jag erkänner också villigt, att den av riksdagen redan beslutade skrivelsen till Kungl. Maj:t i viss mån synes vara ägnad att lösa den fråga, som nu behandlas. Men min motion omfattar mera än vad riksdagen skrivit om. Ty i motionen inrymmas icke blott de frågor, som blivit berörda i dess motivering. Dit hör också ärendet om ripfångsten i Karesuando. Även frågan om fraktlindring å hö för jordbruket i övre Norrbotten, behandlad sistlidna lördag, är att räkna som en stödåtgärd för jordbruket i renskötande trakter. Det hade varit önskvärt, att alla dessa förslag till förbättrande av befolkningens ställning i översta Norrbotten, där kampen för tillvaron är så hård, hade blivit föremål för utredning. Men då riksdagen tidigare sålunda delvis bifallit min motion och då utskottet på denna grund ej kunnat biträda densamma, förstår jag, att det icke nu lönar sig att begära mera och skall jag därför, herr talman, i förhoppning om att såväl Kungl. Maj:t som den blivande utredningen beaktar, vad utskottet i nu föreliggande utlåtande anför, avstå från att yrka bifall till min motion.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 3.

Ang.
införande av
folkregister
m. m.

Härefter upptogs till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, med anledning av väckt motion angående åtgärder för införande av folkregister m. m.

I anledning av en utav herr *Molander* inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 381, angående åtgärder för införande av folkregister m. m., hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning rörande åtgärder för införande av folkregister och därmed i samband stående frågor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag skall be att med några ord få rekapitulera något av denna frågas behandling i riksdagen. Som de flesta av oss torde erinra sig, väcktes av herr Månsson i Erlandsro år 1925 en motion, däri begärdes utredning, huru vi skulle kunna få s. k. kyrkoskrivningsböcker. Vi veta, att utskottet avstyrkte motionen och att den avslogs av andra kammaren. Frä-

gan kom ej längre. Nästa år kom herr Månsson med en likartad motion, där han begärde en allsidig utredning rörande åtgärder i syfte att ernå effektivare personalbokföring i riket. Den gången visade sig vederbörande utskott, det fjärde tillfälliga, mera välvilligt och tillstyrkte en skrivelse, ett förslag, som andra kammaren för sin del biträdde. Utskottet uttalade då, att det funnes exempel på brister i det moderna samhällsmaskineret, bottnande i den osäkerhet, som vidlåder nuvarande system för registrering av vårt lands befolkning. Det är märkligt att i motsats till detta läsa, vad första kammarens andra tillfälliga utskott yttrat. Det framhöll, som vi se på sid. 4, att den svenska folkbokföringen fyllde i allmänhet otvivelaktigt högt ställda krav på tillförlitlighet och ordning. Och det kunde ifrågasättas, om något land i världen hade en folkregistrering, som vore överlägsen den svenska. Därmed vore ej sagt, att ej brister funnes i vår, men den står i främsta rummet. Detta framgår av första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, och sedan framhåller samma utskott, att därest det skulle visa sig, att en effektivare personalbokföring vore av nöden — och det ämbetsverk, som därvidlag skulle kunna göra de bästa erfarenheterna, vore ju pensionsstyrelsen — så finge det ankomma på detta ämbetsverk att gå i författning om att ändringsförslag, som tillgodosåge ämbetsverkets krav, underställdes Kungl. Maj:ts prövning.

Herr talman, jag är härmed framme vid huvudskälet för att yrka avslag på utskottets hemställan. Jag anser, att en så pass komplicerad fråga ej skall upptagas enbart på grund av en enskild motion, utan att det skall vara de erfarenheter, som de av personbokföringen berörda ämbetsverken göra, som skola ligga till grund. Det är därifrån, som dessa åtgärder eller en dylik utredning, som kan vara påkallad, bör igångsättas. Emellertid vill jag framhålla, huru från första kammarens andra tillfälliga utskott det redan år 1926 sades, att därest en fullständig omläggning av nu gällande bokföringssystem med anledning av utredning möjligen skulle komma till stånd, *denna omläggning torde i sin tur åsamka stat och kommun betydande utgifter*. Jag skall återkomma till detta om ett ögonblick.

År 1928 rönt en liknande motion, framförd av herr Sjöblom i första kammaren och av samma motionär som förut i andra kammaren, samma oblida öde. Då hänvisade man till formella skäl, till de uppbördssakkunnigas utredning, och därför avslagos motionerna av kamrarna.

Sedan kom, som vi känna till, den 30 juni i föl de uppbördssakkunnigas förslag, och utskottet refererar på sid. 5, 6, 7 och 8 detta. Det torde kunna anses onödigt att kritisera förslaget som sådant, då det ej rönt någon vidare gynnsam press. Men då man onekligen, som utskottet också skriver, ej kan undvika att taga hänsyn till de riktlinjer, som uppbördssakkunniga framlagt, vill jag erinra om ett och annat, som där säges. Det säges på sid. 6, att »tiden synes vara inne för upprättande av en civilbokföring, förlagd till ett fåtal platser och inrymmande alla de uppgifter, som ur förvaltningssynpunkt äro erforderliga». Vad är det för platser? Jo, det heter i slutet på sid. 7, att de sakkunniga föreslå, att »registreringen centraliseras länsvis och förläggas till länsstyrelserna. Göteborg och Malmö böra däremot med hänsyn till sin storlek utgöra självständiga registreringsområden.» Jag understryker denna erinran för att visa, hur befogat det var, när första kammaren varnade för denna oerhörda utgift, ty man måste förstå, att icke lära våra länsstyrelser med nuvarande personaluppsättning få tid och tillfälle att sköta denna nya folkregistrering. Det måste föranleda en utsvällning av länsstyrelsernas personal, och vi skulle alltså få räkna med en betänklig utvidgning av vår ämbets- och tjänstemannakår. Frågan är alltså: kompenseras denna dryga och stegrade utgift av de vinster man hoppas på? Det är detta, som är knuten i det hela och som ger mig anledning att ytterligare något se på vad de sakkunniga säga. De

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

säga, att reformarbetet kommer att inriktas på åstadkommande av noggranna och i rätt tid angivna uppgifter från allmänheten. Det är det viktiga att få riktiga och i rätt tid angivna noggranna uppgifter från allmänheten. Men jag kan ej begripa, hur man genom en sådan stor apparat, liksom utspänd över hela riket, skall kunna tillförsäkra sig bättre och i rättare tid angivna uppgifter från allmänheten. Ty på vilken punkt är det, som det hakat sig i folkregistreringen? Jo, min erfarenhet under 20 eller 21 års verksamhet är den, att en del personer, när de flytta från en församling, uraktlåta att taga ut sina flyttningsbetyg. Flyttar man in i en mindre kommun, kan det snart bli känt, och försummelsen kan bli rättad. Men flyttar man till Göteborg eller Stockholm eller någon annan storstad och det kanske ej finnes någon i den gamla hemkommunen, som vet den flyttandes adress, och om så det sker en försummelse från fastighetsägaren i den nya kommunen, blir det visserligen ett fel, och detta påtalar pensionsstyrelsen. Folk blir mantalsskrivet på felaktig plats. Men jag trotsar vilket system som helst att råda bot på sådant. Den bot man skall råda tror jag, att man kan få på ett helt annat och billigare sätt. Nu för tiden ha vi i våra kommuner fått en betydligt skärptare och noggrannare ordning i fråga om folkbokföringen än förr. Det är beroende på kända sociala och ekonomiska förhållanden. Tänk blott på, hur det råder — det kunna många kommunalmän intyga — en sorts kommunalprotektionism. Man skyddar sina gränser, så att det ej får flytta in någon olämplig person. Det finnes ej många svenska socknar, där det ej etablerats ett mycket gott och fruktbarande samarbete mellan fattigvårdsstyrelsen och pastorsexpeditionen, där man med hjälp från restlängder och stadsvaktmästares eller fjärdingsmäns uppgifter om var den flyttandes adress är att finna söker få vederbörande skriven på rätt ort. Det är ej minst med tanke på hemortsrätten, som man är noga att få vederbörande skriven i rätt socken. Man är kvick och påpasslig i detta stycke, och detta har under de senaste åren åstadkommit en verklig storstädning i kommunerna, som man ej tyckes ha observerat i utlåndet. Min erfarenhet är, att sättet att *avhjälpa de brister, som finnas*, särskilt i större städer — det är märkligt att man talar om att det är så goda förhållanden i Stockholm med dess mantalskontor, och ändå finnes ingen kommun i landet, där procenten av obefintliga är så stor, även relativt sett, som i Stockholm — *det är att få skärpta och strängare bestämmelser för försummelse att i rätt tid uttaga och i rätt kommun lämna dessa flyttningsbetyg*. Nu råda mycket anspråkslösa förhållanden. En fjärdingsman kan t. ex. på prästens anmodan med 3 kronor bötfälla den försumlige, som icke lämnar in sitt betyg. I stad är det 5 kronor. Detta tillämpas ofta icke och allra minst i fall det i en stor kommun vistas en person, som icke blir mantalsskriven där. Om ej en fastighetsägare följer lagens föreskrifter och vid den s. k. förskrivningen, d. v. s. en förrättning motsvarande det gamla husförhöret, uppger dem, som äro boende i hans fastighet, kan ingen veta, att t. ex. i Stockholm på den och den gatan i det och det huset bor en person, som egentligen är kyrkoskriven i Gränna men som skulle vara skriven i Matteus eller vad för församling det nu är i Stockholm. Om sådana fall av uraktlåtenhet och försummelse bestraffades på ett effektivt sätt — ty då kunna de civila myndigheterna bötfälla en sådan person nog så kännbart — så skulle det på de försumliga verka ofantliga effektivt. Detta i förening med den kontroll, som fattigvårdsstyrelsen i samarbete med pastorsämbetet utövar, är enligt min erfarenhet det billigaste och effektivaste sättet att hålla reda på dessa vagabonderande människor, som det närmast är fråga om.

Jag skulle också vilja säga, att uppbördssakkunnigas förslag har också för-
anlett yttranden såväl från pensionsstyrelsen som från statistiska centralbyrån. Statistiska centralbyrån säger något ganska besynnerligt, som refereras på sid. 9. Man vitsordar de av de sakkunniga framförda bristerna i folkbokfö-

ringens effektivitet och säger, att flyttningarna inom en och samma församling icke anmälas mer än en gång om året. Jag vädjar till här närvarande kommunalmän, av vilket värde skulle vara att få anmälan oftare? De flesta människor flytta icke årligen och de, som flytta, flytta ej mer än en gång under året. Om en person flyttar mer än en gång, kan jag icke begripa, att det skall tjäna något rimligt ändamål, att det ögonblickligen skall rapporteras till något ämbetsverk. Om man nu i regel flyttar den 1 oktober eller däromkring, så måste enligt lagen denna flyttning inregistreras med stöd av de uppgifter, som fastighetsägarna i stad lämna vid förskrivningen, vilken i sin tur ligger till grund för den blivande mantalsskrivningen. Kan man få dessa uppgifter en gång om året, är det väl det allra viktigaste. Om det finnes människor, som hålla på att flytta tre, fyra gånger om året, att det allmänna då skall registrera dessa sällsynta fall, det vet jag, som sagt, ej vad det fyller för ändamål. Jag förstår ej vad socialstyrelsen eller något annat ämbetsverk skall ha för intresse av detta. Socialstyrelsen säger verkligen något om den saken, då man talar om betydelsen av en närmare belysning av arbetsmarknadens och bostadsmarknadens temporära och lokala växlingar. Jag undrar, om det icke är att driva den statistiska exaktheten nästan in i absurdum i ett fall sådant som detta. Nu säger visserligen utskottet självt, att det erkänner, att den svenska folkbokföringen uppfyller högt ställda krav på tillförlitlighet och ordning. Men man menar, att förhållandena nu så ändrats, att det icke längre är praktiskt möjligt att med tillhjälp av gällande förordningar få till stånd en tillförlitlig registrering av befolkningen. Jag vågar helt vanvördigt fråga: hur vet utskottet detta? På vad sätt kan utskottet veta, att det klickar här? Jag vågar absolut hävda, att det klickar icke i annat fall, än när det gäller den vagabonderande delen av befolkningen, som är så pass liten. Och om man har dessa människor inregistrerade, låt oss säga, för Värmlands del i Karlstad, i ett slags länsregister, och på motsvarande sätt i övriga län, och dessa personer försumma att anmäla de förändringar i deras så att säga civilt registrerade leverne, som behöva anmälas, så äro bristerna fortfarande desamma ändå. Jag kan icke förstå annat, än att om man skall få någon större effektivitet, får man tillgripa *mera fiskaliska åtgärder mot denna försumliga grupp av medborgare.*

Utskottet säger också, att svårigheterna synas ha uppkommit genom befolkningens under senaste årtionden oerhört ökade rörlighet, som man anser komma att tilltaga i omfattning och vålla ökade svårigheter. Jag menar, att detta är ett något generellt påstående, som man ej alls kan styrka. Utskottet säger, att enbart denna omständighet kunde utgöra tillräcklig motivering för en utredning av den föreliggande frågan. Jag tycker, herr talman, att det är ett ganska lättvindigt sätt att så där generellt påstå, att därför att den allmänna rörligheten i vårt land blivit större, kan man förmoda, att svårigheterna med folkregistreringen bli så stora, att de komma att bli vederbörande övermäktiga, och att redan den omständigheten är motiv nog att sätta igång en utredning. Jag tycker, att på så lättvindiga grunder skall man ej ge sig i kast med en sådan historia som denna.

Så säger utskottet, att riksdagen varje gång förevarande ämne varit under behandling uttalat önskvärdheten av en utredning i motionens syfte. Det är kanske litet för välvilligt talat om vad riksdagen gjort för varje gång. Ty åtminstone har första kammaren varje gång avslagit hela detta projekt, och jag håller alltså på första kammarens principiella uttalande år 1926, att det bör tillkomma vissa centrala ämbetsverk, som närmast äro berörda av folkbokföringen, att göra de framställningar till Kungl. Maj:t, som deras erfarenhet motiverar, och vidare, att detta förslag i vart fall måste både för stat och kommuner medföra en dryg och betungande utgift.

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

Så vag och diffus, så allmän och så svävande, som utskottets kläm är, finner jag det synnerligen betänkligt, om andra kammaren skulle godtaga detta.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Holmström* och *Jansson* i Edsbäcken.

Herr *Olson* i Göteborg: Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttrycka en viss förvåning över det livliga motstånd, som tagit sig uttryck i den föregående ärade talarens anförande. Vi ha inom utskottet, när denna fråga behandlades, infordrat yttranden över densamma, alla välvilligt stämda mot utredningsförslaget, och vi ansågo, att frågans uppläggning inom riksdagen var sådan, att det var naturligt, att en utredning nu kommer till stånd.

Vi ha nu icke intagit en sådan ståndpunkt till själva sakfrågan, att en kritik av vår inställning kan anses befogad. Jag vill dock understryka, att andra kammaren en gång beslutat utredning i ämnet. Första kammaren gick då emot utredningen under hänvisning till de uppbördssakkunnigas påbörjade arbete. Utöver åberopande av den sittande utredningen såsom skäl för ett uppskov tillfogade första kammaren som ytterligare skäl hänsynen till de kostnader, som skulle följa såväl av utredningen som av detta system överhuvud. Frågan föll då. Nästa gång den kom upp böjde sig andra kammaren för det skäl för uppskov, som första kammaren ansåg den pågående utredningen från de uppbördssakkunnigas sida utgöra, men vidhöll i övrigt sin uppfattning om behövligheten av en utredning och delade sålunda ej första kammarens betänkligheter rörande kostnadsfrågan. När uppbördssakkunniga blevo färdiga med sin utredning, låg det väl nära till hands att anse tiden nu vara mogen för att taga upp saken, i synnerhet som det från olika håll — det bär utskottsutlåtandet vittne om — inkommit yttranden som utvisa, att brister finnas i det nuvarande systemet.

För oss i utskottet har det också varit rätt lätt att sätta oss in i denna uppfattning. Även om vår folkbokföring grundar sig på tvåhundraårig hävd, ha dock förhållandena under de sista decennierna blivit väsentligt förändrade på grund av skäl som ofta påpekats, nämligen den betydande flyttningen till städerna och den ökade rörligheten hos befolkningen. Andra omständigheter, som i modern tid tala för att en utredning bör komma till stånd, är den förändrade inställning staten tagit till individen i åtskilliga sociala avseenden. Sålunda har pensionsstyrelsen föranletts att lägga upp ett stort register år 1912. Även socialstyrelsen har haft anledning att syssla med dessa saker. Men viktigast och mest behövt förefaller ett register vara från uppbördsmyndigheternas synpunkt. De uppbördssakkunniga ha också givit uttryck åt den uppfattningen, att reformer äro ofrånkomliga, därest ett förbättrat uppbördssystem skall kunna uppnås, och de yttra vidare, att »tiden synes vara inne för upprättande av en civil folkbokföring, förlagd till ett fåtal platser och inrymmande alla de uppgifter, som ur förvaltningssynpunkt äro erforderliga». De sakkunniga äro sålunda på det klara med att en folkbokföring efter moderna principer bör inrättas.

Nu bekräftas detta de uppbördssakkunnigas uttalande beträffande bristerna i det nuvarande systemet och nödvändigheten av ett nytt system av samtliga hörda myndigheter: pensionsstyrelsen, statistiska centralbyrån och socialstyrelsen, men ingen av dessa myndigheter vill å andra sidan bygga på det förslag, som de uppbördssakkunniga uppgjort. Socialstyrelsen anser, efter att ha påvisat, att det finns luckor i de uppbördssakkunnigas förslag, att man bör verkställa en till grunden gående utredning i frågan. Utskottet har gått denna hemställan till mötes genom det uttalande, som återfinnes i slutet av utskot-

tets motivering, att det är önskvärt och angeläget, att utredningen kommer att fatta ståndpunkt till alla de frågor, som sammanhånga med ordnandet av en modern folkbokföring jämväl ur kostnads- och organisationssynpunkt. Därmed ha vi velat ge uttryck åt detsamma som pensionsstyrelsen uttalat, nämligen att det bör verkställas en till grunden gående utredning.

Statistiska centralbyrån förordar också en förutsättningslös utredning. Detta har utskottet tagit fasta på genom att icke följa motionären ända därhän, att man säger ifrån, att under alla förhållanden ett nytt system bör komma till stånd, utan uttryckt saken så, att den blivande utredningen får klarlägga, huruvida det är möjligt att nå det åsyftade målet genom att med bibehållande av det nuvarande systemet vidtaga förbättringar i syfte att öka effektiviteten eller om man blir nödsakad att övergå till ett nytt system. Därmed har hela frågan tagits upp till allsidig prövning, och det kan väl icke vara annat än riktigt att saken, som upprepade gånger varit före i kammaren med resultat, att kammaren uttalat en bestämd önskan om utredning, nu blir föremål för en dylik undersökning. Jag har mycket svårt att förstå den föregående talarens tankegång, att frågan är av den betydelse, att beslut icke bör fattas på grundval av en enskild motionärs framställning. Alla de myndigheter, som jag är övertygad om att herr Hallén anser böra vara avgörande på detta område, ha ju med anledning av denna enskilda motion enstämmt och enhälligt tillstyrkt densamma. Jag finner sålunda övervägande starka skäl tala för att på detta viktiga område en utredning kommer till stånd. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Då jag begärt ordet i denna fråga, ligger det nära till hands att framhålla, att jag har en viss erfarenhet på detta område. Jag har i ett 20-tal år varit pastor i en storstadsförsamling och har en pastorsexpedition, omfattande ungefär 36,000 personer. Detta gör, att jag icke kan underlåta att yttra mig i ärendet.

Jag beklagar, att de uppbördssakkunnigas betänkande fått så litet kontakt med det verkliga arbetet med civilregistrets förande i vårt land. Jag tror, att, om denna kontakt varit större, förslaget överhuvud icke skulle ha framlagts. Nu yttrade den siste ärade talaren, min bankkamrat, att det icke är de uppbördssakkunnigas betänkande, som skulle ligga till grund för utredningen. Jag ber dock att få erinra om att det var till detta väntade betänkande man förra gången hänvisade i kammaren, och att det är därpå utskottet i år i stort sett byggt sitt utlåtande. Jag anser, att det skulle vara ganska olyckligt, om de uppbördssakkunnigas förslag på något sätt bleve grundval för denna utredning. Man kan ju icke gärna undgå att vid utredningen taga hänsyn till det som utskottet skrivit i sitt betänkande. För att visa herrarna, vad detta betyder, skall jag be att få lämna några detaljer till de stora linjer, som herr Hallén nyss drog upp.

Jag vill dock genast säga, att jag är övertygad om, att medborgarboken, för vilken jag talat redan förut här i kammaren vid ett eller två tillfällen, skulle vara synnerligen viktig för vår befolkning att kunna ha till hands, ehuru jag icke riktigt sätter tilltro till den tanke, som man därmed förbundit, nämligen att de s. k. åldersbetygen i så fall skulle i mycket hög grad minskas. Om herrarna anade, hur man skall ha åldersbetyg till allting — för syften som en medborgarbok icke gärna kan utnyttjas till. Man behöver dem för hart när alla livets förhållanden. Skall man ha extra tilldelning på en motbok, så nog måste det skrivas ett åldersbetyg, och skall man söka tjänst eller börja en affär, så är det på samma sätt. Jag skulle kunna nämna en massa liknande saker, och jag tror icke, att man skulle vinna någon synnerligen stor lättnad, som kunde kompensera det mycket ökade arbetet med utskrivande av dessa

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

medborgarböcker och förändret av dem. Men som sagt: medborgarboken skulle ha så stor betydelse för den enskilde, att jag i det hänseendet icke har något att invända.

Om jag däremot går till andra delar av de sakkunnigas förslag, vill jag erinra om, att de föreslagna mantalskontoren skulle få en mycket omfattande uppgift — jag menar mantalskontoren i länsstäderna. De skulle föra ett *folkregister*, som skulle praktiskt taget innehålla samma uppgifter som församlingsböckerna, vidare ett *adressregister*, som endast omfattade själva adresserna, ordnade efter bokstavsordning med män och kvinnor i skilda serier, vidare ett *register över obefintliga*, ytterligare ett *arkivregister*, som innehölle alla från länet avflyttade, och slutligen står det en ganska skrämmande rubrik: »i övrigt erforderliga register». Detta sista uttryck öppnar en ganska vidsträckt utsikt över denna registrering!

Ser jag sedan efter, huru det hela är lagt, finner jag, att det är så överkligt och opraktiskt ordnat, att jag misstänker, att det skulle vålla hart när uppror, om det genomfördes på vissa områden. Jag skall bara redogöra för, huru en flyttningshistoria skulle tillgå. Jag vill då först nämna, att om en person för närvarande skall flytta från t. ex. Ystad till Haparanda, går han endast in på pastorsämbetet i Ystad, begär och får flyttningsbetyg och lämnar in detta i Haparanda, varefter det kommer ett meddelande till pastorsämbetet i Ystad. Nu skola herrarna höra, huru man föreslår, att det skall gå till — jag får läsa upp det, ty jag kan icke hålla det i huvudet. Det kommer en som begär flyttningsbetyg till pastorsexpeditionen i låt oss säga Ystad. Han skall då avlämna utflyttningsanmälan i tre exemplar jämte sin medborgarbok. Pastor i Ystad förser medborgarboken med anteckning om att utflyttningsanmälan gjorts, återställer den omedelbart till ägaren samt utskriver och överlämnar till honom hans flyttningsbetyg. Därefter aviserar han dels pastorsämbetet i Haparanda, dels mantalskontoret i det egna länet, som å sitt folkregisterkort gör anteckning om att anmälan om utflyttningen inkommit men i övrigt till vidare icke vidtager någon åtgärd. När den flyttande anlant till Haparanda, skall han inom fjorton resp. åtta dagar till pastor i Haparanda inlämna, i tre exemplar, inflyttningsanmälan, flyttningsbetyget och medborgarboken. Pastor i Haparanda inskriver hans flyttningsbetyg i sina böcker, gör i medborgarboken anteckning om inflyttning samt insänder två exemplar av inflyttningsanmälningen jämte medborgarboken till mantalskontoret i sitt län. Mantalskontoret i Norrbottens län utskriver med ledning av medborgarboken nytt folkregisterkort och adressregisterkort, översänder medborgarboken i rekommenderat brev till ägaren, aviserar dels pastorsämbetet i Ystad, som nu stryker den utflyttade ur sina böcker, och dels mantalskontoret i Malmöhus län, som nu överför den utflyttades kort till arkivregistret. — Sedan var det inte mera! Men tänk nu, mina herrar, om det händer att, sedan allt är utskrivet för en resa till Haparanda, vederbörande kommer och lämnar in sitt flyttningsbetyg i t. ex. Södertälje. Då törs jag icke åtaga mig att tala om, vilket oerhört omfattande skriversi detta komme att medföra.

Jag har velat nämna detta för att visa, huru opraktiskt det hela i själva verket är lagt, och jag upprepar, att jag är rädd för att förslaget kommer att läggas till grund för en sådan utredning. Jag tror icke, att hela denna dubbla bokföring kommer att tjäna mycket till. Vad är det alltihop hänger på? Jo, det är naturligtvis att få folk att anmäla sina flyttningar. Men detta kan man göra, vare sig det är ett eller två register. De bestämmelser om böter eller viten, som nu gälla, äro fullkomligt ineffektiva, och det är sålunda tillämpningen på det området, vare sig man har registren på det ena eller andra sättet, som är det huvudsakliga, om det nu skall vara absolut nödvändigt att följa en person, som flyttar kanske fem, sex gånger under årets lopp inom

samma församling, något som åtminstone i storstäderna händer ganska ofta.

Jag försäkrar också, att detta kommer att bli en mycket dyrbar historia. En länsstyrelse gjorde en utredning om, huru mycket folk man behövde för att sköta saken enligt det nya förslaget. Utgående därifrån gjorde en mycket vederhäftig och erfaren man en utredning — jag har icke själv kontrollerat den, men jag har tilltro till vederbörandes förmåga och erfarenhet — som visade, att det skulle komma att behövas åtminstone ett par tusen personer för att sköta denna stora centralregistrering. Sedan erinrar jag om, att det även skulle bli en mycket stor belastning av postverket liksom en betydande ökning av arbetet på pastorsexpeditionerna.

Här har nämnts pensionsstyrelsen. Jag är övertygad om att pensionsstyrelsen icke skulle ha den nytta av förslaget som man antagit. Jag tänker, att de som ha erfarenhet av pensionsstyrelsens arbete tycka, att det är en mycket underlig styrelse med dess till synes småaktiga skrivelser med begäran om undersökningar angående rätt oväsentliga saker. Om det är en gammal pensionär, som skrivit på sin begäran om pension, att han är född den 20 september ett visst år, och pensionsstyrelsen sedan får uppgift i prästbetyget om att han skulle vara född den 19 september, blir det en stor rannsakan, tills man kommer tillbaka till födelseboken och kan konstatera, vilken uppgift som är den riktiga. Detta kan synas vara underligt, men det beror på att pensionsstyrelsen har sitt register upplagt efter födelsedag, varför denna noggrannhet är nödig. Allteftersom tiden lider, komma emellertid dessa saker att klaras upp av sig självt. Pensionsstyrelsen kommer snart nog att få sina krav tillgodosedda. Nu rör det sig om gamla födda för 60—70 år tillbaka. Nu för tiden har folk bättre reda på födelsedagarna än förr och pastorsexpeditionerna ordna med synnerlig noggrannhet alla sådana saker. Fel komma naturligtvis under alla förhållanden att inträffa, ty sådant kan man aldrig undgå.

Denna föreslagna dubbelbokföring kommer inte att avsevärt förbättra det nuvarande systemet, men kommer att medföra betydande kostnader. Det är skäligen onödigt, och jag tror icke, att man genom denna oerhört utvecklade byråkratiska apparat kommer till något bättre resultat. Det önskade resultatet nås endast genom att hålla efter folk. Då vill jag erinra om huru hart när omöjligt detta är, om man icke tillgriper effektiva böter. Vilket måste ske på helt annat sätt än nu, men det är väl en åtgärd, som man drar sig för i de allra flesta fall. Skall folkregistreringen läggas efter de linjer, varefter uppbördssakkunniga upplagt frågan, tror jag alltså, att det blir dyrbart och ineffektivt. Det finns icke något skäl att gå den vägen. Nu svaras det av utskottets ärade ordförande: Det är icke meningen att följa uppbördssakkunniga. Vid riksdagsskrivelse om utredning blir det i regel det föreliggande åberopade betänkandet, som man kommer att falla tillbaka på vid utredningen. Jag vill också instämma med en föregående talare, att på många år icke framlagts ett betänkande, som mötts av så skarp kritik som detta uppbördssakkunnigas förslag. Det får nog göras om, när yttrandena från alla håll komma in. Det är intet skäl att binda sig vid detta betänkande, vilket vi nog i realiteten komma att göra med ett bifall till utskottets hemställan. Man gör enligt min mening klokast att, såsom läget nu är, förena sig med herr Hallén i hans avslagsyrkande.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Molander: Herr talman! Om jag hänvisar till motionen, till de hörda myndigheterna och det utskott, som har handlagt detta ärende, samt till det

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 33.

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

anförande, som utskottets ordförande, herr Olson, nyss höll, har jag föga att tillägga. Det har emellertid ifrån två talare, båda präster och på sätt och vis därför parter i saken, framförts en hel del betänkligheter mot den här frågan. Jag torde kunna med skäl säga, att det icke är fråga om att komma själva prästerskapet eller dess ämbetsuppgifter till livs i något som helst hänseende, i annat avseende än i vad det gäller själva folkregistreringen. När också herr Hallén och, efter vad jag kan förstå, även den siste ärade talaren förmenade, att utskottet på mycket lättvindiga grunder tillstyrkt bifall till motionen och vad den innebär, måste jag säga, att sällan har väl ett ärende legat på kammarbords så väl motiverat och tillstyrkt som detta. Jag förmodar, att herr Hallén väl ändå icke kan förbise vad pensionsstyrelsen, statistiska centralbyrån samt socialstyrelsen här anført. Pensionsstyrelsen har i sitt utlåtande, som finns refererat i utskottsutlåtandet, framhållit, »att det torde numera med hänsyn till den betydande utveckling, som vårt samhällsliv särskilt under de senaste årtiondena undergått, med fog» — märk väl — »kunna ifrågasättas, huruvida landets folkbokföring fortfarande nöjaktigt motsvarar de alltjämt ökade krav, som måste ställas på densamma i fråga om tillförlitlighet, användbarhet och effektivitet». Jag tänker mig, att detta pensionsstyrelsens utlåtande icke kan betecknas såsom varande lättvindigt. Den säger vidare, att det är ingalunda en ovanlig företeelse »att personer samtidigt bliva mantalskrivna på två håll, och att personer bliva överhoppade vid utskrivandet av kyrkoböcker och mantalslängder. I vartdera av dessa hänseenden», heter det vidare, »torde felaktigheterna avse åtminstone ett tiotusental personer årligen.» Det är väl ändå icke så litet, att man kan säga, att det är lättvindigt, när tiotusentals personer årligen fullständigt försvinna ur kyrkobokföringen eller också dubbelskrivas. Vidare har pensionsstyrelsen tillstyrkt bifall till detta förslag med hänvisning till att ett folkregister med fördel kunde komma till användning vid en mångfald olika förvaltningsuppgifter.

Statistiska centralbyrån har också uttalat sig för en förutsättningslös utredning angående folkregistreringen, och socialstyrelsen har i likhet med pensionsstyrelsen och statistiska centralbyrån framhållit, »att befolkningens alltmer tilltagande rörlighet och växande försumlighet beträffande anmälningar om flyttning medfört, att kyrkoböckernas uppgifter om befolkningens faktiska vistelseort blivit mindre tillförlitliga än förut varit fallet, och att i detta avseende rättelse i blott ringa utsträckning kunde ernås genom de årligen förekommande mantalsskrivningarna». Möjligen är det detta, som uppkallat herrar Hallén och den siste ärade talaren, men detta är ju intet klander mot prästernas sätt att sköta folkregistreringen utan det är desto mera ett klander, som riktar sig mot befolkningens faktiska och växande försumlighet att göra anmälningar om sin vistelseort. Och detta har väl varit vägledande för socialstyrelsens uppfattning att man genom en utredning åtminstone borde försöka få fram ett förslag till en bättre folkregistrering. Socialstyrelsen har sålunda anført, att det finnes fog för en hemställan om bifall till motionen och framhåller vidare, att styrelsen ävenledes har »understrukit, att tillkomsten av en förbättrad registrering av befolkningen är av betydelse på flera olika sätt, enär densamma utgör grundval för befolkningsstatistiken, vilken i sin ordning tjänar som bakgrund och stöd för styrelsens socialstatistiska undersökningar o. s. v.»

Herr Hallén framförde, såvitt jag kunde fatta honom, att detta skulle bli en rätt så dyrbar historia tillfölje dubbelbokföring o. s. v. Jag tycker emellertid, att då så pass vägande omständigheter föreligga som ett tillstyrkande av samtliga dessa hörda myndigheter samt enhälligheten hos ett utskott, det väl icke borde vara så förfärligt ekonomiskt äventyrligt att företaga en förutsättningslös utredning. När en sådan utredning föreligger, är det ju möjligt att såväl

kyrkoherde Hallén som kyrkoherde Pehrsson ha större skäl än nu att komma fram med kritik av vad som då föreligger.

Jag skall, herr talman, icke för närvarande säga mera. Jag hoppas emellertid, att, när andra kammaren tidigare har bifallit liknande framställningar, och när det skäl, som förut förefunnits för avslag från första kammaren, icke längre finnes, andra kammaren nu skall gå med på detta utredningskrav och ävenledes första kammaren. Jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

Herr **Olson** i Göteborg: Herr förste vice talman! Jag skall endast med några ord vända mig mot det anförande, som nyss hölls av herr Pehrsson i Göteborg.

För min del finner jag det anmärkningsvärt, att man fäster så stor vikt vid uppbördssakkunnigas resultat. Jag försökte i mitt förra anförande framhålla, och utskottet har också i sitt utlåtande klart sagt ifrån, att uppbördssakkunnigas förslag icke med nödvändighet skall läggas till grund för denna sak. Detta kan anses understruket med all önskvärd skärpa genom vad jag redan yttrat, nämligen att samtliga myndigheter ha tagit avstånd från uppbördssakkunnigas förslag, men att de i alla fall ha tillstyrkt en förutsättningslös utredning. Det finns sålunda ett djupt rotat önskemål hos alla myndigheter, som här ha yttrat sig, att en utredning skall komma till stånd samtidigt som uppbördssakkunnigas förslag icke skall läggas till grund härför. Jag förstår då icke riktigt, varför man här skall med åtskilliga exempel visa, hur oformligt uppbördssakkunnigas förslag skulle komma att verka, då den saken i detta samband tydligen icke kan ha något alltför stort intresse. Jag menar sålunda, att detta hör icke till saken, därför att det knappast torde vara meningen att uppbördssakkunnigas förslag skall läggas till grund för den föreslagna utredningen. Att utskottet har kommit att citera rätt stora delar av uppbördssakkunnigas betänkande beror ju, som omedelbart framgår vid genomläsningen, därpå, att utskottet använt den historiska delen av deras utredning. Det har ju icke funnits någon anledning att besvara utskottet och dess sekreterare med att med egna ord skriva om en sak, som förut blivit utredd. Den ifrågavarande delen av argumenteringen mot utskottets ståndpunkt måste jag sålunda beteckna såsom icke hörande till saken.

Man har också talat om den dubbelbokföring, som skulle bli en följd. Jag fattar emellertid icke denna invändning, då jag har uppfattat saken så, att ett av skälen till att man vill ha denna utredning just är att därigenom möjligen finna en ny form för folkbokföringen utan de dubbelföringar, som nu bliva nödvändiga. Man har ju varit tvungen att lägga upp olika register. Pensionsstyrelsen har lagt upp ett, skatteuppbördsväsendet använder sig på sina ställen av register och det kan också tänkas bli nödvändigt på andra områden.

Man har vidare, först kyrkoherde Hallén och sedan kyrkoherde Pehrsson, talat om kostnaderna. Det är ju en omständighet, som det givetvis är svårt för mig och utskottet att kunna taga ståndpunkt till, ty det blir ju utredningens sak att klara upp. Skulle kostnaderna och det hela visa sig bli otympliga i något avseende, torde väl systemet icke komma att genomföras. Det är dock att märka, att sådant folkregister är redan infört såväl i Danmark som Norge och Finland. Det visar ju, att det är icke alldeles omöjligt att genomföra detta, och det visar också, att det varit ett ganska stort önskemål att få en sådan sak genomförd, om det icke rent av visar, att vi i Sverige äro efterblivna på området. Beträffande kostnaderna vill jag i alla fall nämna några uppgifter, som stå att läsa i Nordisk statistisk tidskrift. I Köpenhamn belöpa sig kostnaderna för registerkort, kartotekskåp, folkräkning och avlöningar, alla dessa poster tillsammans, till 87,000 kronor, vilket motsvarar 15 öre per invånare.

Ang.
införande av
folkregister
m. m.
(Forts.)

Jag vet icke, om dessa siffror äro riktiga, men jag finner i varje fall icke den saken så väsentlig, då ju utredningen kommer att klarlägga detta. Jag anser emellertid denna uppgift lika mycket vägande som den obestyrkta oro, som har tagit sig uttryck hos de föregående talarna beträffande kostnadsfrågan.

Det synes mig emellertid, att det här i alla fall gäller en reform, som man icke kan från början a priori avvisa såsom oriktig och såsom något, som icke bör komma i fråga. Detta att få en uppgift på befolkningsförhållandena en gång om året, fyller ju mångahanda önskemål, men nog finns det i modern tid andra krav på kunskap om befolkningsförhållandena, som faktiskt icke kunna fyllas av det nuvarande systemet. Det är möjligt, att dessa önskemål icke äro stora nog för att man för den skull bör gå över till något nytt, men nog kan man utan att vara fullt inne i dessa sakers alla detaljer väl förstå, att det är många statistiska önskemål, som kunna vara av stort värde och som kunna nås därigenom, att man får *fortlöpande* uppgifter om befolkningsförhållandena, och det medger det nuvarande systemet icke.

Jag ber att få vidhålla mitt föregående yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen, som under herr Olsons i Göteborg sista anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med överbäggande ja för den förra propositionen. Herr Hallén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslags:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsägningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Järte, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 49 ja och 38 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 4.

Ang. åter-
remitterande
av ett ärende.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av väckta motioner angående bestämmelser om märkning av importerad havre medelst färgning; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr **Johansson** i Uppmälby, som yttrade: Herr talman! Sedan första kammaren har beslutat återremittera detta ärende till utskottet, hemställer jag,

att denna kammare också måtte besluta att återremittera detta utlåtande till utskottet.

Ang. återremitterande av ett ärende.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositoner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 5.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkt 27, gjorda framställning ifråga om anslaget till arméns mathållning;

nr 213, i anledning av väckt motion angående utbetalande till förre detektivkonstapeln E. A. Clementz av viss ersättning; och

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmateriel.

§ 6.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av nya lokaler för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av tvångsarbetsanstalten i Landskrona m. m.;

nr 146, i anledning av väckt motion om rätt för eldaren vid Stockholms hospital Frans Martin Svensson att för placering i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i planen för om- och tillbyggnad av residensbyggnaden i Östersund jämte en i ämnet väckt motion;

nr 148, i anledning av väckta motioner angående övergångsbestämmelser för vissa kvinnliga posttjänstemän; och

nr 149, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 76 av bankoutskottets utlåtande nr 30, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 41, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående tryckning av det under arbete varande historiska och statsvetenskapliga verket om den svenska riksdagen m. m.; och

nr 42, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande inköp av byggnadstomt för riksbankens avdelningskontor i Norrköping;

andra lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion om reformering av hyreslagstiftningen;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, I: 230, angående intressekontorsrörelsen bland statens befattningshavare.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Carlström</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 12 maj,
» <i>Petersson</i> i Lerbäckaby	» 2 » » 11 »
» <i>Andersson</i> i Lindome	» 4 » » 12 »
» <i>Nilsson</i> i Hörby	» 6 » » 11 »
» <i>Johansson</i> i Fårekulla	» 4 » » 12 »
» <i>Andersson</i> i Storegården	» 4 » » 11 »
» <i>Pehrsson</i> i Bramstorp	» 8 » » 13 »
» <i>Olsson</i> i Österbo	» 5 » » 11 » och
» <i>Andersson</i> i Dunker	» 3 » » 11 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.37 e. m.

In fidem
Per Cronvall.